

ХОЁР-ҮЕ ШАТТАЙ ЗЭЭЛИЙН ТӨСӨЛ

МЯНГАН ТӨСЛИЙН АМЖИЛТЫН ТҮҮХ

УЛААНБААТАР ХОТ
2024 ОН

Оригинало сайт өрөйд

АГУУЛГА

Төслийн тухай.....	5
Өмнөтгөл	15

ИМПОРТЫГ ОРЛУУЛАХ, ЭКСПОРТЫГ ДЭМЖИХ БҮЛЭГ: “МОНГОЛД ҮЙЛДВЭРЛЭВ” 17

Түншүүдээ дэмжиж, хамтдаа дэлхийд гарна	19
Жимс, түүхий эдээ уугуул нутгаас нь, бордоо, химийн нэмэлтгүйгээр	25
Япончуудтай хамтарсан ажил бүхэн амжилттай.....	29
“Монголд үйлдвэрлэв”-т итгэх цаг ирнэ.....	33
Зайрмаг борлуулагч дэлгүүрүүддээ 500 хөлдөөгч тавьж өгсөн	37
Чадварлаг боловсон хүчин чухал: ажилтануудаа сургах, тогтвортой ажиллуулахад ихээхэн анхаарах болсон	41

ДЭВШИЛТЭТ ТЕХНОЛОГИ НЭВТРҮҮЛЭХ БҮЛЭГ: “НЭГ ЖИЛД НЭГ ТЕХНОЛОГИ” 45

Нэг жилд нэг технологи	47
Цаг уурт тохирсон барилгын материал	53
Таван бүтээгдэхүүний гурвыг нь өөрийн нь үнээр зар, хоёроос нь ашиг ол	57
“Брэнд”-ийн ванныг бүгдэд	61
Цахилгааны зарцуулалт бууруулахад ч, сэргээгдэх эрчим хүч рүү шилжихэд ч эрчим хүчний хэмнэлттэй үйлдвэрлэл хэрэгтэй	65

ТЕХНОЛОГИЙН ДАМЖЛАГАТАЙ, НЭМҮҮ ӨРТӨГ ШИНГЭСЭН БҮЛЭГ: “БОСОО ИНТЕГРАЦИ - ЧАНАРЫН БАТАЛГАА” 69

Анхдагч байхын сорил	71
Сандлаас эхлүүлээд үйлдвэрлэлийн том тоног төхөөрөмж	77

Өөрийн юм өөр шүү дээ	81
Гоёмсгоор урласан ноолууран хувцсыг байгаль, мал амьтад, малчдад ээлтэй, ёс зүйтэй, тогтвортойгоор үйлдвэрлэнэ	85
Шинжлэх ухааны судалгаанд үндэслэсэн үйлдвэрлэл	89
Өндөр ашиг биш, зах зээлдээ тогтвортой байх нь л чухал	93

АЖЛЫН БАЙР НЭМЭГДҮҮЛЭХ БҮЛЭГ: “СУРГАЖ, МЭРГЭШҮҮЛЖ, ЦАЛИНЖУУЛНА” 97

Эрчимтэй эмчилбэл хөдөлмөрийн чадвар 80 хувь сэргэдэг	99
Жимс, бичвэр, чимэглэлтэй бялууны технологи оруулж ирсэн үйлдвэр	105
Гадаадаас авчирдаг бүхнийг өөрсдөө хийхийг зорьж байна	109
Орон нутгийн иргэдийг сургаж, дэмжиж, ажлын байраар хангана	113
“Ам дамжсан” маркетинг	117

НИЙГЭМ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН АЧ ХОЛБОГДОЛ БҮХИЙ БҮЛЭГ: “БАЙГАЛЬД ЭЭЛТЭЙ, НИЙГМИЙН ХАРИУЦЛАГАТАЙ, ТОГТВОРТОЙ”121

Өрсөлдөхөөсөө илүүтэй хамтарвал ашигтай	122
Байгальд ээлтэй, хариуцлагатай, тогтвортой аялал жуулчлал.....	129
Өвс тэжээлээс эхлээд бүх зүйл эрүүл, органик.....	133
Би ихэнх хугацаагаа ажилчидтайгаа цуг хүлэмжиндээ ажиллаж өнгөрүүлдэг	137
14 хүнтэй үйлдвэрээр монголын зах зээлийг хангах	141

ДҮГНЭХЭД: ХОЁР-ҮЕ ШАТТАЙ ЗЭЭЛИЙН ТӨСЛИЙН ОДОО БА ИРЭЭДҮЙ145

Хоёр-үе шаттай зээлийн төсөлтэй хамт 20 жил	147
Амжилтын үндэс нь бизнес эрхлэгч, компани нь өөрөө юм	152

ОНЦЛОХ БУСАД ТӨСЛҮҮДИЙН ХУРААНГУЙ157

ТӨСЛИЙН ТУХАЙ

Япон Улсын Засгийн газрын Хөгжлийн албан ёсны тусламжийн хүрээнд Японы Олон Улсын Хамтын Ажиллагааны Байгууллага (ЖАЙКА)-аас хэрэгжүүлсэн “Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах хоёр-үе шаттай зээлийн төсөл” (ХҮШЗТ/TSL төсөл) нь Монгол Улсад хамгийн урт хугацаатай амжилттай хэрэгжсэн гадаадын тусламжийн төслүүдийн нэг билээ. TSL төсөл нь 2006-2024 оны хооронд 2 үе шат болон эргэлтийн сангийн үйл ажиллагаагаар 1000 орчим төслийг санхүүжүүлж, эдийн засгийн голлох салбаруудын хөгжилд хувь нэмэр оруулж, ажлын байр бий болгож, импортыг орлож, экспортыг нэмэгдүүлсэн юм.

ТӨСЛИЙН ҮНДЭСЛЭЛ

Монгол Улс нь байгалийн баялаг ихтэй бөгөөд эдийн засгийн бүтэц нь уул уурхайн салбараас ихээхэн хамаардаг. Тийм ч учраас эдийн засаг нь түүхий эдийн зах зээлийн хэлбэлзэл болон бусад улсын эдийн засгийн нөхцөл байдлаас хамааралтай байдаг.

1990-ээд оноос хойш зах зээлийн эдийн засагт шилжих үйл явцад маш олон хувийн компаниуд буй болсны ихэнх нь жижиг, дунд үйлдвэрүүд байсан. 2008 онд болсон дэлхийн санхүүгийн хямралын нөлөөгөөр дотоодын эдийн засаг унаж эхлэх үед зээлийн эрсдэл ихэссэнтэй холбоотойгоор хувийн хэвшилд олгож байсан зээл нь нэлээд хумигдсан. Дотоодын аж үйлдвэрийг төрөлжүүлэх, тэнцвэртэй, тогтвортой хөгжлийг хангаж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих зорилгоор ЖДҮ-ийг хөгжүүлэхэд шаардлагатай санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх хэрэгцээ зайлшгүй үүсээд байсан.

Арилжааны банкууд нь 2009 оны байдлаар Монгол Улсын санхүүгийн салбарын нийт хөрөнгийн 96%-ийг бүрдүүлж хөрөнгийн зах зээл хөгжөөгүй байсан үед компаниуд санхүүгийн хэрэгцээгээ банкны зээлээр шийдэж ирсэн. Дээр дурдсан санхүүгийн хямралтай холбоотойгоор экспортын гол бүтээгдэхүүн болох зэсийн олон улсын зах зээл дээрх үнэ унахад банкнуудын хөрөнгийн чанар муудаж, санхүүгийн салбарыг тогтворжуулах, бэхжүүлэх шаардлагатай болсон.

Зах зээлийн харилцаанд шилжсэний дараа байгаль орчны салбарын хувьд Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний тухай хуулиудыг батлан гаргасан. Гэсэн хэдий ч эдийн засаг тэлж, хот суурин газарт өвлийн улиралд нүүрсний хэрэглээ ихэссэнтэй холбоотойгоор агаарын бохирдол ноцтой асуудал болж ирсэн. Агаарын бохирдолтой холбоотой асуудал нь яаралтай шийдвэрлэвэл зохих асуудлуудын нэг байсан боловч байгаль орчны арга хэмжээг санхүүжүүлэх тогтолцоо нь тодорхой бус байсан.

ЖДҮ эрхлэгчдийн бизнесийн болон байгаль орчныг хамгаалах төслүүдэд урт хугацаат санхүүгийн дэмжлэг үзүүлснээр ЖДҮ-ийг хөгжүүлэх, санхүүгийн салбарыг чадавхжуулах, байгаль орчны бохирдлыг бууруулах, улмаар Монгол Улсын тогтвортой хөгжилд бодит хувь нэмэр оруулахын тулд ЖАЙКА “Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах хоёр үе шаттай зээлийн төсөл”-ийг дараах зорилготой хэрэгжүүлсэн:

- Ядуурлыг бууруулж, тогтвортой хөгжил дэмжих
- Жижиг дунд бизнес эрхлэгчдэд урт хугацааны санхүүгийн дэмжлэг үзүүлж хувийн хэвшлийг хөгжүүлэх
- Байгаль орчныг хамгаалах, агаарын бохирдлыг бууруулах
- Төсөлд оролцогч банкууд болон ЖДҮ бизнес эрхлэгчдийг чадавхжуулах

Эх сурвалж: Expost Evaluation Report FY2019

TSL төслийн зээл нь хот, хөдөө орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдийн дор дурдсан бодлогын тэргүүлэх чиглэлийн төслүүдийг санхүүжүүлнэ.

- Импортыг орлуулах, экспортыг дэмжих
- Дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэх
- Технологийн дамжлагатай, нэмүү өртөг шингээсэн
- Ажлын байр нэмэгдүүлэх
- Орон нутгийн хөгжлийг дэмжих, нийгэм, эдийн засгийн ач холбогдол бүхий бусад боловсруулах чиглэлүүд

Байгаль орчныг хамгаалах бодлогын чиглэлийн ач холбогдол бүхий дараах төслүүдийг санхүүжүүлнэ. Үүнд:

- Агаар, хөрсний бохирдол бууруулах
- Хог хаягдлыг бууруулах, дахин ашиглах, дахин боловсруулах
- Байгаль орчныг хамгаалах, цэвэр технологийг дэмжих бусад чиглэлүүд

TSL төслийн санхүүжилт:

Санхүүжилтийн эх үүсвэр	Хугацаа	Санхүүжилтийн дүн
1 болон 2-р үе шат	2007 оны 3-р сар - 2014 оны 6-р сар	93.3 сая ам.долл
1 болон 2-р үе шат + Эргэлтийн сан	2007 оны 3-р сар - 2023 оны 6-р сар (одоо)	197.7 сая ам.долл

1.Зээлийн сангийн эх үүсвэр ЖАЙКА-ийн санхүүжилтээр, удирдлагын зардал Монгол Улсын Засгийн газраас гарсан
Эх сурвалж: PIU Quarterly Project Progress Report, 2023Q3, SAPI 2, June 2014

```

graph LR
    JAЙКА[ЖАЙКА] -- "1. Хөнгөлөлттэй зээл  
Эргэн төлөлт" --> САНГИЙН_ЯАМ[САНГИЙН ЯАМ / ХХААХҮЯ]
    САНГИЙН_ЯАМ -- "2. Дамжуулан зээл  
Эргэн төлөлт" --> ТӨСЛИЙН_УДИРДАХ_ХОРОО[ТӨСЛИЙН УДИРДАХ ХОРОО (ТУХ)]
    ТӨСЛИЙН_УДИРДАХ_ХОРОО -- "Дамжуулан зээл" --> ТӨСӨЛ_ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ_НЭГЖ[ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ НЭГЖ (ТХН)]
    ТӨСӨЛ_ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ_НЭГЖ -- "Үйл ажиллагааны дэмжлэг, зохицуулалт" --> ЗУУЧЛАГЧ_САНХҮҮГИЙН_БАЙГУУЛЛАГА[ЗУУЧЛАГЧ САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГА (ЗСБ)]
    ЗУУЧЛАГЧ_САНХҮҮГИЙН_БАЙГУУЛЛАГА -- "Үйл ажиллагааны дэмжлэг, зохицуулалт" --> ЖДҮ[ЖДҮ]
    ЖДҮ -- "3. Дэд зээл  
Эргэн төлөлт" --> ЗУУЧЛАГЧ_САНХҮҮГИЙН_БАЙГУУЛЛАГА
    ЖДҮ -- "Сургалт, зааварчилгаа/  
Төслийн хэрэгжилтийн хяналт" --> ТӨСӨЛ_ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ_НЭГЖ
  
```

1. ХҮШЗТ-ийн зээлийн: (i) 1-р шатны хүрээнд 40 жилийн хугацаатай, жилийн 0.75%-хүүтэй 2.9 тэрбум иений зээлийг 2006 онд; (ii) 2-р шатны хүрээнд 40 жилийн хугацаатай, жилийн 0.65%-ийн хүүтэй 5 тэрбум иений зээлийг 2011 онд тус тус авсан.
2. Дамжуулан зээлдүүлэх гэрээг Сангийн яам/Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам (ХХААХҮЯ) Зуучлагч санхүүгийн байгууллагуудтай байгуулан ЖДҮ-ийг дэмжих, Байгаль орчны хамгаалах зориулалт бүхий дамжуулан зээл олгодог.
3. Зуучлагч санхүүгийн байгууллагууд ЖДҮ-ийг дэмжих, байгаль орчныг хамгаалах зориулалт бүхий зээлийг жилийн 6%-8%-ийн хүүтэйгээр ЖДҮ эрхлэгч, байгаль орчны төслүүдэд олгодог.

Төсөл хэрэгжүүлэх нэгж төслийн хэрэгжилтийг хангаж, чадавхжуулах дэмжлэгийг үзүүлсэн.
Үүнд:

- ТУХ-д үзүүлсэн дэмжлэг: ТХН нь ЗСБ-ын хийсэн төслийн зээлийн судалгааг хянаж үзээд, хүсэлтийг ТУХ-д танилцуулж, батлагдсан төслийн санхүүжилтийг олгох ажлыг зохион байгуулдаг.
- ЗСБ-дад үзүүлсэн дэмжлэг: ТХН нь ЗСБ-д ХҮШЗТ-ийн зорилго, зээл олгох журмыг тайлбарлаж, урт хугацаат төслийн зээлийг судлах аргачлалыг танилцуулж, зээл олгох шат дамжлагуудад дэмжлэг үзүүлэн ажилласан.
- ЖДҮ эрхлэгчдэд үзүүлсэн дэмжлэг: ТХН нь ЗСБ болон жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдэд зориулж ХҮШЗТ-ийг танилцуулах, төслийн зээл авах, бизнес төлөвлөгөө боловсруулах талаар сургалт, зөвлөгөө өгөх семинар зохион байгуулсан. ТХН нь ЗСБ-уудтай хамтран төслийн хэрэгжилтийг хяналтыг мөн хэрэгжүүлсэн ирсэн.

Яам дундын Төслийн удирдах хороо (ТУХ)-ны удирдамжийн дагуу ХҮШЗТ-ийн гадны зөвлөх үйлчилгээний баг төслийг 12 жилийн хугацаанд амжилттай удирдан зохион байгуулсан бөгөөд 2018 онд Төсөл хэрэгжүүлэх нэгж (ТХН)-ийг Сангийн яамны харьяанд шинэчлэн зохион байгуулагдсан. 2019 оны 2 сараас ТХН-ийн үйл ажиллагааг ХХААХҮЯ-нд шилжүүлсэн.

ТХН нь ХХААХҮЯ яамны харьяанд эргэн төлөлтийн сангаас ЖДҮ эрхлэгч нарт хөнгөлөлттэй санхүүжилт олгох үйл ажиллагааг үргэлжлүүлэн амжилттай хэрэгжүүлж байна.

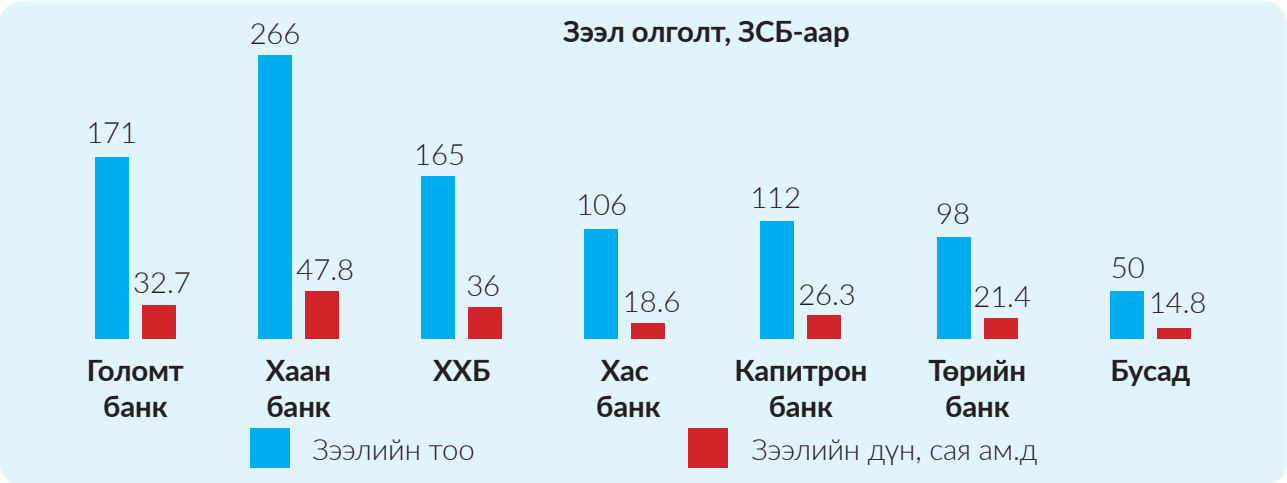
Хүснэгт: Төслийн үе шат, санхүүжилт болон бодлогын чиглэл дагуу зээл олгосон байдал

Үе шат	Санхүүжилт	ЖДҮ хөгжүүлэх төслүүд	Байгаль орчин хамгаалах төслүүд	Нийт
1-р үе шат	Үндсэн зээл	85	23	108
	Эргэлтийн сан	134	14	148
2-р үе шат	Үндсэн зээл	187	24	211
	Эргэлтийн сан	14		14
Эргэлтийн сангийн үйл ажиллагаа	Эргэлтийн сан	438	49	487
Нийт		858	110	968

Эх сурвалж: PIU Quarterly Project Progress Report, 2023Q3, SAPI 2, June 2014

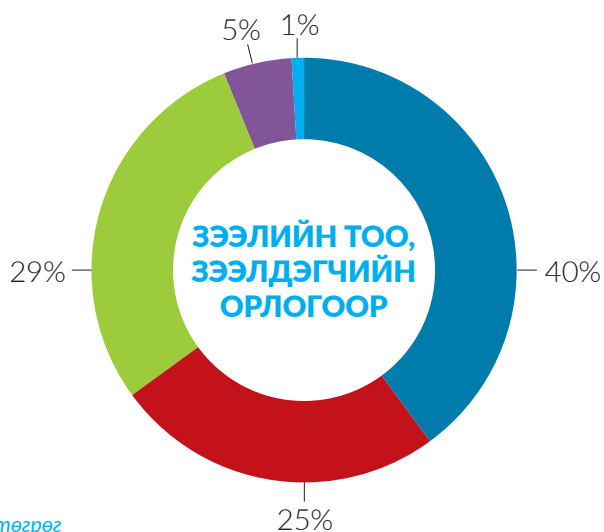
2023 оны 6 дугаар сарын байдлаар нийт 197.7 сая ам. долларын 968 зээл олгогдсон бөгөөд дундаж зээлийн дүн 204 мянган ам. доллар (450 сая орчим төгрөг) байв. Зээлийн үндсэн нөхцөлүүд нь:

- Урт хугацаанд эргэн төлөгдөх буюу 3-10 жилийн хугацаатай, 1-3 жил үндсэн өрийн төлбөрөөс чөлөөлөгдөх
- Жилийн хүү: Төгрөгт 6-8%, ам. долларт 5.0-10.2%
- Зээлдэгч ААН төслийн өртөгийн 20-с дээш хувийг гаргах
- Төсөл нь техник, эдийн засгийн хувьд хэрэгжих боломжтой, эрүүл ахуй, байгаль орчны стандартад нийцсэн

Эх сурвалж: PIU Quarterly Project Progress Report, 2023Q3

Төслийн хүрээнд жилдээ 50 мянган ам.доллараос доош орлоготой аж ахуйн нэгжүүд авсан зээлийн тоогоороо давамгай байгаа бол 50-300 мянган ам.доллараос дээш орлоготой бизнесүүд авсан зээлийн дүнгээрээ илүү байна.

төгрөг

- 100 саяас бага
- 100 саяас 500 сая
- 500 саяас 1 тэрбум

- 1 тэрбум 1.5 тэрбум
- 1.5 тэрбумаас дээш

Эх сурвалж: SAPI 2, June 2014

төгрөг

- 100 саяас бага
- 100 саяас 500 сая
- 500 саяас 1 тэрбум

- 1 тэрбум 1.5 тэрбум
- 1.5 тэрбумаас дээш

Эх сурвалж: SAPI 2, June 2014

Салбарын хувьд боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбар зээлийн тоо болон дүнгээр тэргүүлж байна.

- Хөдөө аж ахуй / ойн аж ахуй
- Боловсруулах үйлдвэрлэл
- Үйлчилгээ
- Цахилгаан, хий, агааржуулалт, уурын хангамж (уурын зуух)
- Усан хангамж, бохир ус, хог хаягдлын менежмент болон нөхөн сэргээх үйл ажиллагаа

Эх сурвалж: SAPI 2, June 2014

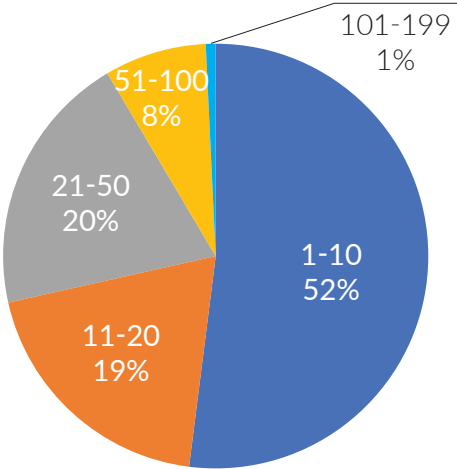

- Хөдөө аж ахуй / ойн аж ахуй
- Боловсруулах үйлдвэрлэл
- Үйлчилгээ
- Цахилгаан, хий, агааржуулалт, уурын хангамж (уурын зуух)
- Усан хангамж, бохир ус, хог хаягдлын менежмент болон нөхөн сэргээх үйл ажиллагаа

Эх сурвалж: SAPI 2, June 2014

2019 оны байдлаар зээлдэгчдийн хагас нь 10-с дээш ажилтантай ЖДҮ байсан бол 50-с дээш ажилтантай байгууллага 9% нь байна. Зээлдэгчдийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг байршлын хувьд УБ хот болон хөдөө орон нутагт жигд хуваарилагдсан байна. Зээлдэгчдийн 62% нь зээлийг тоног төхөөрөмж худалдан авахад, 30% нь үйлдвэрлэл эсвэл агуулахын байр томруулах зорилгоор хэрэглэжээ.

**ЗЭЭЛДЭГЧДИЙН ХУВААРИЛАЛТ,
АЖИЛТНЫ ТООГООР**

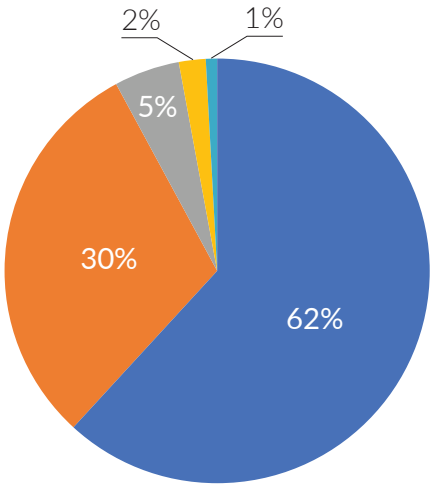
Эх сурвалж: Expost Evaluation Report FY2019

**ЗЭЭЛДЭГЧДИЙН ХУВААРИЛАЛТ,
БАЙРЛАЛААР**

Эх сурвалж: Expost Evaluation Report FY2019

ОЛГОСОН ЗЭЭЛ, ЗОРИУЛАЛТААР

- Техник хэрэгслэл
- Үйлдвэрийн байр, тоног төхөөрөмж
- Урсгал зардал
- Тээврийн хэрэгслэл
- Мал, ургамал

Эх сурвалж: Expost Evaluation Report FY2019

САНХҮҮЖҮҮЛСЭН САЛБАРУУД

(өссөн дүнгээр)

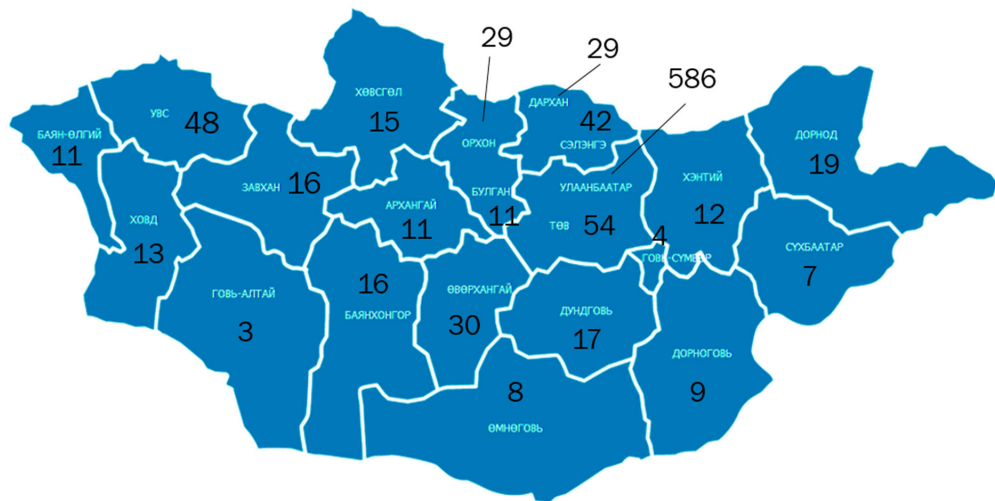
Тэрбум төг

ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЧИГЛЭЛ	ТОО	ДҮН
Хүнсний үйлдвэр	120	55
Барилгын материалын үйлдвэр	105	43
Ферм/эрчимжсэн мал аж ахуй	70	18
Оёдлын үйлдвэр	65	22
Хүнсний ногоо/хүлэмжийн аж ахуй	54	18
Эмнэлэг, эрүүл мэндийн үйлчилгээ	53	17
Аялал жуулчлалын бааз/кемп	42	17
Төмөр хийцийн үйлдвэр	41	18
Тавилгын үйлдвэр	32	9
Ноос, ноолууран бүтээгдэхүүний үйлдвэр	27	8
Рашаан сувилал	21	16
Байгаль орчныг хамгаалах чиглэлийн төсөл	83	32
Агаарын бохирдлыг бууруулах чиглэлийн төсөл	30	12
Бусад (үйлчилгээний чиглэлийн төслүүд)	75	25

Эх сурвалж: ХҮШЗТ-ийн Төсөл хэрэгжүүлэх нэгж

ТӨСЛИЙН ОРОН НУТГИЙН САНХҮҮЖИЛТ

(өссөн дүнгээр)

2023.12.31

№	Байршил	Төслийн тоо	Санхүүжилтийн дүн төгрөг	Санхүүжилтийн дүн ам.долл
1	Архангай	11	6,576,089,010.00	\$3,968,479.01
2	Баянхонгор	16	3,759,700,000.00	\$1,963,568.44
3	Баян-Өлгий	11	3,412,500,000.00	\$1,462,489.89
4	Булган	11	2,582,074,000.00	\$1,274,063.26
5	Дархан-Уул	29	7,718,132,600.00	\$4,212,958.89
6	Дорнод	19	6,332,200,000.00	\$3,344,965.22
7	Дорноговь	9	3,244,000,000.00	\$1,895,991.88
8	Дундговь	17	2,865,800,000.00	\$1,351,651.37
9	Говь-алтай	3	163,240,000.00	\$94,086.05
10	Говь-сүмбэр	4	563,041,000.00	\$236,590.10
11	Хэнтий	12	5,866,606,000.00	\$3,036,777.98
12	Ховд	13	2,489,600,000.00	\$1,397,318.50
13	Хөвсгөл	15	4,688,331,440.00	\$2,369,253.11
14	Орхон	29	10,188,178,000.00	\$5,169,868.61
15	Сэлэнгэ	42	14,191,100,000.00	\$7,938,780.13
16	Сүхбаатар	7	2,020,000,000.00	\$735,914.45
17	Төв	54	19,488,494,200.00	\$9,762,035.87
18	Өмнөговь	8	2,663,000,000.00	\$1,090,740.61
19	Увс	48	11,517,320,000.00	\$5,444,954.44
20	Өвөрхангай	30	8,683,000,000.00	\$4,497,590.79
21	Завхан	16	3,381,496,000.00	\$1,772,771.37
	Нийт	404	122,393,902,250.00	\$63,020,849.97

Эх сурвалж: ХҮШЗТ-ийн Төсөл хэрэгжүүлэх нэгж

ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨ

Эдийн засгийн үр нөлөө

2023 оны 3-р улирлын байдлаар төслийн зээлдэгч аж ахуйн нэгжүүд нийт 26,210 ажлын байртай байснаас төслийн хүрээнд шинээр 14,850 ажлын байр бий болсон байна. Зээлийн хүү 6 – 8% хувь байсан нь банкны зээлийн дундаж хүүгээс 3-4 дахин бага юм. Бага хүү, урт хугацаанд эргэн төлөгдөх болон үндсэн өрийн төлбөрөөс чөлөөлөгдөх хугацаа гэсэн нөхцөлүүд нь зээлдэгчид зээлээ ашиглан амжилтад хүрэх бололцоог хангаснаар чанаргүй зээлийн хувь 3.1% байсан нь банкны салбарын чанаргүй зээлийн хувь болох 8.4%-аас 3 дахин бага байна.

Нийт олгосон зээлийн тоо - 968

Нийт олгосон зээлийн дүн - 197.7 сая ам.долл

Чанаргүй зээл (дүнгээр) - 3.1%

ЖДҮ-д өгсөн сургалтын тоо - 550

Зээлдэгчдийн орлого өссөн хувь - 30%
Зээлдэгчдийн ашиг өссөн хувь - 25%

Нийт ажлын байрны тоо - 26,210
(14,850 ажлын байр зээлийн үр дүнд үүссэн)

Эх сурвалж: PIU Quarterly Project Progress Report, 2023Q3

Зээлдэгчдийн орлогын төсөөлөлд үндэслэн харахад TSL төслийн үр дүнд зээлдэгчдийн орлого нийтдээ 33.7 сая ам. доллароор нэмэгдсэн байна. Энэ нь TSL олгогдсон нийт зээлийн багцын 17% буюу бөгөөд Монгол Улсын ДНБ-ий 0.5% хувьтай тэнцэх үзүүлэлт болж байна.

Хүснэгт: Төслийн үе шат, санхүүжилт болон бодлогын чиглэл дагуу зээл олгосон байдал

Зээлдэгчдийн сегмент, дундаж орлогоор, сая төг	Олгосон зээлийн хувь	Олгосон зээлийн тооны төсөөлөл	Зээлдэгчдийн жилийн орлогын төсөөлөл, мян. төг
50	40%	387	19,360
300	25%	242	72,600
750	29%	281	210,540
1,250	5%	48	60,500
2,000	1%	10	19,360
395 (ж. дундаж)	100%	968	382,360

Зээлдэгчдийн дундаж орлогын өсөлт, хувиар	30%
Зээлдэгчдийн жилийн орлогын өсөлт, сая доллар	34

Нийт олгосон зээл, сая доллар	197.7
Олгосон зээлийн эдийн засгийн өгөөж	17%
Монгол Улсын ДНБ, их наяд төг	21.7
Зээлдэгчдийн жилийн орлогын өсөлт, ДНБ-ий хувиар	0.5%

Эх сурвалж: SAPI 2, June 2014, Success Bridge Analysis

Байгаль орчныг хамгаалах төслүүдийн нөлөөлөл

- Байгаль орчныг хамгаалах зээлийн төслүүд дараах чиглэлд хэрэгжсэн.
- Уурын зуухны төслүүд: хуучин болон үр ашиг багатай уурын зуухыг солих, үр ашиг өндөртэй зуух суурилуулах, дулааны зуух үйлдвэрлэх, агаарын бохирдлыг бууруулах тоног төхөөрөмж болон байгууламжийг шинэчлэх.
 - Нүүрсэн түлшний төслүүд: нүүрсний чанар сайжруулсан шахмал түлш, хагас коксожсон нүүрс үйлдвэрлэх.
 - Эрчим хүчний хэмнэлт, эрчим хүчний шинэчлэлт, сэргээгдэх эрчим хүчний төслүүд: эрчим хүчний хэрэглээг багасгах зорилгоор дулаан тусгаарлах барилгын материалын үйлдвэрлэл; түлш хувиргах байгууламж, нарны хавтан, PV, салхин турбин зэрэг эрчим хүчний орлох эх үүсвэрийг хөгжүүлэх; нүүрсхүчлийн хийг шүүх, дахин боловсруулах чиглэлийн байгаль орчны бусад төслүүд.

Байгаль орчныг хамгаалах төслүүдийн голчлох үзүүлэлтүүд:

Эрчим хүчний зарцуулалт ↓ 54%

Нүүрсний зарцуулалт ↓ 34%

Тоосны хэмжээ ↓ 52%

Хүхрийн давхар исэл ялгаруулалт ↓ 30%

Азотын дан ба давхар исэл ялгаруулалт ↓ 32%

Нүүрстөрөгчийн дутуу исэл ялгаруулалт ↓ 18%

Нүүрсхүчлийн хий ялгаруулалт ↓ 29%

Эх сурвалж: PIU Quarterly Project Progress Report, 2023Q3

ӨМНӨТГӨЛ

Өнгөрсөн зууны турш олон арван жил төлөвлөгөөт эдийн засгийн бодлоготой явсан Монгол Улс 1990 онд ардчилсан хувьсгалын ачаар зах зээлийн эдийн засгийн тогтолцоонд шилжсэнээр социализмын үед байгуулсан, хоцрогдсон техник технологитой, ихэнхдээ хүний хүчинд дулдуйдсан нүсэр том үйлдвэрүүд хөрөнгө санхүү, түүхий эд, сэлбэг хэрэгслийн хомсдолд орон цаашид ажиллах аргагүй болсноор хувьчилж эцэстээ үйл ажиллагаа нь ээлж дараалан зогсоход хүрсэн юм. Ингэснээр газар тариалан, мал аж ахуйгаас бусад үндэсний үйлдвэрлэл үндсэндээ зогсож Монгол Улс зөвхөн импортлогч орон болоод байлаа.

Өөрсдөө үйлдвэрлэе, хийж бүтээе гэсэн санал бодолтой хэсэг байсан ч бараг бүхэл бүтэн зууны туршид хувийн өмчийг хориглож байснаар хөрөнгө санхүүгийн хуримтлалтай хүн байсангүй, иргэд зөвхөн гадаадаас хэрэгцээт бүхий л бараа бүтээгдэхүүн зөөх ганзагын наймаагаар амиа аргацааж байсан гэж болно.

Чухам ийм үед дэлхийн 150 гаруй улс оронд үйл ажиллагаа явуулдаг Япон Улсын Засгийн газрын Хөгжлийн албан ёсны тусламжийн ЖАЙКА байгууллага Монгол Улсад техникийн хамтын ажиллагаа, иений хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламжийн хөтөлбөрөө хэрэгжүүлэхээр гараа сунгасан юм.

Үүний нэг хэсэг нь жижиг дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдийн тоног төхөөрөмжөө шинэчлэх, бизнесээ тэлж өргөжүүлэх, улмаар гадаад зах зээлд гарахад нь дэмжлэг үзүүлэх иений хөнгөлөлттэй зээл байлаа.

ЖАЙКА төслийн энэ хөтөлбөр хэрэгжиж эхлэх үе нь гадаадаас бараа бүтээгдэхүүн оруулж ирэн борлуулдаг ганзагын наймаачид нэгэн үеэ бодвол бага ч гэсэн хуримтлалтай болж үйлдвэрлэл эрхлэх сонирхол нь өсөн төлжиж, өрхийн үйлдвэрлэл, жижиг цехтэй болоод байсантай зэрэгцэн тохиосон нь

жижиг дунд үйлдвэр сэргэх таатай нөхцөл бүрдүүлжээ.

Нөгөө талаар, Монгол Улс төрийн бодлогоор том том үйлдвэр аж ахуйн газрыг хувьчлах, газрын тухай хууль тогтоомж гаргасны зэрэгцээ үндэсний үйлдвэрлэлийг дэмжих талаар тодорхой бодлого гарган хэрэгжүүлсэн нь үндэсний үйлдвэрлэлээ сэргээж хэрэгцээт бүтээгдэхүүнийхээ тодорхой хувийг ч гэсэн дотооддоо үйлдвэрлэе гэсэн хүмүүст дэмжлэг болжээ.

Ингэж бага ч гэсэн хуримтлалтай болж ганзагын наймаанаас үйлдвэрлэл рүү шилжихээр өрхийн хэмжээнд, орон сууцны доод хонгилд, түрээсийн байранд хэд гуравхан хүнтэйгээр үйлдвэрлэл эрхэлж ирсэн хүмүүс ЖАЙКА төсөлд хандан зээлд хамрагдсанаар өнөөдөр өөрийн гэсэн үйлдвэрийн байртай, хүний оролцоо бага өндөр хүчин чадалтай орчин үеийн техник тоног төхөөрөмжтэй үйлдвэр болтлоо хөгжиж зах зээлд өөрийн гэсэн байр сууриа эзлэн, ард иргэдийн хэрэгцээт бүтээгдэхүүний тодорхой хувийг хангадаг болсныг эндээс харж болно.

Өөрөөр хэлбэл, өнөөдөр зах зээлд тогтвортой үйл ажиллагаа явуулж, үндэсний үйлдвэрлэлийн чанартай бүтээгдэхүүнээ дотоодод борлуулахын зэрэгцээ хөрш Орос, Хятадад, цаашилбал АНУ, Европын орнуудад гаргаж байгаа энэ үйлдвэрүүд ЖАЙКА-гийн Хоёр-үе шаттай зээлийн төслийн хөнгөлөлттэй зээлээр үйлдвэрийн байраа барьж, өргөтгөж, шинэ шинэ тоног төхөөрөмж авч, шинэ технологи нэвтрүүлж, үйлдвэрлэл, борлуултлаа нэмэгдүүлснээр ийн хөл дээрээ боссон гэж болно.

Японы Засгийн газрын зүгээс 1990-ээд оны үеэс техникийн хамтын ажиллагаа, иений хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламж гээд Монгол Улсад нийтдээ 328.4 тэрбум иений зээл, тусламж үзүүлсний дотор жижиг дунд үйлдвэрлэл болон байгаль орчныг

хамгаалах чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжийг дэмжихээр хоёр үе шаттай хэрэгжүүлсэн бизнесийн зээлийн хүрээнд нийт 8 орчим тэрбум иенийг 1000 аж ахуйн нэгжид олгосон юм.

Чухам энэ зээлийн ачаар зах зээлд байр сууриа эзэлсэн хөнгөн, хүнсний олон үйлдвэр, олон хүнийг ажлын байртай болгон ард иргэдийн өдөр тутмын хэрэглээний хүнсний олон нэрийн бүтээгдэхүүний тодорхой хувийг хангаж байгаа бол урьд өмнө нь манайд төдийлөн хөгжөөгүй барилгын төмөр, дулаалга, шилэн хийцийн үйлдвэр шинээр байгуулагдан эх орны бүтээн байгуулалтад шаардлагатай түүхий эд, бэлдцээр хангадаг болоод байна.

Энд хөнгөн үйлдвэрлэлийн салбараас бээлий үйлдвэрлэлийн “Бат сэжү”, оймсны “Тод оймс”, гутлын “Хүүгийн гутал”, хүнсний “Мон жүүс”, “Шар доктор”, “Очир Алдар”, “Green Yard”, “АМДЭ”, “Мон Бейкери” гээд, барилгын “Гэрэлтжин”, “Түмэн төмөрт”, “Тулга төхөөрөмж”, хаяг чимэглэлийн “Пластик дизайн” зэрэг олон аж ахуйн нэгжийг дурдаж болно.

Энэ үйлдвэр аж ахуйн нэгжүүд зээлийн хөтөлбөрт хамрагдахаар өргөн барьсан төсөлдөө заасны дагуу импортыг орлуулж экспортыг дэмжих, дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэх, технологийн дамжлагатай нэмүү өртөг шингээх, ажлын байр нэмэгдүүлэх гэсэн амлалтаа хэдийнээ биелүүлсэн төдийгүй өнөөдөр гадаад зах зээлд өөр өөрийн түншлэлтэй болон шинэ шинэ технологи нэвтрүүлэн бүтээгдэхүүнийхээ нэр төрлийг олшруулан, тоног төхөөрөмжөө жилээс жилд сайжруулан шинэчилж байна.

Ингэснээр зах зээлийн эрэлт хэрэгцээнд нийцүүлэн ямар нэрийн бүтээгдэхүүнээ түлхүү үйлдвэрлэх гэдгээ сонгон үйлдвэрлэлээ явуулах, хөрвөх чадвартай, хэд хэдэн шугамтай болж байгаа нь зах зээлд тогтвортой байж байр сууриа хадгалан өрсөлдөх чадвартай болж байна. Улмаар Монгол Улсын Засгийн газраас үйлдвэр аж ахуйн нэгжүүдийн

борлуулалтын орлогоор нь тогтоосон “Жижиг дунд үйлдвэр” гэдэг ангиллаас зарим нь хэдийнээ гарчхаад байна.

Нөгөө талаар монголын зах зээлд хөнгөн, хүнс, төмөрлөг, барилгын материалын ижил төрлийн хэд хэдэн үйлдвэр компани зэрэгцэн ажиллах болсон нь хэрэглэгчдийн зүгээс ижил төрлийн үйлдвэр, бүтээгдэхүүнээс сонголт хийх, би энэ компани, үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний хэрэглэгч, энэ нь илүү гэдэг хэрэглээний соёлд нэвтрэхэд ихээхэн чухал үүрэг гүйцэтгэж байгаа гэж болно.

ЖАЙКА-ийн Хоёр-үе шаттай зээлийн төслөөс санхүүгийн дэмжлэг авч төслүүдээ амжилттай хэрэгжүүлсэн хөнгөн, хүнсний үйлдвэрлэл эрхлэгчид үйлдвэрлэл, зах зээлээ өргөжүүлж, үйл ажиллагаагаа тогтворжуулан, дараагийн алхам болох олон улсын зах зээлд бүтээгдэхүүнээ нийлүүлэх ажлын суурийг бэхжүүлж байна. Түүхий эд нийлүүлэлтийн тогтмолжуулах, бүтээгдэхүүний чанараа баталгаажуулах зорилгоор түүхий эдийн хангалт, хагас боловсруулсан бүтээгдэхүүн гаргах дамжлагын үйлдвэрлэлийг дотоодод нэвтрүүлэх шинэчлэлт, хөгжүүлэлт хийж босоо интеграцийг хэрэгжүүлж байгаа аж ахуйн нэгжүүд цөөнгүй байна.

Японы Засгийн газрын ЖАЙКА байгууллагын жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих хөнгөлөлттэй зээлийн хөтөлбөрийн хүрээнд дэмжлэг авсан аж ахуйн нэгж, үйлдвэрүүдийн өнөөгийн байдал, үйл ажиллагаатай танилцаж байхад Монгол Улсад хөнгөн, хүнсний болон жижиг, дунд үйлдвэрлэл хөгжиж зах зээлд тогтвортой үйл ажиллагаа явуулан дотоодын хэрэгцээгээ хангахын зэрэгцээ гадаад зах зээлд гарч бүтээгдэхүүнээ экспортлох суурь нөхцөл бүрдэж байгаа нь харагдаж байна.

Монгол Улс нийгэм, улс төрийн шилжилтийн хүнд хэцүү цаг үеийг давж, хөгжлийн шинэ шатанд ирэхэд Япон Улс, Японы ард түмний тусламж их үүрэг гүйцэтгэсний цөөн хэдэн жишээг энд толилуулахыг хичээлээ.

ИМПОРТЫГ ОРЛУУЛАХ,
ЭКСПОРТЫГ ДЭМЖИХ БҮЛЭГ:

МОНГОЛД
ҮЙЛДВЭРЛЭВ

АГУУЛГА

Түншүүдээ дэмжиж, хамтдаа дэлхийд гарна	19
Жимс, түүхий эдээ уугуул нутгаас нь, бордоо, химийн нэмэлтгүйгээр	25
Япончуудтай хамтарсан ажил бүхэн амжилттай.....	29
“Монголд үйлдвэрлэв”-т итгэх цаг ирнэ.....	33
Зайрмаг борлуулагч дэлгүүрүүддээ 500 хөлдөөгч тавьж өгсөн	37
Чадварлаг боловсон хүчин чухал: ажилтануудаа сургах, тогтвортой ажиллуулахад ихээхэн анхаарах болсон	41

SNOW FIELDS

**ТҮНШҮҮДЭЭ ДЭМЖИЖ,
ХАМТДАА ДЭЛХИЙД ГАРНА**

Сноу Фийлдс компаний Ч.Ган-Өлзий захирал 1993 оноос Японд суралцаж, 2004 он хүртэл Японы зах зээлд ноолууран бүтээгдэхүүний борлуулагчаар ажиллахдаа хамгийн чухал зүйл бол бүтээгдэхүүний чанар гэдгийг ойлгосон нь дараа нь өөрийн үйлдвэрээ байгуулж өргөжүүлэх гол чиглэл болсон байна.

Өөрийн компаниа 2004 онд байгуулаад ноолууран бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж экспортод гаргадаг бөгөөд бүтээгдэхүүнээ голлон Японы зах зээлд борлуулж иржээ. Японоос хуучин тоног төхөөрөмж оруулж ирэн эхний 9 жил бүтээгдэхүүнээ гаргах, үйлдвэрлэлээ жигдрүүлэх, харилцагчтай болоход чармайн ажилласан.

2014 онд Японы соёлын төвд компаний захирлуудын менежментийн сургалтад сууж байхад Хоёр-үе шаттай зээлийн төслийн талаар анх төслийн удирдагч Сунагава лекц орж танилцуулж, түүнийг нь сонирхож тэр жилдээ намраас төслөө төлөвлөж зээлийн хүсэлтээ гарган батлуулж 2015 оноос төслөө хэрэгжүүлэх ажилдаа орсон.

ЧАНАР, БАТАЛГААНЫ ГИНЖИН ХОЛБОО

Бизнес эхэлж байх эхэн үед ноолууран бүтээгдэхүүн хийхэд шаардлагатай сайн чанарын утас олдоц муу байсан тул бид самнасан ноолуураа Япон руу ачуулж утас ээрүүлээд, буцаж татан эндээ бүтээгдэхүүнээ хийгээд эргээд Япон зах зээл рүү нийлүүлдэг байсан. Ийм дамжлагатай байсан тул бид утсаа ч өөрсдөө ээрдэг, мөн бүтээгдэхүүнээ ч хийдэг цогц үйлдвэртэй болох зорилго тавин үүнийгээ ЖАЙКА-гийн төслийн санхүүжилтээр шийдвэрлэсэн юм. 2015 он гэхэд түүхий эдээ татах орон нутгийн нийлүүлэлтийн сүлжээ бүрэн бий болсон, ээрмэлийн үйлдвэр байгуулах тоног төхөөрөмжийн хангалт бүрэн хийгдсэн, ээрсэн утас, бэлэн бүтээгдэхүүн авах гадаадын зах зээл буюу Японоос гадна ОХУ, Герман, Хятад, Америкийн худалдан авагч бэлэн болсон байлаа. Өмнө нь ноолуурын түүхий эдээ орон нутгийн борлуулагчдаас авна уу гэхээс малчдаас шууд авдаг тогтолцоо байхгүй, жижиг, дунд үйлдвэрүүдийн хувьд өөрсдөө утсаа ээрэхгүй гадаадаас үнэ, өртөг шингэсэн утсаа авдаг ба тогтмол, чанарын баталгаатайгаар таталтаа хийж чадна гэсэн баталгаа байхгүй байлаа. Түүхий эдийн таталт дээр чанартай, чанаргүй хоёр байнга холилдох тул эцсийн дүндээ бүтээгдэхүүний чанарыг шууд унагаана, тиймээс бид малчидтай

өөрсдөө тулж ажиллаад, өөрсдөө утсаа ээрээд, ээрсэн утсаараа бүтээгдэхүүнээ гаргаж эхнээс нь эцэс хүртэл өөрсдөө хийдэг, хянадаг буюу түүхий эд – утас – бүтээгдэхүүн гэсэн чанар, баталгааны гинжин холбоог таслахгүй өөрийн цогц үйлдвэрлэл нэвтрүүлэе гэсэн зорилттой ажилласан.

2008 оноос хойш Дорнод аймгийн 3 сумын орон нутгийн буюу малчдын хоршоодтой хүч гаргаж хамтран ажиллаж байна. Хоёр жилийн өмнөөс НҮБ-ын төсөлтэй бас хамтарч эхэлсэн. Бид ноолууран бүтээгдэхүүн, торомны ноос, сарлагийн бүтээгдэхүүний үүсэл гарлыг олон улсад баталгаажуулах QR кодыг стандартын дагуу гаргаж эхэлсэн Монголын анхны компани. Дэлхийд ээрмэл утасны стандарт тогтоодог, Швейцарт төвтэй байгууллагын OEKO-TEX 100 гэрчилгээг энэ жилд 6 дахь жилдээ шинэчлэн авч байна. Дэлхийн аль ч борлуулагч OEKO-TEX 100 гэрчилгээтэй бүтээгдэхүүнийг хараад шууд авах магадлал нь 50 хувьтай байдаг гэж ойлгоход болно.

“НӨХӨГДДӨГ АЛТ”

Ноолууран бүтээгдэхүүн хүний өдөр тутмын амьдралын хэрэгцээ дотроос өндөр зэрэглэлдээ орох ба Хаан ширхэгт ноолуур ашигласан бүтээгдэхүүн дэлхийн хаана ч хүлээн зөвшөөрөгддөг байдгаас гадна ноолуур өөрөө жил тутам ямаанаас гарч, байнга ундарч байдаг бөгөөд энэ утгаараа нэг ёсондоо “нөхөгддөг алт” болох эх үүсвэр учраас тогтвортой бизнесийн загвар юм. Өөрөө бие даасан бизнес эхлүүлэхэд ч уул уурхай, ноолуур гэсэн хоёр сонголт байснаас дээрх шалтгааны улмаас би ноолуурыг сонгосон юм. Ноолуур борлуулалтын түнш япончууд “Японд бүтээгдэхүүнээ хүлээн зөвшөөрүүлж, борлуулж чадаж байвал дэлхийн хаана ч чадна” гэж надад хэлэнгээ бизнест сургаж, түшиж дэмнэж байсанд би их талархаж явдаг.

АЛДААНААС СУРГАМЖ

2004-2008 оны хооронд манайх түүхий эдээ зуучлагч ченжүүдээс авдаг байсан ба 2007 онд өөрийн байнга авдаг нийлүүлэгчээс авсан ноолуур хялгасны агууламжаараа стандартаас 2-3 их байсныг би ачуулж байхдаа дутуу шалгаж Японд очсон хойно нь мэдсэн ч аргагүй эрхэнд түүгээрээ ширхэг муутай утас ээрүүлж буцааж авсан. Энэ утсаар би хүний цээжинд биед хүрдэггүй малгай, оймс зэргийг үйлдвэрлэх замаар бүтээгдэхүүн болгож хувиргаж байсан. Түүнээс хойш 6-7 жилийн дотор энэ бүтээгдэхүүнүүдээ бага багаар борлуулж дуусгасан, үүнээс болоод энэ хооронд би жил бүр борлуулалтынхаа 20-иод хувийг алдаж байсан нь маш хүнд туссан. Надад энэ алдаа маш их юмыг сургасан, надад ахиж ийм алдаа гаргахгүй байх том сорил, сургамж болсон.

НЭГ Ч ХАРИЛЦАГЧ НҮҮРЭЭ БУУРУУЛААГҮЙ

ЖАЙКА-ийн төслийн нэгжийн багтай харилцаа тогтоосон үеэсээ сайн гар нийлж ажилласан. Бидний цогц үйлдвэр байгуулахад хэрэгцээтэй зээлийн хэмжээ тухайн үед олгогдож байсан дундаж хэмжээнээс их байсныг, дараа төслийн Монгол талын багийнхан асуудлыг ярилцан шийдвэрлэж манай төсөлд нэмж эх үүсвэр гаргаж өгснийг би бүүр дараа нь Японы талын багийнхнаас сонсож мэдсэн. Үүнд би хувьдаа их баярлаж, талархаж явдаг. ЖАЙКА-гийн зээлийн төслийг хэрэгжүүлэх явцад бид Японы 2-3 сайн түнштэй болсон, одоо болтол тэдгээртэй байнгын нягт бизнес харилцаатай, ажилтнуудаа тэнд сургадаг. Мөн төслийн үрээр манай үйлдвэр Монголдоо сайн чанарын утас ээрдэг цөөн тооны үйлдвэрийн нэг болж, Монголоос экспортод ээрсэн утас, ноолууран бүтээгдэхүүнээ гаргадаг бизнесүүд дотроос нэлээд дээгүүрт орох болтлоо өргөжсөн. Тиймээс ЖАЙКА-гийн зээл хугацаа урттай, хүү багатай, маш өндөр өгөөжтэй төсөл болсон гэж дүгнэдэг. ЖАЙКА-гийн зээлийн төсөл байхгүй байсан бол Сноу Фийлдс гэдэг компани одоогийн байгаа гадаад түнш, худалдан авагч, тэдгээрийн салбар, зуучлагч, мөн борлуулалтын сүлжээнд байгаа бусад оролцогчид гэсэн харилцагч, зах зээлтэй болох, тэдэнд танигдаж хүлээн зөвшөөрөгдөх хүртэл хавьгүй илүү их хугацаа зарцуулах, эсвэл бүүр тийм боломж нээгдэхгүй байсан ч байж магад. Миний хувьдаа бахархаж явдаг зүйл бол бид 2008 оноос үйлдвэрээ өргөжүүлснээс хойш өдий хүртэл эдгээр харилцагчдаас нэг нь ч нүүрээ бууруулаад явж үзээгүй явдал. Чиний түнш, худалдан авагч чинь чамтай цуг эхний, хоёр дах, гурав дахь жилдээ хамт явж байгаа эсэхийг л харах хэрэгтэй. Энэ л бизнес, үйлдвэрлэлийн хамгийн том шалгуур.

ҮНДСЭН КАПИТАЛ БОЛ МАНАЙ АЖИЛЧИД

Анх үйлдвэр байгуулагдах 18 залуучууд байснаас одоо шалгарлын явцад 11 нь үйлдвэртээ үлдэж, бүгд тухай бүртээ нэг процесс, ажиллагаа хариуцсан удирдах түвшинд ажиллаж байна. Үйлдвэр байгуулагдсанаас хойш 18 жилийн хугацаанд залуучууд маань бүгд түүхий эдээ хэрхэн боловсруулах, ямар бүтээгдэхүүн хийх, чанартай бүтээгдэхүүн яаж гаргах, хэрхэн борлуулах зэргийг бүрэн эзэмшсэн мэргэжилтэн болсон байна. Бид залуучуудынхаа ар гэр, нийгмийн баталгаанд анхаарал тавьж ирсэн ба одоогоор эдгээр залуучууд бүгд орон байранд орсон (нийтдээ 21 гэр бүл), жилдээ 1-2 айлын орон сууцны асуудал шийдээд явж байгаа. Жилдээ 2 удаа, жилийн эцсийн урамшууллыг, мөн Япон заншлыг нэвтрүүлж 8 дугаар сард болдог “обон” баярын бонусыг наадмаар удаан жил, идэвхтэй ажиллаж буй ажилтнуудаа өгдөг. Өвөр Жанчивлангийн сувилалд хүмүүсийнхээ өөрсдийнх нь хүсэлтээр, гэр бүлээр нь 1-2 амраадаг.

ГЭР БҮЛ - БИЗНЕСИЙН НОЁН НУРУУ

Энд би нэг түүх дурдах нь зүйтэй юм: Дэлхийн хоёр том сүлжих машины үйлдвэрлэгчийн нэг Шима Сэйки үйлдвэрийн машиныг анх 1995 онд Монголд оруулж ирж байсан үйлдвэр дээр манай гэр бүлийн хүн машины программын сургалтын орчуулагч хийсэн цагаасаа хойш Монголд ажиллаж

байгаа бүх Шимасеки машины программ, зураглалыг хийж ирсэн программист ажлыг гүйцэтгэж ирсэн. Миний хань ийм программист байгаагүй, манай машинууд программ талаасаа төгсөрсөн байгаагүй сэн бол манай үйлдвэр, бизнес одоогийн энэ амжилтад хүрэхгүй байсан гэж бодож, ханьдаа үргэлж талархаж, ханиараа бахархаж явдаг. Манай том хүү үйлдвэртээ ээрэхийн бүх дамжлагаа хариуцаж ажиллаад даруй 10 жил болсон байна. Одоо “Монголын ноолуурын салбарын хөгжлийн ирээдүй” чиглэлээр магистр гадаадын их сургуульд хамгаалж байгаа. Удаах нь олон улсын байгууллагад ажиллаж байгаад дараа жилээс нутагтаа ирж энд ажилд орохоор төлөвлөж байна. Дараагийн үеийн, энэ үйлдвэр, энэ салбарыг нуруун дээрээ авч явах боловсон хүчин бэлтгэгдэж байна гэж харж байна. Гэхдээ би хүүхдүүдээ үйлдвэртээ ажил гэж шахаагүй, харин энэ ажлыг ингэж хийвэл ийм боломж гарч ирнэ гэдгийг зааж чиглүүлж өгсөн болохоор өөрсдөө энэ сонголтыг хийсэн болов уу гэж бодогддог. Японд “Үр хүүхэд эцэг эхийнхээ нурууг харж өсдөг” гэж зүйр үг байдаг – аав ээж нь өглөөнөөс орой хүртэл түмэн завгүй ажиллаад, ажиллах явцад асуудал гарч түүнийгээ шийдэх гэж зүтгэж байгааг хараад, асуудал гарч байгааг гэхээсээ илүү он удаан жил сайн түнш, нөхөр, харилцагчтай явж байгааг олж мэдээд энэ салбарт ирээдүй боломж байна гэж харсан болов уу.

НООЛУУРЫН ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН ЭКОСИСТЕМ

ЖАЙКА-гийн төслийн үрээр манай үйлдвэр жилд 80 хүртэл тонн утас ээрэх хүчин чадалтай болсон. Бид үүний талыг нь өөрсдөө хэрэглэж, үлдсэнийг дотоодын бусад үйлдвэрт өгдөг буюу тэд нарт утсыг нь ээрч өгдөг гэсэн үг. 80 тонн утас гэдэг нь ойролцоогоор 400 мянган ширхэг бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх түүхий эд, түүнээс талыг буюу 200 мянга нь манай үйлдвэрт ногдож байна гэж үзэхэд үлдсэн 200 мянган бүтээгдэхүүнийг бидний утас нийлүүлдэг дотоодын 22 үйлдвэр гаргаж байна. Тиймээс ЖАЙКА-гийн зээлээр зөвхөн Сноу Фийлдс биш, манайхаас утсаа авдаг компаниуд бүтээгдэхүүнээ гаргаж борлуулж ашиг орлого нэмж, цаана байгаа ажилчдынхаа амь амьжиргааны асуудлыг шийдэж байгаа бөгөөд энэ бол ЖАЙКА-гийн хэрэгжүүлсэн төслийн дам үр нөлөө гэж харж болох юм. Манайхаар утсаа ээрүүлээд авдаг, 10 гаруй жил түншилж яваа компаниуд ч байна. Энэ 22 компани дотор 10 хүнтэй жижгээс авхуулаад 100 хүнтэй үйлдвэр байдаг гээд бодохоор цаана нь ойролцоогоор 700 орчим хүн ажлын байртай байна гэсэн үг. Бид өөрсдөө бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж бизнес хийгээд зогсохгүй харилцагч компаниудаа дэмжээд, ард нь байгаа ажилчдын амьжиргааг тэтгэхэд нөлөөлж, төрийн ачааг хөнгөлж, нийгэмд хувь нэмрээ оруулж яваа гэж ойлгодог. Сноу Фийлдс 2008 онд Шимасеки үйлдвэрийн Монгол дахь албан ёсны төлөөлөгчөөр ажиллаж ирсэн цагаасаа хойш нийтдээ 560 ширхэг сүлжмэлийн машин Монголын зах зээлд нийлүүлсэн. Эдгээр машины гарцыг дунджаар тооцоход одоо жилд 3.5 сая ноос, ноолууран бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх суурилуулсан хүчин чадлыг бий болгосон гэсэн үг. Эргээд харахаар бид манайхаар утсаа ээрүүлдэг хамтран ажиллагч үйлдвэрүүдэд бас машиныг нь

нийлүүлж байна гэсэн үг. Япондоо гуравт ордог, Шима Сэйки үйлдвэрийн Тоёбоши гэдэг охин компани болох утас ээрмэлийн том үйлдвэртэй бид олон жил хамтарч ажиллаж байна. Тэд нараас сүүлийн 8-9 жилийн турш техник, технологи тал дээр байнга зөвлөгөө авч, туршлага солилцож, ажилтнуудаа сургаж ирлээ. Тэгэхээр бидний утас ээрэх технологи Японых буюу Шима Сэйкигийнх, Япон технологийн дагуу ээрсэн утсаа манайхаас авсан айл бидний нийлүүлсэн Шима Сэйки машин дээрээ ашиглахад доголдол, хаягдал буюу зардал гарах магадлал маш бага байдаг.

ӨРСӨЛДӨӨН БИШ ДЭЛХИЙД ГАРАХ БОЛОМЖ

Бид 2024 онд үйлдвэрийн хүчин чадлаа жилд 170 тонн утас ээрэх хэмжээнд хүргэх төслөө эхлүүлж байна. Энэ нь өмнө дурдсан жишгээр эргээд утас авдаг компаниудын хувьд нэмэлтээр 600 мянган бүтээгдэхүүн гаргах түүхий эд болно. Энэ жилээс эхлээд түүхий болон угаасан ноолуур гадаадад гаргахыг хориглоод зөвхөн самнасан ноолуур гаргах боломжтой болох хязгаарлалт тавигдсаныг бид том стратегийн боломж гарч ирсэн гэж харж үүнийг угтуулж төсөл хэрэгжүүлж буй. Ноолуурын экспортыг ингэж хязгаарлахаар Хятадын бэлтгэн нийлүүлэгчид түүхий эд ихээр худалдан авах нь багасаж Европын үйлдвэр, хэрэглэгчид Монголоос самнасан ноолуур, цаашилбал бэлэн бүтээгдэхүүн авах сонирхол ихэснэ. Дэлхийн ноолуурын

эрэлт, нийлүүлэлт жилд 10 мянган тонн байдаг, түүний 5 мянгыг Монгол дангаараа хангадаг. Тэгэхээр дэлхийн зах зээл ийм цар хүрээтэй байхад Монголын ноолуурын салбарт байгаа жижиг, том үйлдвэрүүд бие биеийгээ өрсөлдөгч гэж харж, зуны улиралд ирдэг хэдэн жуулчдад бүтээгдэхүүнээ зарах гэж уралдах биш сайн чанарын утсаар, загвар сайтай, сайн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж дэлхийн зах зээл гарж зарахыг зорих хэрэгтэй санагддаг. Энэ нөхцөл байдлыг харж, төсөөлж энэ шинэ төслөөр бид нэмээд 30-50 компанид утас ээрч нийлүүлэх зорилт тавьж байгаа юм. Энэ бүгдийг дүгнээд хэлэхэд, ЖАЙКА-гийн төслийн үр дүнгээр Шима Сэйки үйлдвэрийн машины борлуулалт Монголд өсгөсөн, Шима Сэйки машин хэрэглэж байгаа үйлдвэрүүдийг утсаар хангадаг болсон, өөрсдөө шинэ технологи нэвтрүүлж чанартай утас үйлдвэрлэж, утсыг бүтээгдэхүүн болгож дэлхийн зах зээлд экспортолдог болсон байна.

ЖАЙКА ТӨСЛИЙН БОЛОМЖ

Ган-Өлзий захирлын нэг санал болгосон зүйл гэвэл ЖАЙКА-гийн төслийн нэг хэсгийг орон нутаг, малчид руу хандсан төсөл болгож үргэлжлүүлэх гэдэг явдал байлаа. Сүүлийн жилүүдэд малын бэлчээр, өвс ногооны гарц муудаж байгаатай холбоотой малчдын мал маллагаа, арчилгааны тал дээр сургалт хийж, чадваржуулах шаардлагатай гэж үзэж байна. Төслийн санхүүжилтийн зарим хэсгийг малчдын хоршоод дээр суурилсан сургалт, чадавхыг бэхжүүлэх арга хэмжээнд зориулах хэрэгтэй. Зээл учраас эргэн төлөлт нь өгөөжтэй байх нь мэдээж, гэхдээ малчдын хувьд эх үүсвэрийг нийгмийн хариуцлагын талаас нь харж арай урт хугацаатай, хөнгөлөлттэй нөхцөлтэйгөөр зорилтот арга хэмжээнд нь өгөөд, хажуугаар нь ЖАЙКА өөрөө хөгжлийн хамтын ажиллагааны байгууллагынхаа шугамаар сургалтыг зохион байгуулбал амжилтаа улам бататгаж илүү үр дүнтэй, нүдээ олсон дэмжлэг болно гэдэгт итгэж байна.

СНОУ ФИЙЛДС ХХК

120 гаруй ажилтантай

Бүтээгдэхүүний чанарыг баталгаажуулсан барааны тэмдэгтийн гэрчилгээтэй. Ноолууран бэлэн бүтээгдэхүүнийг ОХУ, Япон, БНСУ, Герман, Франц, АНУ, Англи, Швейцар улсад нийлүүлдэг. Ноолууран утсыг ОХУ, Японд экспортод гаргадаг. 2022 онд НҮБ-ын хөгжлийн хөтөлбөрийн “Бизнес ба хүний эрх” төсөлд хөнгөн үйлдвэрийн салбараас шалгарч, уг төслийн ноолуурын салбарт хэрэгжүүлсэн анхны үйлдвэр болсон. Япон улсын Шима Сэйки компанийн тоног төхөөрөмж ашигладаг. Нийт борлуулалтын 90 хувийг экспорт, 10 хувийг дотоодын борлуулалт эзэлдэг.

Самнах, будах, ээрэх, сүлжих, бэлэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх үйл ажиллагаа эрхэлдэг. Өөрийн үйлдвэр дээр явагддаг. “Наран кашимер” брэндийн 300 гаруй нэр төрлийн ноолууран бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж, гадаад дотоодын зах зээлд нийлүүлж байна.

**ЖИМС, ТҮҮХИЙ ЭДЭЭ УУГУУЛ НУТГААС НЬ,
БОРДОО, ХИМИЙН НЭМЭЛТГҮЙГЭЭР**

“Мон Жүүс” ундааны үйлдвэр нь гурван давхар барилгатай залгаа томоохон үйлдвэрийн байр, агуулах бүхий цогцолбор байдаг.

“Мон Жүүс” компаний гүйцэтгэх захирал Л.Алтанзул тэртээ 20-иод жилийн өмнө аав ээж хоёрынхоо орон сууцны доод хонгилд ганц шахагчаар шилтэй ундаа үйлдвэрлэж байсныг дээш татаж дэвжүүлсээр эдүгээ 100 гаруй ажилтантай үйлдвэрийг удирдан ажиллаж байна.

Орон сууцны доод хонгилоос, түрээсийн байранд шилжиж, улмаар борлуулалт, эрэлт хэрэгцээ нь нэмэгдээд ирэхээр Японы засгийн газрын ЖАЙКА-гийн зээлээр үйлдвэрийн байр барьж, тоног төхөөрөмж авснаар өнөөдөр монголдоо ундаа үйлдвэрлэлээр гуравдугаарт ордог том үйлдвэр болжээ. Үйлдвэрлэл өргөжиж цар хүрээ тэлэхийн хэрээр гадаад харилцаа тэлж Германы дэлхийд нэрд гарсан үйлдвэрүүдээс ундааны түүхий эдээ авдаг болж тоног төхөөрөмж нийлүүлсэн үйлдвэр компанитайгаа байнгын харилцаатай байдаг байна.

Нэгэн үед дотоодын компаниудаар ундааны саваа бэлтгүүлэн авдаг байсан бол өдгөө өөрсдөө хуванцар савны үйлдвэртэй болж. Ундааны орц жимс, түүхий эдийн хувьд

Дундад Ази, Хятадын жимс тариалдаг хамгийн таатай бүсээс ямар ч бордоо, пестицид гээд химийн нэмэлтгүй “ориг” жимс оруулж ирдэг юм байна.

Одоо бид үйлдвэрлэлийн хүчин чадлаа тав дахин нэмэгдүүлсэн үйлдвэр 2024 оны хоёрдугаар сарын эх гэхэд ашиглалтад оруулах гэж байна. Нэгэнт манай бүтээгдэхүүн олны танил болж өөрийн хэрэглэгчидтэй болсон, захиалга маань нэмэгдээд байхаар ингэж өргөтгөхөөс аргагүй хэмээн Л.Алтанзул захирал ярьж сууна.

Эдний үйлдвэр төсөрхөн үзэмний жүүс гэдэг шинэ бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж эхлэхдээ жинхэнэ жимсний эх орон орнуудаас үзмээ авдаг, ямарч саахаргүй нэмэлт бүтээгдэхүүн хольцгүй болохоор эх орны, эко бүтээгдэхүүний сонирхол нэмэгдэж байгаа өнөө үед эрэлт ихтэй бүтээгдэхүүн болжээ. Иргэдийг газтай хөөсөрдөг ундаанаас татгалзаг, элдэв хольцтой бүтээгдэхүүн хүний эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй гээд үүнийг орлох, химийн аргаар гаргаж аваагүй, D, C амин дэм агуулсан “Ара газтай ус”-ыг түршиж үйлдвэрлэлд нэвтрүүлсэн нь үр дүнгээ өгч газтай ундаанд дуртай хэрэглэгчдийн таашаалд нийцэн борлуулалт нь өссөн байна.

“

Манай бүтээгдэхүүн дотоодын зах зээлд хэрэглэгчдийн танил болчихлоо, одоо бид үйлдвэрлэлээ өргөтгөөд танигдсан бүтээгдэхүүнээ ирэх оноос гадаадын зах зээлд, ОХУ, Хятадад экспортлохоор төлөвлөж байна. Бид зах зээлд өнөөдөр хоногт 162 тонн бүтээгдэхүүн нийлүүлдэг болчихлоо, одоо хүрээгээ тэлэх болсон хэмээн Л.Алтанзул захирал даруухнаар хэлж сууна.

”

COVID-ын цар тахлын дараанаас хэчнээн зар тавиад ч ажил хийх хүн олдохгүй байсан нь бусдын адил хүнд бэрхшээл болжээ. “Манай залуучууд яагаад ажил хийх дургүй болчихов оо” хэмээн халаглаж байлаа. Залуус ирээд сэтгэлээрээ, чармайж ажиллавал бид ч гэсэн дэмжээд сургаж, дадлагажуулаад, цалин хөлс өгөөд, нийгэм ахуйг нь анхаараад хамтарна шүү дээ гэж сууна. Энэ л компаний суурийг тавьж эхлүүлсэн аав ээж хоёр нь одоо ямар нэг үүрэг оролцоотой байх уу гэхэд Л.Алтанзул захирал “Аа тэр хоёр уу, байсгээд л ирж зөвлөнө ч, хянаж шалгана ч” хэмээн инээмсэглэсэн.

Гэр бүлийн хоёрхон хүн орон сууцны доод хонгилд шилэн лонхонд ундаа шахаж байсан бол өнөөдөр Монгол Улсын зах зээлд гурав дахь болтлоо өсөж өндийсөн энэ үйлдвэрийн ирээдүй гэгээлэг, хөрш орнуудын иргэд эдний химийн орц найрлагагүй эко бүтээгдэхүүнийг хэрэглэх цаг мөч ойрхон байна аа.

“МОН ЖҮҮС” ХХК

100 гаруй ажилтантай

2003 онд ундаа, жүүс үйлдвэрлэл, худалдааны чиглэлээр байгуулагдсан Монгол улсын ундаа жүүсний анхдагч үйлдвэрлэгчдийн нэг юм.

Хүүхдэд зориулж ‘My little pony’ нэртэй 6 төрлийн жүүс үйлдвэрлэдэг. Зөгийн балтай, лийртэй цай, ойн жимсний цай, чавганы цай нь танигдсан бүтээгдэхүүн. Үзэмний жүүс, чавганы цайг Хятадын зах зээлд гаргахаар гэрээлээд буй. “Хэрэглэгчийн итгэмжит шилдгийн шилдэг хамт олон” өргөмжлөлийг Нийслэлийн хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалах нийгэмлэгээс олгосон.

Хүнсний үйлдвэрлэл, худалдаа. Лууван, жүрж, алим, чавга зэрэг 20 нэр төрлийн жимсний 40 гаруй нэр төрлийн ундаа жүүс, цай үйлдвэрлэдэг. Чанарын удирдлагын тогтолцоог ISO 9001:2015 /MNS ISO9001:2016 стандартын дагуу хангасан нь бараа бүтээгдэхүүнээ гадаад зах зээлд гаргах, гадаадаас хөрөнгө оруулалт татах, хэрэглэгч үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийг бүрдүүлэх чухал үзүүлэлт болсон. Ундаа, жүүс, савласан цайг үйлдвэрлэж Монголын 5,000 гаруй харилцагчдаар дамжуулан эцсийн хэрэглэгчиддээ хүргэж байна.

Golden[®]
Gobi
since 2004

**ЯПОНЧУУДАЙ ХАМТАРСАН
АЖИЛ БҮХЭН АМЖИЛТТАЙ**

Япончууд надад ээлтэй хүмүүс гэдэг үгийг “Есөн Од Фүүдс” компаний захирал Б.Ганбаяр их бахдалтай хэлж байна. Тэрээр аавынхаа үүсгэсэн компанийг хөл дээр нь босгож, орчин үеийн тоног төхөөрөмжөөр тоноглож, олонд танигдсан брэнд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байгаа Монголын бизнесмэн. Эдний “Алтан говь” шоколадыг мэдэхгүй Монгол хүн байхгүй, гадны жуулчдын өмнө урдаа барьдаг үндэсний хүнсний үйлдвэрлэлийн бүтээгдэхүүн гэхэд хилсдэхгүй. Гадаадын жуулчдын хамгийн их худалдан авалт хийдэг газар “Есөн Од Фүүдс” компаний Улаанбаатар хотын шинэ нисэх онгоцны буудалд нээсэн дэлгүүр нь болсон гэнэ. Энэ нь бас л Япон хүмүүсийн ачаар хийсэн ажил юм байна. Анх “Сникерс”, “Марс” шоколадыг Голланд

улсаас оруулж ирж худалдаалж эхэлсэн нь шоколадны ертөнцөд хөл тавих эхлэл нь болжээ. Харин эдгээр шоколадыг Монголд албан ёсоор борлуулах эрх авахаар хөөцөлдөж байх үед аав нь осолд орж, эрх нь өөр компанид очиж. Тэр хүнд үед нь Голландын түнш компани нь дэмжиж түшихээр шийдэн тэдэнд “өөрсдөө шоколад үйлдвэрлэ, бид заагаад өгье” гэснээр өнөөдрийн бидний дуртай амтат брэнд үүссэн түүхтэй юм байна. Нэг хаалга хаагдахад нөгөө хаалга нээгддэг гэдэг л болсон гэнэ. Анх 2003 онд үйлдвэрээ нээхэд ирсэн Белгийн мэргэжилтэн одоо хүртэл ажилласаар технологийн горимыг нарийн чанд мөрдүүлж, Монгол залуусыг сургасаар л байна.

ЖАЙКА-гаас 2 удаа зээл авч тоног төхөөрөмжөө шинэчлэн, үйлдвэрийн хүчин чадлаа хоёр дахин нэмэгдүүлсэн, бүтээгдэхүүний чанар дээшилсэн гэж Б.Ганбаяр захирал ярилаа. Бас Япон Улсад болдог хүнсний олон улсын экспо үзэсгэлэнд 3 жил дараалан оролцож 2018 оноос Японд 30 орчим тонн өөрийн нэрийн бүтээгдэхүүнийг гаргажээ. Одоогийн байдлаар өдөрт 1.2 тонн, сард 30 орчим тонн

бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэдэг хүчин чадалтай. Ирээдүйд үйлдвэрлэлээ 3 дахин нэмэгдүүлж, Монголын шоколадны зах зээлийн 50 хувийг эзэлнэ гэсэн зорилготой, сүрч боловсрох өөдрөг тэмүүлэлтэй энэ залуу захиралд япончууд ээлтэйгээс гадна өөрөө ч япончуудтай хамтарч хийсэн ажил бүхэн амжилттай болдог гэж япон хүмүүсийг их хүндэтгэх юм.

Golden Gobi®

since 2004

ЕСӨН ОД ФҮҮДС ХХК

2004 он

Нийт 40 гаруй нэр төрлийн бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэж зах зээлд нийлүүлэн ажиллаж байна. Үүнд: 5 гр, 25 гр, 45 гр, 50 гр, 100 гр, Үндэстэн шоколад, Welcome, Жимстэй, Гийнгоо шоколадны цуглуулгууд, үрлэн шоколад, цагаан шоколад, 54%, 56%, 74%, 76% -тай хар болон сахаргүй шоколадыг үйлдвэрлэж байна.

Бельги улсын тоног төхөөрөмж, технологиор Монголд анх удаа шоколадны үйлдвэр байгуулан MNS (CAC) 87:1996 стандартад нийцсэн шоколадан бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэж эхэлсэн.

ХҮҮГИЙН ГУТАЛ

**“МОНГОЛД ҮЙЛДВЭРЛЭВ”-Т
ИТГЭХ ЦАГ ИРНЭ**

Аав нэг насаараа цэргийн байгууллагад ажилласан офицер хүн, тэтгэвэрт гарсныхаа дараа зүгээр суухаас уйдаад гутал хийж зардаг хүнээс гутал хийлгэхийг заалгаж гэртээ гутал хийж эхэлснээр манай бизнес эхэлсэн тэр үе 1994 он байлаа хэмээн “Хүүгийн гутал” ХХК-ийн захирал Г.Алтанхуяг хүүрнэнэ.

Би сургуулийн жаахан хүүхэд байхаас аавын гарын үзүүрт зарагдаж юм юманд оролцож байсаар цэргийн алба хааж эргээд ирсний дараагаар 2001 он гэхэд аж ахуй маань 10 ажилчинтай цех маягийн юм болж өргөжсөн. Гэхдээ тэр үед манай “гэр-цех” ганцхан оёдлын машинтай л байсан даа. Эхний хийсэн хэдэн гутал маань овоо борлогдож энэ жаахан амжилтдаа урамшаад 2005 оноос тоног төхөөрөмжөө сайжруулж, үйлдвэрээ жаахан өргөтгөхөөр хичээж эсгүүр, оёдлын машинтай боллоо. Урд хөрш рүү явж, энд тэндхийн үйлдвэр, үзэсгэлэн яармагт очин гутлын машин тоног төхөөрөмж сонирхон ёстой л шүлс гоожиж явлаа. Тэгээд ул оёоны машинтай болов.

Энэ хугацаанд олон бэрхшээл тулсны хамгийн хүнд нь, 2008 оны их хямралын үед манай зах зээлд орос бакал ёстой бөөнөөрөө орж ирж биднийг хүнд байдалд оруулж, хүмүүсээ хоёр сараар амраахад хүргэсэн явдал байлаа.

Одоо бол байр сууриа олсон, жилээс жилд захиалга маань нэмэгдэж байна, 40 гаруй ажиллагсадтай, БХЯ, ШШГГ-ын захиалгаар өвлийн дулаан ажлын гутал хийдэг.

Эхлээд бид тоног төхөөрөмжөө дотоодоос авдаг байлаа, 2013 оноос ер нь хүнээр дамжуулалгүй өөрөө хөөцөлдье гээд БНХАУ-ын Гуанжоу явж машинуудаа сонгож авсан. Олон ч машин авсан. Одоо манайд 60 гаруй машин ажиллаж байна. Цех үйлдвэрийн машин ч байгаа.

Орчин үеийн машин тоног төхөөрөмжтэй болоод ирэхээр энэ бүхэнд хүмүүсийгээ сургаж, өөрөө ч суралцах хэрэг гарч ШУТИС-тай хамтран хичээл заалгасан.

“

Японы ЖАЙКА-гийн зээл хоёр ч удаа авсан, хугацаа нь удаан, хүү нь бага тун боломжийн зээл. Зээлээр 550 хавтгай дөрвөлжин метр талбай бүхий үйлдвэрийн өргөтгөл бариад одоо өдөрт 150 орчим гутал үйлдвэрлэдэг болоод байна. Нийтдээ 20 гаруй нэрийн гутал хийдэг. Хөнгөлөлттэй ийм зээл авахаар төлөвлөсөн төслөө хэрэгжүүлж, тэр хэрээрээ үйлдвэр маань өргөжиж зах зээлд байр сууриа олон, өөрийн гэсэн хэрэглэгчидтэй боллоо.

”

Эмэгтэй гоёлын гутал, пүүз хийж үзсэн, гадаадынхаас дутахааргүй өнгө үзэмжтэй, дээр нь чанартай болж байна аа. Гэхдээ л “Монголд үйлдвэрлэв” гэхээр хүмүүсийн санаанд нэг л буудаггүй, итгэл төрдөггүй юм шиг байна билээ. Үндэсний үйлдвэрлэлээ дэмждэг, дотоодын үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн чанартай, эдэлгээ удаан гэдэгт хүмүүс маань итгэх цаг ирнэ гээд харзнаж л байна гэв.

Үнэхээр үйлдвэрийн цехээр нь ороход энд тэндгүй олон машин чөлөө завгүй түчигнэж, залуус энд ч савхи, дулаан дотор нэхий эсгэж, тэнд ч оёж уллан, чөлөө завгүй ажиллаж байхад бэлэн болсон гутлуудаа өрөөд тавьчихсан нь манай хүчний байгууллагынхны гудамж замд үүрэг гүйцэтгээд зогсож байхдаа өмссөн байдаг дулаан дотортой, олом, тоноглолтой өвлийн гутлаас эхлүүлээд, ажлын гутал, хүүхдийн төрөл бүрийн гутал нь гадаадын өндөр үнэтэй гутлаас ялгагдахааргүй сайхан харагдаж байлаа.

Цаашид хүний оролцоо, үр чадвар бага шаардах орчин үеийн тоног төхөөрөмжтэй болох, монголчууд маань “гадаадын” нэртэй импортын бараанд шүтэхээ больж “Монголд үйлдвэрлэв” гэсэн тансаг гутал өмсдөг болоосой гэж мөрөөдөөд л зүтгэж байна. Засгийн газраас “Үндэсний үйлдвэрлэлээ дэмжье” гэж зарлаад арга хэмжээ авч л байна, энэ бүхэн иргэд, хэрэглэгчдэд мань нөлөөлөн эрх биш байдал өөрчлөгдөх байх гэж итгэдэг. Хамгийн гол нь би “DUMUN” брэндээ хүртээл болгочих юм сан гэж боддог. “DUMUN” гэдэг чинь нэг талаас дөмөг чанартай, нөгөө талаар дөмөн дөмөн алхаатай гэдгээрээ гуталтай холбоотой. Энэ маань жинхэнэ брэнд болчихвол зах зээл маань өргөжөөд л ирнэ шүү дээ хэмээн Г.Алтанхуяг захирал үйлдвэрийнхээ цехийн яг зэргэлдээ жижигхэн өрөөнд цамцныхаа энгэр дээрх DUMUN гэсэн логог заан, өөрсдийн үйлдвэрлэсэн ногоон пүүз гутлыг харуулан энгүүнээр ярьж сууна.

ХҮҮГИЙН ГУТАЛ

ХҮҮГИЙН ГУТАЛ ХХК

2011

40 гаруй ажилтантай

35 орчим нэр төрлийн гутал үйлдвэрлэн, нэрийн 2 дэлгүүр, үйлдвэрийн байр, Нарантуул ОУХТ дээрх 2 лангуу, 1 чингэлгээр дамжуулан борлуулалт хийдэг. 2019 оноос хойш ISO9001:2015 чанарын удирдлагын тогтолцоог нэвтрүүлэн, хэрэгжүүлж байна. Гутлын үйлдвэрийн дамжлага бүхий тоног төхөөрөмжтэй бөгөөд зарим дамжлагуудыг бүрэн автоматжуулах, тоног төхөөрөмжийн шинэчлэл хийж байна. Зуны гутлыг өдөрт 220 хос, өвлийн гутлыг өдөрт 200 хосыг үйлдвэрлэх хүчин чадалтай. Гутал үйлдвэрлэлийн салбартаа хүчин чадал ажилчдын тоо, тоног төхөөрөмж зэргээрээ дээгүүрт ордог. 2019 оноос хойш БНХАУ зарим загварыг бага хэмжээгээр экспортод гаргаж эхэлсэн. Эрхэм зорилго: ХҮМҮҮСТ АЯ ТУХТАЙ ТАНСАГ БҮТЭЭГДЭХҮҮН ХҮРГЭНЭ.

Гутлын үйлдвэрлэл, худалдаа

“И-Тн-Би” ХХК

**ЗАЙРМАГ БОРЛУУЛАГЧ ДЭЛГҮҮРҮҮДДЭЭ
500 ХӨЛДӨӨГЧ ТАВЬЖ ӨГСӨН**

“И Ти Би” ХХК-ийн захирал, нэгэн цагт гэртээ ганцхан машинаар зайрмаг үйлдвэрлээд, хөөсөнцөр саванд хийн борлуулж явсан Б.Болор-Эрдэнэ бүсгүй өдгөө багачуудын төдийгүй ер хүн бүрийн дуртай амттан зайрмаг хийдэг “Дэгдээхэй” үйлдвэрийг босгон ажиллуулж байна.

2003 онд Налайхад зайрмагийн хоёр гартай жижиг машин гэртээ тавиад зайрмаг үйлдвэрлэж тэрүүхэн хавьдаа борлуулж эхэлснээ дараа жил нь компани байгуулж арай том гурван гартай машинтай болж, Налайхдаа л борлуулж байснаа аажмаар зах зээлээ тэлэн хот руу зөөн борлуулсаар хэрэглэгчдийнх нь тоо нэмэгдээд ирэхэд цехийнхээ гурван өрөөг дөрөв болгож томсгожээ.

“

Энэ хооронд 2008 оны эдийн засгийн хямрал нэлээд хүнд туссан. Ер нь хаа сайгүй л хүнд байсан, бид бууз үйлдвэрлэх тоног төхөөрөмжөө зарж байж ажилчдаа цалинжуулан тэсэж үлдсэн. Яг тэр үеэр би өөрөө нялх хүүхэдтэй байсныг ч хэлэх үү “Ер энэ бизнесээ больдог ч юм билүү” гэж шантрах дөхөх үе байсан шүү. Яг тэр үед манайтай төстэй гурван ч компани зах зээлээс шахагдаад гарч байлаа.

”

Гээд тэдний гэр бүлийнхэн шантарсангүй, зүтгэл сайт оройд гэдэг шиг зүтгэсээр эдийн засгийн тэр хүнд үеийг даваад хотод салбараа нээж байр түрээсэлдэг болж, 2011 онд Төмөр замд тусгай объект түрээслэн бүр хөргүүртэй ч болоод авч. Зах зээлээ төв хот руу тэлснээр хэрэглэгчдийнх нь тоо нэмэгдэж, үүнээ дагаад үйлдвэрлэлийнх нь цар хүрээ тэлээд ирэх цагт өөрийн гэсэн үйлдвэртэй болохоор шулуудаж 432 кв.м талбай бүхий байртай болжээ. Улмаар 2017 онд Японы Засгийн газрын төслөөс зээл авч үйлдвэрээ дахин 1,728 хавтгай дөрвөлжин метр талбай болгон өргөтгөж үйлдвэрлэлийнх нь хэмжээ, бүтээгдэхүүнийх нь нэр төрөл ч олшрон худалдаа эрхлэгчид, тэгээд хүүхэд багачуудын танил болоод иржээ. Бүтээгдэхүүн нь олны танил болж, хэрэглэгчдийн эрэлт ихэснэ гэдэг аль ч бизнесийн өөдөлж дэвжих шат дамжлага болдог. Цаашлаад орон нутагт бүтээгдэхүүн нь танил болж захиалгад дарагдах болсон байна.

“

Бид жинхэнэ үйлдвэрийн түвшинд хүрч, 60 орчим ажилчдын гараас эрэлт өндөртэй, олон нэрийн бүтээгдэхүүн гаргаад эхэлсэн. Өнөөдөр бид ид ачааллын буюу зуны улиралд хоногт 17-18 тонн бүтээгдэхүүн зах зээлд гаргаж байна. Энэ чинь 11 нэрийн 23 төрлийн зайрмаг шүү дээ хэмээн Б.Болор-Эрдэнэ захирал инээд цацруулан ярьж байна.

”

Энэ үйлдвэр зайрмагийн орц болон аарц, жимсээ зөвхөн дотоодын зах зээлээс авч, сав баглаа боодлоо дотооддоо захиалан хийлгэж байгаа нь мөн л үндэсний үйлдвэрлэлээ дэмжиж байгаагийн нэг илэрхийлэл.

“

Зайрмаг чинь аз жаргалын гормон хамгийн ихээр ялгаруулдаг бүтээгдэхүүн. Сүүн зам татуулсан энэ сайхан бизнестээ дуртай. Тийм ч болохоор сайн чанартай бүтээгдэхүүн гаргаж байж л зах зээлд байр сууриа олж бэхжүүлнэ шүү дээ

”

Ирээдүйгээ мэдээж сайхнаар төсөөлж байна, үйлдвэрээ улам өргөтгөх, хөргүүрийн тусгай цех барих сан гэж бодож байна. Хамгийн эн тэргүүнээ ISO 9001, хүнсний үйлдвэрлэлийн ISO 22000 авахаар төсөл боловсруулж эхлээд байгаа. Ингэвэл бид бүтээгдэхүүнээ олон улсын зах зээлд гаргах төлөвлөгөөтэй гэж Б.Болор-Эрдэнэ захирал ярьж сууна. Тус компани Хятадад болдог зайрмагийн том үзэсгэлэн худалдаанд жил бүр оролцдог байна. Тэд бүтээгдэхүүн борлуулагчдаа дэмжиж зөвхөн 2023 онд гэхэд л 500 хөлдөөгч дэлгүүрүүдэд нь тавьж өгчээ. Энэ нь чухамдаа өөрийн бүтээгдэхүүнийхээ хадгалалт, борлуултад анхаарч байгаа мэт боловч бизнесийн хамтрагчдыг үйл ажиллагааг дэмжиж, өөрийн бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн сүлжээ, экосистемээ тэтгэн байгаагийн хэрэг. Үйлдвэр маань өсөж дэвжиж бидний өдий зэрэгтэй яваа минь ЖАЙКА-гийн бага хүүтэй, урт хугацааны хөнгөлөлттэй зээл, тэгээд хэрэглэгчид, хүүхдүүдийн маань буян юм даа хэмээн Б.Болор-Эрдэнэ захирал инээмсэглэн ярина.

И ТИ БИ ХХК

2004

Үндсэн-35 Гэрээт-25

Хөдөө орон нутаг руу чиглэсэн борлуулалтад анхаарч ажилладаг. Техникийн нөхцөлийн дагуу цахилгаан шугамд холбогдсон шингэн, хатуу хаягдлыг зайлуулах суваг хоолой нь зориулалтын төхөөрөмжтэй, механик салхивчийн системтэй, түүхий эд ачиж буулгах цахилгаан шат, агуулах, гүн хөлдөөх 200 тонн багтаамж бүхий 7 ширхэг хөргөлтийн агуулахтай. Үйлдвэрийн хүчин чадлын хувьд оргил үе буюу 6, 7, 8-р саруудад сард дунджаар 3.2 сая ширхэг, 11, 12, 1-р саруудад дунджаар 853,000 ширхэг бүтээгдэхүүн гаргадаг.

“Дэгдээхэй” нэртэй зайрмагийн брэндийг бий болгож хөгжүүлж байгаа бөгөөд одоогоор 11 нэрийн 26 төрлийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэн зах зээлд нийлүүлдэг.

**МАСТЕР
МАТРАС**

**ЧАДВАРЛАГ БОЛОВСОН ХҮЧИН ЧУХАЛ:
АЖИЛТАНУУДАА СУРГАХ, ТОГТВОРТОЙ
АЖИЛЛУУЛАХАД ИХЭЭХЭН АНХААРАХ
БОЛСОН**

Монгол орны алс баруун хязгаар Ховд аймгаас ах дүү хоёр Улаанбаатар хотод ирж Налайхын уурхайд ажиллаж хоёулаа Монгол Улсын хөдөлмөрийн баатар болжээ. Энэ бол Ж.Батлай, Ж.Отгонцагаан нар.” Батлайн” компаний амжилтын түүх эндээс эхлэлтэй аж. Ааваасаа ажил хөдөлмөрийн амт шимийг мэдэрсэн Б.Галхүү уйггүй хөдөлмөрлөсний үр дүнд өнөөдөр хэд хэдэн салбарт амжилттай ажиллаж байна. Тэрээр худалдаа наймаа хийж, зарж борлуулах бүхнийг судалж, өөрөө хийж явсаар матраас үйлдвэрлэх санаагаа олсон байна. Тэгээд анхны компаниа байгуулж аавынхаа нэрийг оролцуулан “Батлайн” гэж нэрлэжээ.

Б.Галхүү захирал “Аавынхаа нэрээр овоглосон компаниа нэр төртэй авч явахыг хичээдэг дээ. Би матраасыг онцгой, тансаг бүтээгдэхүүн гэж боддог. Бас сонирхолтой. Энэ компани, энэ матраас маань миний хувьд олон амжилтын эхлэл болсон. Одоо газар тариалан, мал аж ахуй, эрүүл мэндийн салбарт бизнестэй болсон” гэж ярилаа.

Түүний амжилтын түүх тийм ч дардан байсангүй. Өр, зээл, борлуулалт гээд л асуудалгүй юм гэж байгаагүй. Анх ХААН банкнаас сарын 3 хувийн хүүтэй зээл авч матраасаа хийж эхэлсэн байна. Нэг матраас

зарангуутаа л мөнгөө бариад банк руу зээлээ төлөх гээд гүйдэг байсан түүнд ЖАЙКА-гийн урт хугацаатай, хүү багатай зээл зүгээр мөнгө өгсөнтэй л адил санагдаж. Энэ зээлээр үйлдвэрийн байртай болж тоног төхөөрөмжөө ч сайжруулж чаджээ. Одоо өдөрт 120 матраас гаргах хүчин чадалтай. 10 төрлийн матраас үйлдвэрлэж байна. Матраасны пүршээ ч өөрсдөө үйлдвэрлэх болж. Мөн монгол хонины ноосоор гудас олбог хийх болсон. Аялал жуулчлал хөгжиж, аяллын компаниуд монгол гэрт зориулсан нэг тал нь дугуйрсан гудас ихээр захиалах болсон гэнэ.

Ор авсан хүн заавал матраас авдаг тул тавилгын дэлгүүр нээж ор зарах болсон нь Б.Галхүү захирлын боломж бүрийг олж харж байдгийг илэрхийлнэ. Анх матраасаа борлуулах, хэрэглэгчдэд таниулах суртчилгаагаа хийхдээ “матраасаа аваарай” гэсэнгүй, харин “манайд ирээрэй” гээд үйлдвэрийн байраа нарийвчлан зааж өгдөг байж. Энэ нь ч үр дүнд хүрч цаг заваа гаргаж зорьж ирсэн хүмүүс матраас худалдан авдаг, өөрөө гэрт нь хүргэж өгдөг болсноор олон хүнтэй танилцаж борлуулалт ч сайжирсан нь түүний бизнесийн арга ухаан, цаашдынх нь амжилтанд ч нөлөөлсөн нь дамжиггүй.

Олны танил хүмүүс ч их ирэх болж, 9-р Богдын олбог, Н.Энхбаяр ерөнхийлөгчийн өргөө гээд “Мастер матраас” шошготой бүтээгдэхүүнийн нэр хүнд ч өсөж. Б.Галхүү захирлын “Матраас бол тансаг, сонирхолтой бүтээгдэхүүн” гэж дахин дахин хэлээд байгаа учир ийм ажгуу. “Оюу толгой компанид ажиллаж байгаа бүх хүн манай матраас дээр унтаж байгаа даа. Бид матраасаа мянга мянгаар нь нийлүүлсэн. Иймээс би өөрийгөө Монголын уул уурхайн салбарын хөгжилд ч хувь нэмрээ оруулсан гэж бодож явдаг” гэж тэр бахархалтайгаар ярилаа.

Одоо Батлайн компани 6000 кв.м бүхий үйлдвэрийн байр, чанартай орчин үеийн тоног төхөөрөмжтэй болсон тул дэвшилтэт технологийн машин механизмыг ажиллуулах, засварлах сайн инженерүүд шаардлагатай болжээ. “Тоног төхөөрөмжөө сайжруулах талаар л бодоод явсан, харин одоо чадварлаг боловсон хүчин чухал гэдгийг ойлгож,

ажилтанууддаа гадаад, дотоодод сургах, тогтвор суурьшилтай ажиллуулахын тулд шагнал урамшууллаа нэмэх, ахуй амьдралд нь туслахад ихээхэн анхаарах болсон” гэж Б.Галхүү захирал ярьсан.

Харин “МАСТЕР МАТРАС” нэрийн учрыг сонирхоход Монголд хувиараа матраас, гудас хийдэг байсан ажилсаг залуусыг цуглуулж, нэг баг болгоод үйлдвэрээ эхэлж байсан. Тэгээд матраас урладаг “мастер” залуусыг цуглууллаа гээд энэ нэрийг өгч байсан гэнэ. Одоо “Мастер матраас” брэндийг сонсоогүй хүн Монголд бараг байхгүй дээ. Б.Галхүү захирлын матрааснаас эхэлсэн бизнес нь улмаар газар тариалан, эрчимжсэн мал аж ахуй, анагаах ухааны салбарт хүртэл өргөжсөн байна. Түүний байгуулсан “Асралт мед” эмнэлэг Монгол Улсад чих хамар хоолойн чиглэлээр төрөлжсөн тэргүүлэх зэрэглэлийн эмнэлэг болж чадсан байна.

**МАСТЕР
МАТРАС**

БАТЛАЙН ХХК

Матраас үйлдвэрлэл, худалдаа

2004 онд байгуулагдсан. Монголд хувиараа матраас, гудас хийдэг байсан чадварлаг залуусыг цуглуулж нэг баг болгоод үйлдвэрээ эхэлж байсан. Матраас хийхэд шаардлагатай бүх зүйлийг өөрсдөө хийж, 10 нэр төрлийн матраасыг үйлдвэрлэн дотоодын зах зээлд нийлүүлж байна. Гол түүхий эд болох төмөр утсаа БНХАУ болон Солонгосоос худалдан авч, автомат машинаар хатуу, зөөлөн, өндөр, нам гэх мэтийн бүх төрлийн пүршийг үйлдвэрлэдэг

Өдөрт 120 матраас гаргах хүчин чадалтай.
10 төрлийн матраас, 4 төрлийн пүрш үйлдвэрлэж байна

“Мастер матраас” брэнд нь 6000 кв.м үйлдвэрийн байранд үйл ажиллагаагаа явуулж байна. Матрааснаас гадна монгол эсгий гудас, матраас борлуулах зорилгоор тавилгын дэлгүүр нээсэн. Матраасын давуу тал нь дээр сууж, хэвтэхэд хөдөлгөөн мэдрэгддэггүй ба пүрш болгоныг 33 ангилсан уутанд хийн оёж, хэлхэн таван см даацын порлон дэвсэн зузаан материалаар хийдэг.

ДЭВШИЛТЭТ ТЕХНОЛОГИ
НЭВТРҮҮЛЭХ БҮЛЭГ:

НЭГ ЖИЛД
НЭГ ТЕХНОЛОГИ

АГУУЛГА

Нэг жилд нэг технологи	47
Цаг уурт тохирсон барилгын материал	53
Таван бүтээгдэхүүний гурвыг нь өөрийн нь үнээр зар, хоёроос нь ашиг ол	57
“Брэнд”-ийн ванныг бүгдэд	61
Цахилгааны зарцуулалт бууруулахад ч, сэргээгдэх эрчим хүч рүү шилжихэд ч эрчим хүчний хэмнэлттэй үйлдвэрлэл хэрэгтэй	65

ПЛАСТИК
ДИЗАЙН

НЭГ ЖИЛД НЭГ ТЕХНОЛОГИ

“

Нийгэм солигдож байх үед манайд хаяг реклам гэдэг чинь зүгээр нимгэн төмөр дээр бичсэн “Хүнсний дэлгүүр”, “Гуанз” гэсэн хаяг байдаг байлаа. Арай дөнгүүр нь “Улсын их дэлгүүр”, “Улаанбаатар зочид буудал” гэсэн гэрлэн хаяг байсан юм уу даа. Одоо бол бизнесийн хүрээнийхэн, ямар ч албан байгууллага, хэрэглэгчид хаяг реклам чимэглэлийн хийц, чанар, хэмжээ зэрэгт их ач холбогдол өгдөг болсон. Хоёр адилхан зоогийн газар байхад хүмүүс гоё сайхан хаягтайд нь л орно шүү дээ гэж Р.Хангарьд захирал ярьсан.

”

20 жилийн тэртээ 40 мянгатад орон сууцны доод хонгилд нэг дизайнертай хоёулхнаа нэрийн хуудас хэвлэх төдийгөөр ажлаа эхэлж байсан Р.Хангарьдыг өнөөдөр ажил, бизнесээ олонд таниулах гэсэн бизнесийн хүрээнийхэн хаяг реклам, чимэглэл үйлдвэрлэдэг “Пластик Дизайн” компани гэдгээр нь андахгүй. Монголчууд зах зээлд шилжиж хүн бүр л өөр өөрийн чадах юмаа хийх гэж, тэгээд ч ер хэн болов ч албан байгууллага, хувь хүмүүстэй харилцаа холбоотой байх үүднээс нэрийн хуудас хийлгэдэг болж, энэ нь яв явсаар өөр өөрийн байгууллага, аж ахуйн нэгжийн хаяг, төрөл бүрийн шошго хийлгэх болсноор Р.Хангарьдийн үйлдвэрлэл нь багагүй өргөжиж, бас ч гэж жаахан хуримтлалтай болоод Дамбадаржаад ганц давхар нэг жижиг байшинг өргөтгөн 2200 хавтгай дөрвөлжин талбай бүхий үйлдвэрийн байртай болж, хаяг хийх тоног төхөөрөмжүүдээ сайжруулж жинхэнэ утгаараа үйлдвэрлэлийн түвшинд очжээ. Тэгээд аажимдаа тэр байр нь хотын төвөөс, хэрэглэгчдээсээ жаахан холдоод байхаар байраа өргөтгөн, төв рүү дөхөж энэ шинэ үйлдвэрээ барьсан нь Гандантэгчилэн хийдийн урд байрлах 4 давхар барилга юм.

“

Хэрэглэгчид бидэнд найдаж байгаа болохоор бид аль болох хэрэглэгчдийн хүссэн загвар дизайн, өнгө хийцээр хийхийг хичээж л байна. Үүний тулд орчин үеийн шинэ техник, технологи нэвтрүүлж өмнөхөөсөө шинэлэг, сайхан зүйл хэрэглэгчдэдээ санал болгохыг хичээдэг. Энэ хүрээндээ нэг жилдээ нэг шинэ технологи нэвтрүүлэх зорилтыг тавьж ажилладаг. Одоо хаяг, гэрлэн чимэглэлээ Солонгос стандарт, загвараар Монголын нөхцөлд тохируулж хийх гээд эхнээсээ технологи, тоног төхөөрөмжөө оруулаад ирсэн эхэлж байна.

”

“Пластик Дизайн” компани байгууллагын рекламны том самбарыг дармал, бичмэл том жижиг үсгээр гэрэлтдэг, хэд хэдэн өнгийн гэрлээр солигддог хийхийн зэрэгцээ төрөл бүрийн металл хавтан дээр байгууллагын хаягийг төрийн сүлд, байгууллагын эмблем, логотой хийдэг болсноор байгууллагууд, бизнесийн хүрээнийхэн эднийхийг сайн мэддэг болжээ. ХААН банк гэхэд л хот, хөдөө орон нутгийн бүхий л салбаруудынхаа хаягийг хийлгэдэг байна. Эрчим хүчний ТЭЦ-4 станц нүүрэн талдаа “ДЦС-4 ХХК” гэсэн хаягийг долоон метр хагас өндрөөр хийлгэсэн гэнэ. Манайд нэвтрээд удаагүй E-mart-ын сүлжээ дэлгүүрүүдийн бүх хаягуудыг хийснээс гадна, GS25, Миний дэлгүүр, Мини маркет зэрэг сүлжээ дэлгүүрүүд байнгын үйлчлүүлэгчид нь болсон байна.

COVID цар тахлын үеэр хаа сайгүй хөл хорио тогтоон хил хаагдсанаас болоод материал түүхий эдээ татаж авч чадахгүй, дээр нь хамаг л аж ахуй нэгж компаниуд юун хаяг, зар сурталчилгаа хийлгэх бүү хэл үйл ажиллагаа нь доголдон ажиллагсдынхаа цалин хөлсийг

аяа гэж байсан болохоор эдний компани бас тэр давалгаанд өртөн нэлээд туйлдсанаа захирал дурдаад авсан.

Тэр Японы Засгийн газрын ЖАЙКА-гийн төслийн зээлийн хүү бага, хугацаа нь урт, найдвартай хэмээн яриагаа үргэлжлүүлээ.

“

Бид ЖАЙКА-гийн төсөлтэй хамтраад 10 гаруй жил болж байна. Анх 100 сая төгрөгийн зээл авч байлаа. Яг юу хийх гээд байгаа юм, бизнес чинь хэр өргөжиж ямар түвшинд хүрэх юм, нийгэмд тустай өгөөж, ажлын байр яаж нэмэгдэх вэ гээд л... шалгуур өндөр. Хамгийн гол нь ЖАЙКА-гийн зээл найдвартай, хүү бага, хугацаа нь урт. Амьжиргаа муу, өртөг өндөр манай нөхцөлд арилжааны банкны зээлээр үйлдвэрлэл босгож эрхэлнэ гэдэг хэцүү. Чухам энэ зээлийн үрээр л бид өдий зэрэгтэй босож өндийгөөд байгаа юм шүү. Бид зээлээ хугацаандаа төлөөд, зээлээр хийсэн ажлын үр дүн бүгд юм нүдэн дээр байгаа болохоор тэр хэрэндээ үнэлэгддэг болов уу. ЖАЙКА-гийн зээл бол шударга зарчим, шүүлтүүртэй – бид зээлийг шаардлага, шалгуурын дагуу авч, зориулалтаар ашиглаж ирсэн нь манай үйлдвэр олон жил зах зээлийн өрсөлдөөн, давалгаанд тэсэж ирсэн нэг учир шалтгаан юм.

”

Одоо “Пластик дизайн” компани дотооддоо хэдийнээ танил болж өөрийн гэсэн хэрэглэгчидтэй болсон бол Оросын зарим байгууллагууд захиалгаа өгч хаяг, реклам, гэрлэн чимэглэл хийлгэдэг болжээ. Манайд тэднийхээс арай хямд байдагтай л холбоотой байх. Москвагийн нэг зоогийн газар гэрлэн хаягаа хийлгэж байсан бол Буриадын аж ахуйн нэгжүүд захиалдаг болж.

Р.Хангарьд захирал өөрсдийн хамгийн том бөгөөд хамгийн сорил ихтэй ажлаараа Хөшигтийн хөндийн олон улсын шинэ нисэх буудлын байгууламжийн гадна, дотор бүх хаягийг Японы Мицубишигийн даалгавраар Самсунгийн Барилга, технологийн корпорацтай хамтран бараг гурван жилийн турш хийж угсарснаа нэрлэсэн. Нисэх буудлын бүтээн байгуулалт, E-mart, GS25 зэрэг олон улсын хэмжээний төсөл, олон улсад үйл ажиллагаа явуулдаг гадаадын компаниуд олон улсын стандарт баримтлахыг

шаардана, урьдчилан ирж судалгаа хийж, хүчин чадалдаа хүрч байгаа эсэх, хүссэн бүтээгдэхүүнийг шаардлага хангах түвшинд хийж чадаж байгаа эсэх гээд өндөр шалгуур тавьж, хэд дахин шалгаж, нарийн гэрээ байгуулдаг байна. Эдгээр байгууллагуудтай хамтран ажилласан нь бид маш их юм сурч, технологи, үйлдвэрлэлээ сайжруулахад том түлхэц болсон гэж үздэг.

Цаашид үйлдвэрээ өргөжүүлэх, зах зээлд шинэ технологи нэвтрүүлэх, хэрэглэгчдэд илүү чанартай, дэвшилтэт бүтээгдэхүүн хүргэх гээд олон төрлийн санаа, төсөл толгой дотроо эргэлдүүлнэ. ЖАЙКА-гийн өмнө өгч байсан 800 сая төгрөгийн зээлийн хэмжээ бол одоо цагт төгрөгийн ханш, бараа, материалын өртөг, технологийн зардлаа бодоход бага, аливаа төсөл хэрэгжүүлэхэд хүрэлцэхгүй, үйлдвэрлэгчдийн санхүүжилтийн хэрэгцээний түвшин өндөр байгаа талаар дурдлаа.

“

Р.Хангарьд захирал “Өнөөдөр манайх дизайнерууд, цаасан, хулдаасан хэвлэл, гэрлэн чимэглэл, угсрах гээд нийт 60 гаруй ажилтантай (Би чинь ажилтнуудынхаа асуудлыг шийдэж, ар гэр нь тусалж, хааяа 60 хүүхэдтэй эцэг шиг л байдаг хэмээн мишээв). ЖАЙКА-гаас зээл авах, шалгуурт тэнцэх, тэгээд амласнаа биелүүлэх гээд зүтгэж л байна. Хүмүүс, тэр байгууллага надад найдаад ийм боломжийн зээлээ өгч байхад бид бас хийе гэснээ хийх хэрэгтэй шүү дээ. Энэ олон хүний хүчинд бизнес минь жилээс жилд өргөжөөд, бид ч энэ хэдэн хүнийхээ амьдрал ахуйг аваад явж байна даа. Одоо ч толгойд шинэ шинэ санаа, орчин үеийн шинэ техник, технологи эргэлдээд л явна. Хамгийн гол нь манайхаар хаягаа хийлгэсэн хүн түүнийгээ хараад баярлаж, тэдний талархсан сэтгэл нь миний ажил үйлсийг ивээж явдаг байх аа гэж боддог доо гэлээ.

”

ПЛАСТИК ДИЗАЙН

ДӨЛХАНГАЙ ХХК

70 гаруй ажилтантай

Америкийн SPECTRA, HP, Японы MUTOH, EPSON, MIMAKI зэрэг өргөн форматын хэвлэлийн машин болон хаяг чимэглэлийн автомат төхөөрөмжүүд суурилуулан, байнга шинэчлэн, шуурхай, чанартай, цогц үйлчилгээ үзүүлж байна. Хулдаасан хэвлэлийн машин хоногт 1500-2000 м2 хулдаас дээр хэвлэх чадалтай. Шинэ нисэх онгоцны буудлын хаягжуулалт хийснээс гадна E-mart, GS25, Хаан банк, Миний дэлгүүр г.м. олон тооны байнгын харилцагчтай.

Улаанбаатар түншлэл – 370 олон улсын үзэсгэлэнгээс “Оновчтой импортлогч”, Grand Expo 2009 Үндэсний бизнес фестивалиас “Үндэсний шилдэг хэвлэх үйлдвэр”-ийн дэд байр, Монголын Дизайн, реклам, чимэглэлийн холбооноос “Шинэ шилдэг технологи” өргөмжлөлтэй.

2002 онд “Пластик Дизайн” нэртэйгээр байгуулагдаж хэвлэлийн эх бэлтгэл, пластик картны үйлдвэрлэл, байгууллагын хаяг, бэлэг дурсгал, фото болон хулдаасан хэвлэл чиглэлээр үйл ажиллагаагаа эхлүүлж, 2004 оноос гэрлэн чимэглэлийн үйлдвэр байгуулан ажиллаж байна.

ЦАГ УУРТ ТОХИРСОН БАРИЛГЫН МАТЕРИАЛ

Монгол Улс зах зээлийн эдийн засгийн тогтолцоонд шилжээд хувийн компани аж ахуйн нэгжүүд дөнгөж байгуулагдан, хувь хүмүүс ч амины орон сууцтай байж болох болсноор барилга, барилгын материалын үйлдвэрлэл сэргэж эхэлсэн 1996 онд хэдэн залуу барилгын дулаалгын материал хөөсөнцөр үйлдвэрлэхээр сэдэж “Пирамид Индастри” ХХК-ийг байгуулжээ. Анх хэдхэн хүнтэй зөвхөн дулаалгын хөөсөнцөр хавтан үйлдвэрлэж байсан тус компани өнөөдөр барилгын гадна фасад өнгөлгөөний материал үйлдвэрлэх “Пирамид Импекс” ХХК, барилгын гадна фасад, өнгөлгөө чимэглэлийн ажил гүйцэтгэх “Пирамид Бюлдинг” гэсэн салбар үйлдвэрүүдтэй болон хүрээгээ тэлж Монголын барилгын салбарт өөрийн гэсэн байрь суурь эзлэн танигдажээ. Энэ хооронд Барилга Архитектур Корпорацитай хамтран Монголд Улсад анх удаа хөөсөнцөр хавтангийн MNS 4629-98 стандарт батлуулсан байна. Эхлээд хөөсөнцөр хавтан үйлдвэрлэх, барилгын хананд тогтоох түүхий эдээ гадаадаас авдаг байсан бол өнгөрсөн хугацаанд гадна болон дотор хар замаск, хөөсөнцөрийн цавуу зэргийг өөрсдөө үйлдвэрлэн хэрэглэхээс гадна, барилгын гадна хананд тортой шавардлага хийх, хөөсөнцөр хавтанг нааж тогтоох, дотор ханыг тэгшилж өнгөлөхөд ашигладаг, барилга барих, засахад нэн шаардлагатай, эрэлт ихтэй энэ бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нийлүүлдэг болжээ.

“

Үйлдвэрийн албан байранд эгнүүлэн тавьсан бүтээгдэхүүнийг нь харахад уламжлалт хөөсөнцөр хавтан, хамгийн сүүлийн үеийн технологиор бүтээсэн шатдаггүй хөөсөнцөр, дээр дурдсан төрөл төрлийн савлагаатай замаск, цавуу, барилгын гадна фасадны өнгөлгөөний өнгө өнгийн чулуут хавтангууд, хөөсөнцөрөөр хийж бэхжүүлэгчээр шүршин эдэлгээг нь уртасгасан хаалга цонхны хүрээ, багана, хана дээврийн эмжээр, төрөл бүрийн өнгөлгөөний пигмент зэрэг нь яг л барилгын материалын үзэсгэлэнд ороод ирэх шиг харагдана.

”

Тус компаний Монголдоо анх нэвтрүүлэн орчин үеийн шинэлэг технологиор үйлдвэрлэж эхэлсэн чулуут өнгөлгөөний материал нь эрс тэс цаг ууртай Монголын нөхцөлд барилгын чанарт сайнаар нөлөөлж эдэлгээг уртасгадаг бол дулаалгын шинэ хөөсөнцөр нь өндөр нягтралтай, гал шаталтыг дэмждэггүй дулаан тусгаарлах давуу талтай.

“

Гадна талын дулаалга нь шатамхай хөөсөнцөр хавтангаар хийгдсэн барилгад гал түймэр гарахад ихээхэн хохирол учирч байсныг бодохоор “Пирамид Индастри” компанийн нэвтрүүлээд байгаа энэ шинэ бүтээгдэхүүн нь барилгын салбарт нэн шаардлагатай, чухал гэдэг нь ойлгомжтой.

”

Барилга үйлдвэрлэлийн салбарт шинэ технологи, шинэ бүтээгдэхүүн нэвтрүүлэхийг хичээн санаж сэдэж, хийж бүтээж яваа энэ компанид орчин үеийн өндөр хүчин чадалтай шинэ техник эн тэргүүнээ хэрэгтэй байснаар олон улсын хамтын ажиллаганы ЖАЙКА

байгууллагаас зээл авсан нь бодож санаснаа хэрэгжүүлэх, үйлдвэрлэлээ өргөжүүлэхэд нь ихээхэн нэмэр тус болжээ.

Одоо “Пирамид Импекс” нь Солонгосын барилгын материалын тэргүүлэгч үйлдвэр Daebo Housing компанийн технологийг нэвтрүүлснээр барилгын гадна болон дотор талын чулуут өнгөлгөөний есөн төрлийн материалыг, хурц наранд гандаггүй чулуут өнгөлгөөний будгийг 120 орчим өнгөний сонголттойгоор үйлдвэрлэж зах зээлд нийлүүлж байна.

Тус компани барилгын дулаалгын хөөсөнцөр, бусад хэрэглэгдэхүүн, гоёл чимэглэлийн хүрээ, чулуут өнгөлгөөний материал үйлдвэрлэх үндсэн үйл ажиллагааныхаа зэрэгцээ гадаадын ижил төстэй хамтрагч байгууллагуудаасаа барилгын гадна хөөсөнцөр хавтан, гадна фасадны материал суурилуулан тогтоож бэхлэх зориулалтын тор, хадаас, хуванцар тавцан, зангуу зэрэг дагалдах хэрэгслийг импортоор оруулан барилгын зах зээлд нийлүүлдэг байна.

“

Нэгэн зууны туршид шахам барилга гэдэг ёотон шиг дөрвөлжин цагаан, дотоод засал нь цементлээд ханаа тосон будгаар будаж, таазаа шохойдчихдог цаг нэгэнт ард хоцорч, орчин үеийн барилгуудыг дотроо ч, гаднаа ч өнгөлөг, дулааны алдагдалгүй, аюулгүй барихыг зорьдог болсон өнөө үед “Пирамид индастри” компанийн нэвтрүүлээд байгаа технологи, үйлдвэрлэж байгаа бүтээгдэхүүн үнэхээр эрэлт ихтэй.

”

ПИРАМИД ИНДАСТРИ ХХК

1996 онд Монголд анх удаа барилгын дулаалгын хөөсөнцөр хавтанг үйлдвэрлэж эхэлсэн. 1998 онд Барилга Архитектур Корпорацийтай хамтран Монгол Улсын хөөсөнцөр хавтангийн анхны стандартыг боловсруулсан. 2011 онд хүчин чадлаа нэмэгдүүлэн хоногт 600, жилд 180 000 метр куб дулаалгын EPS хөөсөнцөр хавтан үйлдвэрлэх хүчин чадалтай болсон.

Барилгын материал үйлдвэрлэл. Хөөсөнцөр хавтан, чулуут өнгөлгөөний материал, хуурай хольц гэсэн үндсэн чиглэлийн 3 салбар үйлдвэртэй. Төрөл бүрийн шахалттай, галд тэсвэртэй, хатуулаг хөөсөнцөр хавтанг үйлдвэрлэдэг.

2012 онд БНСУ-ын "DEABO HOUSING" компанитай хамтран Монголын анхны "Чулуут өнгөлгөөний материал" үйлдвэрийг ашиглалтанд оруулсан.

2019 оны барилгын салбарын ТОП-10 аж ахуйн нэгжийн нэг

2009 онд Барилга Экспо – 2009 үзэсгэлэнгээс "Хэрэглэгчдэд итгэмжлэгдсэн шилдэг хамт олон"

2009 онд "Монголд танигдсан стандарт хэвшүүлэгч тэргүүний байгууллага",

2010 онд "Үндэсний шилдэг үйлдвэр",

2011 онд ЗТБХБЯ-ны "Шилдэг барилгын материал үйлдвэрлэгч",

2012 онд Барилга Экспо – 2012 үзэсгэлэнгээс үзэсгэлэнгээс "Шилдэг үйлдвэрлэгч"

2013 онд "Нийгмийн хариуцлагыг хэрэгжүүлэгч, итгэл хүлээлгэсэн хамт олон"

2014 онд "Шилдэг шинэ технологи нэвтрүүлэгч"

2015 оны Монголын "ТОР-50" барилгын материал үйлдвэрлэгч

2016 онд Барилга Экспо – 2016 үзэсгэлэнгээс үзэсгэлэнгээс "Шинэ дэвшилтэд технологи нэвтрүүлэгч"

2017 онд "Шилдэг үйлдвэрлэгч"

2019 онд Барилга Экспо – 2019 олон улсын үзэсгэлэнгээс NF Board бүтээгдэхүүнээр "Шинэ дэвшилтэд технологи нэвтрүүлэгч"

ТАВАН БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ ГУРВЫГ НЬ ӨӨРИЙН
НЬ ҮНЭЭР ЗАР, ХОЁРООС НЬ АШИГ ОЛ

Өдгөөгөөс 14 жилийн өмнө, хоёр залуу орхигдсон, хаалга үүд ч үгүй гараашийг засварлан битүүлж, жижиг хаалга гаргаад ажлын бээлийний хоёр япон машин суурилуулаад бээлий нэхдэг үйлдвэр байгуулна гэж эхэлж байхад зарим хүн, “за энэ хоёр ч хэзээ бүтэж хөл дээрээ босно доо, тэгээд бээлий зах зээлд гүйх үү” гэгцгээж байж.

Тэр хоёр залуугийн нэг бол өнөөгийн бээлий үйлдвэрлэлийн “Бат-Сэжү” ХХК-ний захирал Л.Батжаргал юм. Тэрээр бусдын эргэлзээ тээнэгэлзэл, итгэлгүй байдлыг үл тоон зүтгэсээр, Солонгосын “Сонжин клав” үйлдвэрийн захиралтай ажил хэргийн холбоо тогтоож, тэндээс ахиад хоёр үйлдвэрлэлийн төхөөрөмж, түүхий эдээ авчээ.

Ийнхүү аажим ахисаар өнөөдөр хятад, японы 200 машинтай, 80 гаруй ажилчин, ажиллагсадтай үйлдвэр болж өргөжөөд давхар будагтай, дан будагтай, хонины

ноосон, тэмээний ноосон гээд зөвхөн бээлийнээс гадна оймс, өмд цамц, ороолт малгай гээд төрөл бүрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байна.

Ноосон эдлэл бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхэд малчны хотноос гарч байгаа ноос ноолуурын гурван дамжлага байдаг нь ноос угаах, самнах, утас ээрэх юм. Бат-Сэжү нь самнах үйлдвэр барьж ашиглалтад оруулсан бөгөөд угаах, ээрэх дамжлагыг зах зээл дээр байгаа бусад компаниудаар хийлгэдэг аж.

“

Бид Японы засгийн газрын ЖАЙКА-гийн төслийн зээл авсан, тэгээд тэр зээлээрээ будгийн үйлдвэр бариад нээхдээ төлөөлөгчийн газрын даргыг нь урьсан л даа, үнэхээр бидний тус дэм, зээлээр эд чинь нийгэмд хэрэгтэй бодитой зүйл хийж гээд бидний дараагийн ажиллагаанд зээл өгч хөрөнгө оруулсан юм. Бидний жаахан амжилт, хүнд хэрэгтэй юм хийж байгаа минь ердөө ЖАЙКА-гийн зээлийн үр шим шүү дээ гэж Батжаргал захирал ярьж байна.

”

Өнөөдөр эдний үйлдвэр хонины ноосон бүтээгдэхүүнийхээ бараг 90 хувийг ОХУ-д экспортолж байна. Сибирь, Якутын хүйтэн бүсэд монгол хонины ноосон бүтээгдэхүүн үнэхээр хэрэгтэй учраас захиалга нь нэмэгдсээр байгаа гэнэ. Үүнийгээ дагаад жил бүр малчдаас авдаг ноосны нь хэмжээ нэмэгдсээр одоо бараг 300 тонн болжээ. Бидний түнш Солонгос захирал маань нэг удаа “Таван бүтээгдэхүүний гурвыг нь өөрийн нь үнээр зар, хоёроос нь ашиг ол” гэж хэлж байсан. Тэгэхээр бид ашиг харахаас илүүтэй үйлдвэрийнхээ нэр төрийг хадгалж олонд танигдаж хүлээн зөвшөөрөгдсөн, эрэлттэй бүтээгдэхүүнээ л чанартай хийхийг зорьдог. Эдний бүтээгдэхүүн бээлийнд 10 утас ордог бол хятадын бээлийнд хоёр л утас ордог болохоор хятад бүтээгдэхүүн маш хурдан элэгдэж цоордог юм байна. Харин Бат-Сэжүгийн бээлий бол эдэлгээ даахдаа гаргуу.

“

Оросын зах зээлд гаргадаг бүтээгдэхүүнийхээ тоо нэр төрлийг нэмэх юм сан, борлуулалтаа ядаж 20 саяд хүргэх сэн, бас утас ээрэх үйлдвэртэй болчих юм сан гэсэн мөрөөдөлтэй л ажиллаж байна. Манайх чинь Монголд бээлийний анхны үйлдвэр, бас анхны будах үйлдвэр гэдгээрээ бахархдаг. Тэгээд энэ маань зах зээлд брэндээрээ танигдчихлаа. Энэ чинь л бидний амжилт гэж Л.Батжаргал захирал бахархалтай хэлсэн.

”

“

Үүнээс гадна давхар бээлий залгах, эмжээрлэх зэрэг гараар хийж болох дагалдах ажлыг үйлдвэрийнхээ орчмын 100 гаруй хүнтэй гэрээлэн хийлгэж хийснээр нь цалинжуулдаг, үүнийг нь ч хороо дүүрэг ихэд талархан дэмждэг байна. Гэрээр байдаг, мөн тэтгэврийнхэн ч энэ ажилд нь дуртай, бас дараалалтай л байдаг гэнэ.

”

Үйлдвэрийн бүрэн шугам тасралтгүй ажиллаж байхад цахилгаан тасрах л бидний хамгийн том бэрхшээл. Нэг удаа урьдчилж мэдэгдэлгүйгээр цахилгаан гэнэт тасарснаас болоод эдний цамц нэхдэг хоёр машин нь шатаж байсан тохиолдол бий гэнэ. Үйлдвэрийн захиргаа ажилчдадаа шаардлагаа ч хатуухан тавьдаг, хайр халамжаа ч харамгүй үзүүлдэг юм байна. Ажлын тасалдалгүй, цаг минутын хоцролгүй ажилласан хүмүүстээ сар бүр 300 мянган төгрөгийн бонусаас гадна 13 дахь сарын цалин өгч 30-аад хүнд хүүгүй зээлээр хашаа байшин авч өгч тусалжээ. Иймдээ ч ажиллагсад нь өөрийг нь тэжээж байгаа үйлдвэртээ хайртай болохоор нийт ажиллагсдын нь 80 хувь нь анхнаасаа ажилласан хүн байдаг юм байна.

БАТ-СЭЖҮ ХХК

“Заан” давхар будагтай бээлий

2008 онд байгуулагдсан. Бээлий сүлжих хоёр машинтайгаар анх гараагаа эхэлж байсан энэ үйлдвэр одоо 200 гаруй машинтай 80 ажилтантай.

Оёмол, сүлжмэл эдлэлийн үйлдвэрлэл, худалдаа
Голлох бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний нэр төрлүүд: Хоногт 10 нэр төрлийн нийт 11000-15000 хос бээлийн үйлдвэрлэх хүчин чадалтай. Давхар, дан будагтай ажлын бээлий, хонь болон тэмээний ноосон бээлийнээс гадна оймс, өмд цамц, ороолт малгай зэрэг бүтээгдэхүүн.

“Батсежү” ХХК нь БНСУ-ын ажлын бээлий үйлдвэрлэдэг компаний туршлага, технологийг судалж, эдэлгээ сайтай чанартай ажлын бээлий үйлдвэрлэж эхэлсэн байна. 2012 онд ЖАЙКА-гийн хөнгөлөлттэй зээлээр үйлдвэрлэлээ өргөжүүлж цэгэн резинэн наалт болон логотой бээлий, тэмээний ноосон болон сарлагийн хөөврөн ахуйн бээлий, давхар будагч буюу резинэн хамгаалалттай ажлын бээлийг үйлдвэрлэж байна.

“БРЭНД”-ИЙН ВАННЫГ БҮГДЭД

Дотооддоо орон сууцны ванн үйлдвэрлэж барилгын салбарт үндэсний үйлдвэрлэл эрхэлж байгаа нэг төлөөлөгч бол Монгол Ванн Констракшн ХХК. Монгол ванн 2012 онд байгуулагдсан цагаас хойш эдүгээ байнгын болон туслах ажилтан нийлээд 40 гаруй ажлын байртай, сард 600-900 ванн үйлдвэрлэж барилгын компани, захиалагчдад нийлүүлдэг зогсолтгүй ажиллагаатай, нийслэл хотын хэмжээнд орон сууцны ванны зах зээлийн 60 орчим хувийг эзэлж байгаа үйлдвэр болтлоо өргөжиж ирсэн байна.

МОНГОЛД ЮМ ҮЙЛДВЭРЛЭХ НЬ ЗҮЙТЭЙ

Тус компаний Гүйцэтгэх захирал Л.Алтангэрэл анх 2007 онд Солонгост хугацаат гэрээгээр ажиллахаар болж, тэнд очиход хуваарилагдсан ажлын байр нь ванны үйлдвэр байж таарч байсан тухайгаа ярьж өөрийн бизнесээ эхлүүлсэн түүхээсээ хуваалцлаа. Ногдсон ажлаа хийж гүйцээгээд явахын хажуугаар явагдаж байгаа үйлдвэрлэл, гарч байгаа бүтээгдэхүүн зэргийг бусдаас арай өөр өнцгөөр хараад төрсөн нэг бодол нь Монголд очоод юм үйлдвэрлэх нь зүйтэй, тэгэхийн тулд эндээс юм сайн сурч авах нь зүйтэй гэдэг байлаа. Монголд барилгын салбар тэр үед хөгжин тэлэх хандлагатай болохыг ажиж, энэ давалгаанд дээр мордох боломж байгааг ч мөн харсан байна. Ингээд үйлдвэрт ажиллаж эхэлсэн 2 дахь жилээсээ ванны үйлдвэрийг Монголд хийх талаас нь хардаг, үйлдвэрийн даргатайгаа ярьж зөвлөлддөг болж, түүхий эд, бэлдцийн үнэ судалж, цалингаасаа хуримтлуулсан мөнгөөр үйлдвэрээс актлагдсан ванны хэвийг Монгол руу ачуулж байснаа 4 жил тус үйлдвэрт ажиллаж хугацаагаа дуусгасны дараа Монголд буцаж ирээд амьдарч байсан орон сууцаа зараад, өөрөө зуслангийн байр руу нүүгээд, мөнгөөр нь Баянхошууд хашаа түрээслээд дүүтэйгээ хамт хашааныхаа гараашд үйлдвэрээ эхлүүлсэн байна.

ҮЙЛДВЭРЛЭЛ ХӨНГӨЛӨЛТТЭЙ ЗЭЭЛЭЭР Л ЯВАХ ЮМ

Жижиг ачааны тэрэгний тэвш дээр ваннаа ачаад, өөрөө хүргэж, угсралтаа хийж өгч явсаар аажимдаа барилгын компаний захирлуудад танигдаж, тэд ч сайн дэмжиж өгчээ. Захиалга нэмэгдсээр даац, цар хүрээний асуудал яригдаж эхэлсэн. Үйлдвэрлэлээ эхлүүлснээс 2-3 жилийн дараагаар зээл, туслалцаанд хамрагдах түвшинд очиж 2014 онд Барилга, хот байгуулалтын яамнаас хэрэгжүүлсэн барилгын материалын үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрт хамрагдан анх 150 сая төгрөгийн санхүүгийн дэмжлэг авч, улмаар 2016 онд ЖАЙКА-гийн хөнгөлөлттэй зээлийг хоёр үе шаттайгаар авсан нь голлох том санхүүгийн дэмжлэг болсон. ЖАЙКА-гийн зээлийн хүү нь бага, төлөх хугацаа нь урт, мөн зээлийн үндсэн өрийн төлбөрөөс эхний хугацаанд чөлөөлөгддөг нь хамгийн чухал. Бизнес, үйлдвэрлэлийг хөнгөлөлттэй зээл л явуулдаг юм байна гэдгийг ойлгосон, ийм боломж олдсонд хувийн зүгээсээ баярлаж явдаг тухайгаа хүүрнэлээ.

Ковидын үеэр манай үйлдвэр сайн байсан – бид түүхий эдийн татан авалтаа сайн базаасан байлаа. Тэгэхэд бид 2800 айлын ванны захиалга авч, үйлдвэрийн байрны тасралтгүй ажиллагаа явуулах нөхцөлийг хангаж ажиллахдаа нэг ч хүн Ковид тусаагүй, ажлын байраа 100 хувь хадгалж үлдэж чадсан.

“БРЭНД”-ИЙН ВАНН

2024 оны хувьд үйлдвэрлэл, технологио шинэчилж, нэг сэргэлт авч, дараагийн шатандаа шилжих цаг болсон гэж харж буй. Ингэхдээ ванныг доогуураа паалантай болгох, зориулалтын холбогчууд ашиглах зэргээр бүтээгдэхүүнийхээ чанар, баталгаа, үзэмжийг шат шатаар ахиулан дэлхийн “брэнд”-ийн бүтээгдэхүүний түвшинд аваачих зорилготой байгаагаа тайлбарлалаа. Дотоодод шинээр баригдаж байгаа орон сууцны 70-80 хувь “энгийн” загвар, шийдэлтэй ванн ашиглаж байгаа бол Алтангэрэл захирлын нэг бахадмаар гэмээр чин хүсэл нь үнэтэй орон сууц нь үнэтэй, хямд нь хямд ванн авч тавьдаг биш бүгдэд нэг үнээр, нэг ижил түвшний, “брэнд”-ийн чансааны чанартай ванн хэрэглүүлэх явдал юм байна. Технологийн шинэчлэлээр үйлдвэрлэлээ тэлж, зах зээлийг бүрэн хангаж дараагийн шатанд шилжих төслийн санхүүжилтэд шаардлагатай байгаа нь 1.5 тэрбум төгрөг. Үүнээс 700 сая төгрөгөөр шинэ технологийн машинаа авч шинэ, “брэнд”-ийн түвшний ванн гаргах төлөвлөгөө байна.

Үйлдвэрлэл жигдэрч зах зээлтэй болоод, би болж байна гээд суугаад байж болохгүй, байнгын дэвшил рүү тэмүүлж байх ёстой гэж үзээд нэг жилд дор хаяж нэг шинэ загварын ванн үйлдвэрлэлдээ нэвтрүүлэх зорилттой ажилладаг юм байна. Технологийн шинэчлэл хийж, шинэ төрлийн бүтээгдэхүүн гаргаснаар зах зээлийн дийлэнх хэсэгт байр сууриа улам бэхжүүлж, ингэх тусмаа үнээ өсгөхгүй, чанар, хүртээмжээ сайжруулж явах нь цаашдын зорилго бөгөөд одоо ч ашгаа бага байлгах, үнээ барих бодлого баримталж ажилладаг байна. Үүнийхээ баталгаа болгож бүтээгдэхүүндээ 3 жилийн баталгаа өгч байна. Чухам ийм бодлого, чиглэлтэй байж хэмээ нь “брэнд”-ийн чанар, чансаатай бүтээгдэхүүнийг хэрэглэгчдэд “энгийн” үнээр хүргэх зорилтоо биелүүлэх ажгуу.

Технологи нэвтрүүлэх, бүтээгдэхүүнээ сайжруулах тал дээр гэвэл “ванн урлалын эрдмээ” эзэмшсэн Солонгос нутаг руу байнга явж, тэндхийн эртний танил болсон үйлдвэрүүдээрээ тойрч туршлага судалдаг байна. Одоо гэхэд нь нэг ажилтнаа тэнд үйлдвэр дээр дадлага хийлгэж, сургаж, туршлага судлуулж байгаа гэх. Түүхий эдээ ч мөн тэндээсээ, Солонгосын үйлдвэрүүд өөрсдөө түүхий эдээ авдаг “гол цөмөөс” нь татдаг. Тэгэхээр Монгол ванн бүх утгаараа л технологийг хөгжингүй зах зээлээс нь нэвтрүүлж нутагшуулдаг үйлдвэр байна.

БАГА АЖИЛЛАЖ, ИЛҮҮГ БҮТЭЭХ

“

Би ажилчдаа үйлдвэр дээр бага цагаар, байгаа цагтаа бүтээмж өндөртэй ажиллуулж, тэд аль болох гэр бүлдээ цаг гаргах нөхцөлийг бүрдүүлэх зарчмыг баримталдаг, ажилчдадаа байнга тэгж хэлж захидаг

”

Ингэхдээ сайн ажиллахад нь ажилласан цалинг нь сайн өгнө, цаашилбал, компаний хувь хувьцааг өгье, компани сайн ажиллавал ажилтан хувиасаа ногдол ашиг авна гэдгийг санал болгож, ухуулж, уриалдаг. Жижиг, дунд үйлдвэр гэхээр л бүх зүйл нь жижиг байх албагүй. Жаахан томоор сэтгэж, хөдөлж болно хэмээх бодол тээж явдаг байна. Шинэ технологийн машин, тоног төхөөрөмж нэвтрүүлэх нь ч гэсэн ажилтны бүтээмжийг нэмэгдүүлж, ажлын цагийг богиносгох зорилготой.

“

Нэг хүний ч гэсэн цалин тавьж байг гэж бодоод нэг ЖДҮ эрхлэгч эмэгтэй манайд ванны захиалга өгч байсан иймэрхүү зүйл надад урам өгдөг.

”

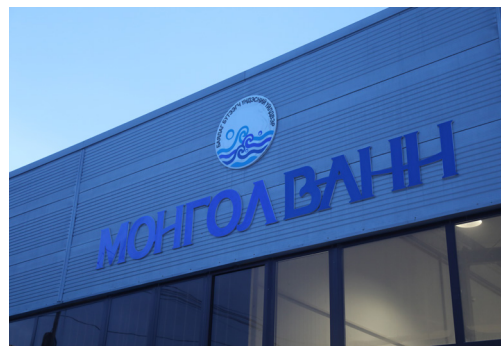
Аль ч орны хөгжлийн үндэс нь үйлдвэрлэл гэх ба өөрийн үйлдвэрийн түвшинд аваад үзэхэд үүнийг өөрөө биш бэлтгэгдсэн ажилчид цааш нь авч явах ёстой гэж үздэг. Ажилчдын цалин амьжиргаанд хангалттай түвшинд байх ёстой гээд тэр хэмжээнд цалин өгөх боловч ажилчдын ихэнх болсон залуу гэр бүлүүдийн хувьд хамгийн том амьжиргааны асуудал болсон орон сууц авахад хүрэлцэхгүй, цалин хурааж байр авах ямар ч боломжгүй байдагт санаа зовнино. Тиймээс ч байрны тусламж өгөхөөр шулуудаад явах гэтэл наана өөр, орчин цагийн энгийн өрх бүлийн хэрэгцээнд зайлшгүй болсон машины асуудал эхлээд тавигддагийн олж мэджээ. Машины зээл авахад нь хүүг нь компаниас гаргадаг болж. Машины асуудлыг нь шийдээд, одоо байрны асуудлыг шийдэж өгөхдөө өнгөрсөн шинэ оны босгон дээр 5 ажилтандаа шинэхэн орон сууцны түлхүүр гардуулж өгч баярлуулжээ. Энэ жилд бас энэ жишгээ баримтлах төлөвлөгөөтэй байна.

“

Би үйлдвэрээ ажиллуулж олсон мөнгөөрөө өөрийн байрандаа анх ороод баярлаж байсан тэр баяр баяслыг бусдад түгээх, ажилчид маань тэр сайхан сэтгэгдлийг мэдрээсэй гэж бодож, түүний төлөө явдаг. Би өөрөө амьдралаа босгосон бол одоо манай ажилчдын цаана байдаг 20-30 гэр бүлийн аж амьдралыг төвхнүүлж гоё амьдруулахыг боддог.

”

МОНГОЛ ВАНН КОНСТРАКШН ХХК

40 гаруй ажилтантай

2012 онд байгуулагдсан Монголын анхны ванн, угаалтуур үйлдвэрлэгч.

“Монгол Ванн” компани нь стандарт болон стандарт бус загварын 20 гаруй төрлийн ванн, жакузи, тавцантай, тавиуртай 10 гаруй загварын угаалтуурыг хүссэн хэмжээ, өнгөний дагуу БНСУ-ын стандарт, технологиор эх орны шахмал чулуугаар цутган үйлдвэрлэдэг.

Импортын бүтээгдэхүүнийг орлох чанартай, өнгө загварын өргөн сонголттой шахмал чулуун ванн, угаалтуурыг үйлдвэрлэж, 100 орчим барилгын компанитай хамтран ажиллаж, 10 мянга гаруй орон сууцанд бүтээгдэхүүнээ нийлүүлсэн. Сард 600-750 бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх хүчин чадалтай

ГЭРЭЛТЖИН ХХК

ЦАХИЛГААНЫ ЗАРЦУУЛАЛТ БУУРУУЛАХАД Ч,
СЭРГЭЭГДЭХ ЭРЧИМ ХҮЧ РҮҮ ШИЛЖИХЭД Ч
ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ ХЭМНЭЛТТЭЙ ҮЙЛДВЭРЛЭЛ
ХЭРЭГТЭЙ

“Гэрэлтжин” компаний үйлдвэр, цехэд арваад том машин байх бөгөөд ажилдаа гаршсан залуучууд тэдгээр машинуудаа удирдан шилээр тоглох мэт төрөл бүрийн бүтээгдэхүүн урлах аж. Нэг том машинд долоо найман метрийн хэмжээтэй том шилийг хийн соруулаар өргөн тавцан дээр нь тавиад конвейроор урсаад ирэхэд нь компьютерт оруулсан хэмжээгээр нь зүсээд л дараагийн машин дээр нь дөрвөн талын нь ирмэгийг дараад гаргаж байх жишээний. Өөр нэг том машинд хавтгай шил оруулангуут матаж дугуйруулаад гаргаж байх нь барилгын гадна талын фасадны дугуй буланд тааруулж байгаа нь тэр гэнэ.

Гэрэлтжин компаний захирал Д.Пүрэвдорж угтаа хөдөө аж ахуйн чиглэлийн мэргэжилтэй бөгөөд мэргэжлээ ахиулан 1996 онд санхүүгийн сургууль төгсгөөд л Хятадаас шил оруулж ирэн түүнийгээ барилгын материалын зах дээр гараар зүсч борлуулах бизнес эрхэлж эхэлжээ. Тэрээр 2002 оноос тав зургаахан хүнтэйгээр вакум цонх үйлдвэрлэж эхэлсэн байна.

Ингээд л анх шил зүсэх, ирмэг дарах, матах машинууд оруулж ирээд ажиллаж эхэлсэн байна. 4-12 мм-ийн зузаан шилийг захиалагчдын хүсэлтээр ёстой ямар л бол ямар хэмжээгээр зүсэж, хаалга, тавилгын шилийг бол нугас түгжээнд нь тааруулан цоолж хийдэг болсон ч шилний чанар сайжруулан бэхжүүлэх хатаалгын өндөр үнэтэй зуух авах хэрэгтэй болж 2016 онд ЖАЙКА-гийн төсөлд ханджээ.

Пүрэвдорж захирлын хэлснээр “шил зүсэж бэлтгэхэд хамгийн гол зүйл нь хатаалгад байгаа юм. Манай үйлдвэр шилийг зүсэж тааруулаад, ирмэгийг нь дараад, өөрөөр хэлбэл гар эсгэхгүй болгоод угааж, дараа нь энэ зууханд хатаан бэхжүүлж, чанартай болгодог. Манай шилийн хажуу өнцгөөс нь л цохихгүй бол шууд эгц цохиход хэдэн кг-ын ч цохилт даана, хагарахгүй” байх ажээ. Импортоор орж ирж байгаа ихэнх шил чанар муутай байна гэдгийг бас дурдлаа.

Том том шилийг чинь гараар зүсэхэд гар хүрэхгүй, тэгэхээр нэгийгээ шилэн дээрээ хэвтүүлээд хоёр хөлөөс нь татан бүтэн зүсдэг байлаа. Үргэлж ийм байдлаар ажиллана гэж юу байхав гээд вакум цонх үйлдвэрлэж эхэлтэл бүхий л түүхий эд шил, хүрээ, жийргэвч зэргийг Хятадаас зөөнө. Тэгээд л шилээ үйлдвэрлэхгүй ч шилэн бэлдцийг өөрсдөө хийж болохгүй юм уу гэсэн бодол төрөөд энд тэндхийн үзэсгэлэн яармагаар явж техник, технологи судалж эхэлсэн гэж Д.Пүрэвдорж захирал хууч хөөрлөө.

“

Манайх эрчим хүчний хэмнэлттэй шил үйлдвэрлэдэг технологитой. Өнөөдөр гадаадаас эрчим хүч худалдаж авч байгаа нөхцөлд дулаан хэмнэх, цахилгаан эрчим хүчний зарцуулалтыг бууруулах гол зүйл чинь энэ. Цаашдаа нар, салхины сэргээгдэх эрчим хүч ашиглана. Тэр цагт ч эрчим хүчний хэмнэлттэй шил хэрэгтэй шүү дээ.

”

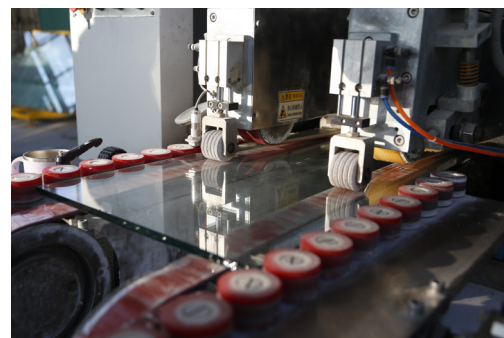
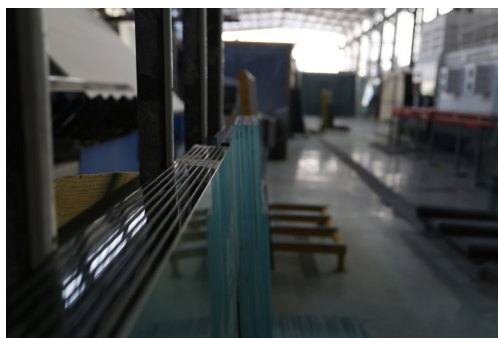
Гэтэл манайхан ийм чанарын ялгааг олж харахгүй, харахыг ч хүсэхгүй, ойлгохгүй зүгээр л хямдыг нь бодоод Хятадаас, Оросоос шил оруулж ирээд байхаар бид гадны чанар муутай, хямд үнэд цохиулаад байгаа юм. Тэгээд ч манайд шилэн хийцийн хэд хэдэн үйлдвэр байгаа болохоор өрсөлдөөн их, зах зээл хомс. Бид дэргэдээ барилгын цех, вакум цонх үйлдвэрлэх тоног төхөөрөмж гээд хавсарга үйлдвэрлэлтэй тулдаа л болж байна. Дан шилэн хийцийн захиалга хараад суувал хэцүү гэлээ.

Өмнө хэлсэнчлэн 2002 онд тав зургаахан хүнтэй байгуулагдаж байсан цех өнөөдөр 45 ажиллагсадтайн 20 нь энэ шилний үйлдвэрт ажиллаж байна. Гэхдээ л ажиллах хүн олдохгүй хэцүү байгаагаа дурдаад авсан. Өөрөө барилга барьдаг болохоор дөрвөн хүндээ байр өгсөн бол, долоон хүнд байр худалдан авах урьдчилгааг нь төлж өгчээ. Чухам иймдээ л эдний үндсэн ажилчид үйлдвэртээ хайртай, хэдийгээр хүний оролцоо бага ч өндөр хүчин чадалтай, орчин үеийн нарийн энэ тоног төхөөрөмжийг эзэмшээд тогтвортой ажиллаж байна.

Тус компани нь өнөөдөр хаягдал болоод байгаа усаа дахин ашиглах технологи нэвтрүүлэх, хаягдал шилээ дахин боловсруулах үйлдвэр цех байгуулан спорт заал, гадна талбайд ашигладаг шилэн блок хийх төлөвлөгөөтэйгөөр үйлдвэрийн байраа өргөтгөж байна. Бас хүмүүсээ сургаж дадлагажуулахын тулд сургалтын байр байгуулаад гаднаас багш нар урьж хичээл заалгахаар танхимаа тохижуулж бэлдчихээд байгаа ажээ.

ГЭРЭЛТЖИН ХХК

63 гаруй ажилтантай

2002 оноос вакум цонх хаалганы үйлдвэрлэлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж эхэлсэн.

Барилга угсралт, Хуванцар болон металл цонх хаалга, шилэн багц, хатаасан шил, шилэн фасадны үйлдвэрлэл

Ганжуулсан шил (Low E) буюу хатааж бэхжүүлсэн шил. Low E шил нь нарны үзэгдэх гэрлийг чөлөөтэй нэвтрүүлж хэт улаан болон хэт ягаан туяаг хэсэгчлэн нэвтрүүлдэг онцлогтой. Итали улсын Геометрийн дүрс бүхий шил нүхлэх паскдах тоног төхөөрөмж, БНХАУ-ын Шулуун чиглэлд давхар ирмэг дарах машиныг үйл ажиллагаандаа ашиглаж байна

ТЕХНОЛОГИЙН
ДАМЖЛАГАТАЙ, НЭМҮҮ
ӨРТӨГ ШИНГЭСЭН БҮЛЭГ:

БОСОО ИНТЕГРАЦИ- ЧАНАРЫН БАТАЛГАА

АГУУЛГА

Анхдагч байхын сорил	71
Сандлаас авхуулаад үйлдвэрлэлийн том тоног төхөөрөмж	77
Өөрийн юм өөр шүү дээ	79
Гоёмсгоор урласан ноолууран хувцсыг байгаль, мал амьтад, малчдад ээлтэй, ёс зүйтэй, тогтвортойгоор үйлдвэрлэнэ	85
Шинжлэх ухааны судалгаанд үндэслэсэн үйлдвэрлэл	89
Өндөр ашиг биш, зах зээлдээ тогтвортой байх нь л чухал	93

ХҮНС

АНЛАЙ ҮЙЛДВЭР

АНХДАГЧ БАЙХЫН СОРИЛ

“Хаан бууз”-аараа нийтэд алдаршсан Хаан Хүнс ХХК дээр ярилцлага хийхээр очиход Хаан Хүнс ХХК-ний Гүйцэтгэх захирал С.Эрдэнэбат, Хаан Хүнс Трэйд ХХК-ний Гүйцэтгэх захирал Б.Энхболд нар дотносоогоор хүлээн авч ийнхүү хүүрнэлээ.

Хамгийн анх “Хаан бууз” кафе 1998 онд нээгдэж байсан юм. Тэр үед хүмүүс манай буузыг саванд хийгээд гэр рүүгээ авч явах гэж их худалдан авдаг байлаа. Үүсгэн байгуулагчид маань тэндээс санаа аваад “Хүмүүс буузыг маань авч яваад гэртээ жигнээд идэж болдог байх хэрэгтэй юм байна даа” гэсэн сэдэл төрж л дээ. Кафегаасаа хэдэн бууз уутанд хийгээд хажуугийнхаа дэлгүүрт тавьчихсан чинь нөгөөдөх нь зарагдчихсан гэсэн. Зарагдчихаар нь гайхаад, дахиад хэдийг нэмээд дэлгүүрт өгсөн чинь бас л зарагдчихаж. За ингээд л ажил эхэлсэн. Энэ санаагаа хэрэгжүүлэх хэрэгтэй юм байна гэсэн сэдлээр буузны цех нээсэн нь энэ бүх зүйлийг эхлүүлэх анхны алхам болсон байдаг юм.

Хамгийн анх оффисын зориулалттай нэг жижиг байр түрээслээд 10 гаруй хүнтэй эхэлж байсан гэдэг. Зориулалтын хөлдөөгч, зориулалтын тоног төхөөрөмж гэж олигтой юм байхгүй, бүх юмыг ёстой нүцгэн гараараа ямар ч дагах заавар чиглэлгүйгээр эхэлж байж. Байгаа нөөц бололцоондоо тулгуурлаад Монголд олдож байгаа зүйлээр л аргална. Гэртээ хэрэглэдэг ахуйн хөлдөөгчиндөө тавцан тавьж байгаад буузнуудаа хөлдөөдөг байлаа.

“АНХДАГЧ”

Бид нар анхдагч байсан учраас тэр үедээ мөс зүсэж, энэ соёлыг нэвтрүүлэхийн тулд үнэхээр их эрсдэл үүрч, алдаа дутагдал ч их гаргадаг байлаа. Анхдагч байх амаргүй шүү дээ. Тухайн үеийн удирдлагууд маань бууз банш хийгээд зарж болдог юм байна гэдгийг ерөнхийдөө ойлгоод, бид энийгээ тууштай явуулах ёстой гээд л ажилласан байдаг. Тэр үеийн Монголчуудад дэлгүүрээс хөлдөөсөн бууз худалдаж авна гэдэг ойлголт ерөөсөө байгаагүй. Ямар сайндаа л буузнуудаа заруулах гээд дэлгүүрт аваачаад өгөх үед худалдагч нар нь “Наадхыг чинь зарж болох юм уу, хүн авах юмуу? Хүн амьтан юу гэх юм?”

Намайг хийсэн гэж бодвол яах юм?” гэсэн яриа нэлээдгүй болж байсан хэрэг. Хөргөгч, хөлдөөгчтэй лангуу ч бас ховор байж. Зарим дэлгүүрүүд шилэн хөлдөөгчтэй, тэнд нь хийлгүүлчихээд маргааш нь очиход буузнууд маань гэсээд наалдсан тохиолдлууд их гарч байсан. Гэх мэтчилэн танин мэдэхүйн чанартай асуудлууд зөндөө тулгарахад тэр болгонтой нүүр тулж зогсолтгүй л явж байлаа.

Тэгж явсаар 2002 оноос эхлээд үйлдвэрлэлээ өргөжүүлбэ, бүтээгдэхүүнээ тогтвортойгоор ханган нийлүүлбэ гэж шийдээд, цех хоршооны хэлбэрээ өөрчилж шинээр компани үүсгэн Хаан хүнс хэмээн нэрлэсэн юм.

ЦЕХЭЭС ҮЙЛДВЭРТ

Манай компани Голомт банктай голлож харьцдаг байсан. Тэгэхэд Голомт банкны зүгээс “Манайд Японы Засгийн газрын санхүүжилтээр олгогддог 4 жилийн хугацаатай, ийм хөнгөлттэй зээл байна. Хүүгийн түвшин, зээлийн нөхцөл маш таатай” гээд хамгийн анх ЖАЙКА гэдэг газрыг санал болгож, тэндээс санхүүжилт авах боломжтойг маань хэлж өгч байв. Монголын бизнес эрхлэгчид ЖАЙКА гэж тэр үед их сонсдог байсан боловч зээл нь яг юунд зориулалттай, яаж олгогддог талаар бол ихэнхи нь ойлголт муутай байсан санагддаг юм. ЖАЙКА-гийн том зорилт нь жижиг, дунд үндэсний үйлдвэрлэлийг дэмжих байсан. Тэгээд тэр бизнес нь хамгийн гол нь ажлын байр шинээр бий болгох ба, шинэ технологи нэвтрүүлэхээс гадна байгаль, экологийн аюулгүй байдлыг хамгаалсан, дэмжсэн чиглэлтэй байх ёстой юмаа гэдгийг нь маш сайн хэлж сануулж байлаа. Бид тодорхой нөхцлүүдийг хангаад ЖАЙКА-гаас зээлийг 4 жилийн хугацаатай авсан юм. Хүүгийнх нь түвшин 5%-тай бөгөөд эхний жилдээ үндсэн төлбөрөөс чөлөөлж өгсөн. Гэтэл Монголд арилжааны банкны хүү маш өндөр, банкнаас зээл авлаа гэхэд маргаашаас нь зээлээ төлж эхэлдэг байсан шүү дээ. Тийм учраас ЖАЙКА-ийн зээл Монголд хэзээ ч байгаагүй үнэхээр таатай нөхцөлтэй зээл байсан юм. Тэр зээл биднийг цехийн түвшнөөс шууд одоогийн үйлдвэрлэлийн хэмжээнд аваачсан. Хорин хүнтэй байсан бол төсөл хэрэгжээд дуусахад хоёр ээлжээр ажилладаг 100 гаруй ажилтантай болон өргөжин тэлж, үйлдвэрлэлийн хэмжээ 10 дахин өссөн байдаг юм. Тэрийгээ дагаад тээвэр, худалдаа, борлуулалтын систем сайжирсан. Худалдаа, маркетинг, аж ахуйн албаны үүсэл тавигдаж, санхүүгийн алба бэхжиж, анхны томоохон харилцагч нар бүгд л ерөөсөө тэр үед бий болсон. Бид бүтээгдэхүүнээ зөвхөн дэлгүүрүүдээр бус кафе, бөөний төв, орон нутаг, уул уурхай гээд олон газруудад бүтээгдэхүүнээ нийлүүлдэг болсон юм. Өнөөдөр гэхэд бид 2400 орчим харилцагч байгууллагуудтай хамтран ажиллаж байна.

ТӨСЛӨӨР ЗӨВХӨН ҮЙЛДВЭР БИШ БУСАД ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА БЭХЖСЭН

Эргээд харахад ЖАЙКА-аас авсан тэр зээл цагаа олсон, цэгээ ч олсон, бидэнд яг л ус агаар шиг хэрэгтэй байсан дэмжлэг байв. Харилцагч Голомт банк маань санхүүгийн зааварчилгааг маш сайн өгч “Нөхөд минь, олон улсын санхүүжилт гэж ийм зүйл байдаг, ингэж хамтарч ажилладаг юм шүү. Энэ чинь цаагуураа хоёр орны засгийн газрын хоорондын асуудал байдаг учраас та нар Монголынхоо нэрийг авч явж байгаа гэдгийг санаарай” гэж сайн ойлгуулж, давхар биднийг санхүүгийн удирдлага, санхүүгийн соёлд ч бас сургасан билээ. Бид зээлээ цаг хугацаанд нь хариуцлагатайгаар төлж дуусгасан. Хаан Хүнс компани маань энэ салбартаа анхдагч бөгөөд одоо хүртэл тэргүүлэгч хэвээрээ байгаа нь энэхүү санхүүжилттэй шууд холбоотой гэж бид боддог.

СТАНДАРТ ДЭЭР БАС “АНХДАГЧ”

Айл гэрийн эзэгтэй бүрийн хоолны цэсэнд байдаг, баяр ёслолын үеэр ширээн дээр тавигддаг, нарийн үр чадвар шаардсан, гар ажиллагаа ихтэй, Монгол хүн болгоны хамгийн сайн мэддэг, ийм хүндтэй, “эрхэмсэг” хоолыг үйлдвэрийн аргаар бүтээж, хэрэглэгчдэд хүлээн зөвшөөрөгдөнө гэдэг өөрөө их том сорил байдаг юм билээ. Бид хөлдөөсөн буузыг дэлгүүрээс худалдаж авах, хэрэглэх соёлыг нэвтрүүлэхийн сацуу энэ төрлийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн, хадгалалтын, тээвэрлэлтийн зэрэг стандарт байхгүй байхад стандарт гаргадаг албад, хүмүүстэй нийлж, “хамтарч” стандарт хүртэл гаргасан гэхэд хилсдэхгүй.

ЭКСПОРТОД ЧИГЛЭГДСЭН ХӨГЖҮҮЛЭЛТ

Өнөөдрийг хүртэл 20-иод жилийн хугацаанд бид бүтээгдхүүнийхээ чанарыг эрхэм зорилгоо болгож, амт чанараа алдахгүй, хэрэглэгчидээ улам өсгөн нэмэгдүүлсээр явж байна. Бидэнд хиам хийгээч, консерв хийгээч, энэ брэндээ ашиглаач гээд зөндөө л санал ирж байсан. Гэхдээ бид олон юманд сатаарч, анхаарлаа сарниулахыг хүсээгүй, зөвхөн бууз, баншаа л төгс хийхийг зорилгоо болгосон. Манай бүтээгдэхүүнүүд Монголынхоо махыг, Монголынхоо гурилыг гээд эхний цэгээс эхлээд эцсийн цэгээ хүртлээ Монгол түүхий эдээ хэрэглээд явж байгаа жинхэнэ Үндэсний үйлдвэрлэл бөгөөд бид

цаашдаа бүтээгдэхүүнээ экспортод гаргах зорилго төлөвлөгөөтэй ажиллаж байна. Үүний тулд өөрийн бүтээгдэхүүн болон үйлдвэрлэлтийн түүхий эд, таталт авалт, нийлүүлэлтийн сүлжээний бүхий л шат дамжлагыг олон улсын стандартын дагуу хийж байж гэмээн энэ зорилгоо хангана гэж ойлгож байна гэв.

Хаан Хүнс компанийхэн одоо мал нядалгааны үе шатыг үйлдвэрлэлдээ нэвтрүүлж, бүтээгдэхүүнийхээ чанарын баталгааг улам өндөр түвшинд хангах зорилгоор манай тэргүүлэх эгнээний олон бизнес, аж ахуйн нэгжийн адилаар үйлдвэрлэлдээ босоо интеграцийн зарчмыг хэрэгжүүлж байна.

ЖАЙКА-ГИЙН ДАРААГИЙН ТҮВШНИЙ ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА

ЖАЙКА-ийн санхүүжилтийг бид арван жилийн хугацаанд хоёр удаа авч, цаг хугацаанд нь амжилттай төлж дуусгасан байна. Цаашдаа 3-р шатны зээл авах боломж олдвол хоёр гараа өргөөд л дэмжинэ дээ. Ингэхдээ өмнөх жижиг, дунд үйлдвэрт зориулсан хөнгөлттэй зээл, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэхээс гадна, мөн хөгжлийн дараагийн шатанд шилжсэн бизнесүүдэд зориулсан санхүүгийн дэмжлэг, туслалцааны хөтөлбөр хэрэгжүүлбэл их хэрэгцээтэй байгаа талаар саналаа хуваалцлаа.

ХААН ХҮНС ХХК

300 гаруй ажилтантай

"Хаан Хүнс" нь 2002 онд байгуулагдсан.

Хагас боловсруулсан бууз баншны зах зээлийг шинээр бий болгож, 11 төрлийн банш, буузыг хэрэглэгчдэд нийлүүлдэг ба үйлдвэрлэлийн 70 хувь нь хагас болон бүрэн автомат тоног төхөөрөмжөөр тоноглогдсон.

Хүнсний үйлдвэрлэл, худалдаа, үйлчилгээ

Бууз, баншны борлуулалт нь нийт зах зээлийнхээ 50 гаруй хувийг дангаар хангаж байна.

"ХҮНСНИЙ МАНЛАЙ" үйлдвэр болтлоо өргөжиж, "Хаан Бууз" брэнд нь "Монгол бахархал" өргөмжлөл хүртсэн. Монголын үндэсний түргэн хоолны сүлжээ "Хаан Бууз" нь нийтийн хоолны зах зээлд франчайзийн системийг амжилттай нэвтрүүлж чадсан анхны кафе бөгөөд кафе салбаруудаа Улаанбаатар хот болон орон нутагт франчайзийн гэрээгээр ажиллуулж байна. "Хаан Хүнс" ХХК нь өдгөө чанарын өндөр түвшинд махаа бэлтгэх, боловсруулахаар Дорнод болон Өмнөговь аймагт үйлдвэрийнхээ салбарыг нээн үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

ТҮМЭН ТӨМӨРТ

САНДЛААС ЭХЛҮҮЛЭЭД ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН
ТОМ ТОНОГ ТӨХӨӨРӨМЖ

Хаягдал төмөр Хятад руу гаргадаг бизнесийг олон хүн хийж байсан шиг “Түмэн төмөрт” компани анхлан мөн л энэ жишгээр төмөр гаргаж, оронд нь төмөр бэлдэц оруулж ирж байж. Харин оруулаад ирсэн төмөр бэлдцүүдийг хэрэглэгчдийн захиалсан хэмжээгээр жижиглэж хөрөөдөх шаардлага урган гарснаар анх ийм зориулалтын машин оруулж ирсэн нь эдний үйлдвэрлэлийн эхлэл болжээ.

Энэ ажил яваандаа ширээ сандал хийдэг болж, улмаар өөр олон зүйл, бүтээгдэхүүн хийх зорилгоор тоног төхөөрөмжөө шинэчлэх, хүний оролцоо бага, бүтээмж өндөртэй машинууд судалсаар 2022 оноос хүний оролцоо бага, БНХАУ, Герман, Солонгосын автомат машинуудыг үйлдвэрлэлдээ нэвтрүүлжээ. Үйлдвэрлэл нь сандал, ширээнээсээ хэдийнээ хальж том үйлдвэрүүдийн захиалгаар үйлдвэрлэлийн нарийн, бас том тоног төхөөрөмж үйлдвэрлэн, одоо хоёр ч салбарт 50 гаруй ажилчинтай, өөрийн гэсэн лабораторитой том үйлдвэр болчихж.

“

“Түмэн Төмөрт” компанийн металл хийцийн инженер С.Даваасүрэн: “Алтны үйлдвэрийн хуурай аргаар олборлогч машин, шахмал түлшний үйлдвэрт хатаах төхөөрөмж, гүйдэг өргөгч цамхаг, Эрдэнэтийн Уулын баяжуулах үйлдвэрийн зэсийн баяжмал дамжуулах хоолой, Яармагийн гүүрний төмөр хийц гээд л MCS групп, МАК, Оюутолгой компаниудын том том захиалгыг гүйцэтгэдэг. Зарим хийцлэлүүд энэ үйлдвэрийн хаалгаар гаргах аргагүй, хэсэглэж гаргаад газар дээр нь очиж угсарч өгөх жишээний.”

”

Ингэхийнхээ хажуугаар айл өрх, албан байгууллагын цонхны гоёмсог тор, ширээ сандал гээд жижиг зүйлсээ ч үргэлжлүүлэн хийсээр.

Өнөөдөртөө бид голдуу захиалгаар бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байна. Цаашдаа өөрийн нэрийн бүтээгдэхүүн, болбол машин тоног төхөөрөмжийн эд анги үйлдвэрлэх шугамтай болох гээд дотооддоо хийж болох бүхнийг үйлдвэрлэх зорилготой. Бидэнд өндөр хүчин чадалтай машин тоног төхөөрөмж байна, мэргэшилтэй, ажилдаа чин сэтгэлтэй ажилчин, боловсон хүчин байна. Үйлдвэрлэлийн ISO 9001, ISO 45001, ISO 14001 гэсэн стандартуудыг нэвтрүүлчихсэн, юм юм хийх боломж байна хэмээн инженер С.Даваасүрэн өөдрөгөөр инээнэ.

Үнэхээр 14 төрлийн машин нүргэлж байгаа үйлдвэрийн цехэд хэдхэн мм-ийн нимгэн гөлмөн төмрөөс эхлүүлээд 30 мм-ийн зузаан төмөр хавтанг яг л даавуу эсгэж байгаа мэт хайчилж, нугалж эвхэж, дугуйруулан матаж байх ч машин бүрийн дэргэд ганц нэгхэн хүн л зогсон, компьютерын дэлгэц харан товчлуур дарж байх нь биширмээр.

Өмнө нь бид хуучин машинууд дээр төмөр түүхий эдээ өргөж тавиад, хөрөөдөж бэлэн болмогц нь бас хэдэн хүн зөөдөг байлаа. Одоо хүний оролцоог улам л багасаад, гарч байгаа бүтээгдэхүүний чанар, хийцээ улам сайжруулж, гангийн үйлдвэрээс гарч байгаа бүтээгдэхүүн, төмрөөр хийж болох бүхнийг л хийхийг зорьж байна.

Нэгэн цагт төмрийн завод гэж жижигхэн үйлдвэртэй ойр зуурын жижиг сажиг зүйл үйлдвэрлэдэг байсан манайд уул уурхай, зам барилга гээд том том үйлдвэр компаний хэрэгцээт төмөр хийц, тоног төхөөрөмж үйлдвэрлэдэг, бүрэн автоматжсан ийм том үйлдвэртэй болчихсоныг харахад бахдах сэтгэл төрнө.

“ТҮМЭН ТӨМӨРТ” ХХК

“Түмэн төмөрт” ХХК нь анх 1999 онд “Дөрөөт” нэртэйгээр төмрийн худалдааны чиглэлээр үйл ажиллагаа эхэлсэн. 2007 онд төмөр хийцийн үйлдвэрлэлийн чиглэлээр үйл ажиллагаагаа өргөжүүлж компаний нэрээ одоогийн “Түмэн Төмөрт” ХХК болгосон.

2019 онд MNS ISO 9001:2015 Чанарын стандарт, MNS ISO 45001:2018 Хөдөлмөр аюулгүй байдлын стандарт, MNS ISO 14001:-2016 Байгаль орчны стандартуудыг байгууллагадаа нэвтрүүлж баталгаажилт хийлгэсэн.

Төмөр хийцийн үйлдвэрлэл, худалдаа. Барилга, уул уурхай, хүнд болон хөнгөн үйлдвэрийн төрөл бүрийн төмөр хийцийн үйлдвэрлэл, угсралт, засварыг гүйцэтгэдэг. Уул уурхайн болон барилгын салбарт бүтээгдэхүүн, төмөр хийц бэлтгэн нийлүүлж, төмрийг хэлбэржүүлэх, нугалах, хуйлах, матах, өрөмдөх, хайчлах, будах, CNC плазмагаар тайрах тоног төхөөрөмжтэй.

ТОД ОЙМС

est. 2011

ӨӨРИЙН ЮМ ӨӨР ШҮҮ ДЭЭ

Танай үйлдвэр сайхан байртай тохилог юмаа хэмээхэд “Тод Оймс” компанийн ерөнхий менежер Б.Ууганбаяр “та 12, 13 жилийн өмнө ирсэн бол яг энэ газар айлын хашаанд нэг навтгар байшинд манай захирал Баяржаргалын гэр бүлийн зургаан хүн оймс нэхэх хэдхэн машинтай ажиллаж байгааг л харах байсан даа” гээд инээмсэглэсэн.

“

Б.Ууганбаяр: Хэд гурван машинтай ажилладаг байснаа оймсны үйлдвэрлэл ирээдүйтэй байна гэж хараад Японы Засгийн газрын ЖАЙКА-ийн төсөлд хандаж зээлийн хөрөнгөөр үйлдвэрээ барьсан. Энэ зээл бидэнд, манай үйлдвэрт өгөөжөө өгсөн, бид ч амласандаа хүрч үр ашигтай зарцуулсан.

”

Одоо “Тод Оймс” үйлдвэрт 3200 хавтгай дөрвөлжин метр талбай бүхий байранд оймс, бусад бүтээгдэхүүн нэхэх 150 машин өдөр шөнөгүй ажиллаж, энэ бүхнийг 120 хүн ажиллуулж байна. Ер нь бид эхний хэсэг хугацаанд бүтээгдэхүүнээ олон нийт, хэрэглэгчдэд таниулахад их анхаарч ажилласан, энэ нь үр дүнд хүрсэн гэж цохож хэллээ.

Түүхий эдийн хувьд хөвөн даавуу утсыг л Солонгосоос авдаг бол хонины ноос, ноолуур, сарлагийн хөөврийг өөрсдөө явж малчдаас малчдын хоршоодоор дамжуулан авдаг байна. Жилдээ хонины 600 тонн ноос татан авдаг. Нэгэн үе малчдын буурин дээр хаягдаад байдаг байсан ноосыг мөнгө, бүтээгдэхүүн болгож байгаа хэрэг.

Өмнө нь ноосоо угаадаг үйлдвэрээр угаалгадаг, бусад газраар самнуулж утсаа ээрүүлдэг байсан. Ийм үйлдвэрүүд нь цөөн болохоор дараалал үүсч, хүлээж цаг алдахаас эхлүүлээд, олон газрын гаргаж байгаа бүтээгдэхүүний чанар, түүнийг тогтмол нэг түвшинд барих гээд түүхий эдийн нийлүүлэлт дээр анхаарах зүйл байдаг. Олон жил хамтарсан түншүүд болохоор гайгүй байдаг боловч түүхий эдийн хангалт, чанараа улам бүр баталгаажуулах зорилгоор энэ жилээс өөрсдөө самнах, ээрэх үйлдвэр бариад ашиглалтад оруулсныгаа “өөрийн юм өөр шүү дээ” хэмээн даруухан өгүүлнэ. Мөн оймсноос гадна хувцасны үйлдвэр нээж, бүтээгдэхүүнийхээ нэр төрлийг олшруулж байна.

“

Өнөөдөр 350 нэрийн бүтээгдэхүүнийхээ 60 хувийг гадаадын 15 оронд гаргаж байна. “Монголын ноос, ноолуур” гэхээр гадаадынхан улам л дурлаж жилээс жилд хэрэглээний хүрээ нь тэлсээр л байна. Дотоодын зах зээлийн 60 хувь нь манай бүтээгдэхүүнийг хэрэглэж байна. Жилээс жилд эрэлт хэрэгцээ, захиалга нэмэгдээд л байна. “Тодын оймс сайн” гэдэг яриа байдаг. Ийм болохоор бид нэрээ хадгалах гэж бүтээгдэхүүнийхээ чанарт онцгой анхаардаг.

”

Борлуулалтын хувьд гэхэд нийслэлд манай нэрийн барааны 13 дэлгүүр, Эрдэнэтэд нэг дэлгүүр байна. Бусад аймаг орон нутаг бол захиалгаар авдаг. Өнгөрөгч онд Говь-Алтай аймгийнхан 100 гаруй малчнаа авчирч манай үйлдвэрийн шат дамжлагатай танилцуулсан. Тэдний хувьд нэгд, өөрсдийн нь малын ноос яаж ямар бүтээгдэхүүн болж байгааг харсан, хоёрт ингэсний дүнд энэ жилээс Говь-Алтайгаас ирдэг захиалга эрс нэмэгдэж зах зээл тэлсээр байна.

“

Бид “Мөшгөх систем” гэдгийг нэвтрүүлж, баар код уншуулахад хаанахын, хэн гэдэг малчны хотноос ирсэн ноосоор үйлдвэрлэсэн гэдэг нь харагддаг болгосноор, нэг үгээр хэлбэл, хэрэглэгчдэд гарал үүслийн гэрчилгээтэй, баталгаатай бүтээгдэхүүн нийлүүлж байна.

”

Өмнөд хөршид өнгөрсөн онд эдний бүтээгдэхүүнийг хуурамчаар үйлдвэрлээд “ТОД ОЙМС” гэсэн хаяг, шошготойгоор манай болоод Оросын зах зээлд гаргасан тохиолдол гарч байсан гэнэ. Үнэхээр эдний бүтээгдэхүүн чанартай, хэрэглэгчдийн таашаалд хүрч, зах зээлд эрэлт ихтэй байгаагийн илрэл болов уу. “Тод оймс” үйлдвэр ISO 9001 стандарттай, Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын “Органик бүтээгдэхүүн”-ий гэрчилгээ, НҮБ-ын “Хүний эрхийг хангасан үйлдвэр” батламжтайгаараа аргагүй л тодорч онцгойрох юм.

“

Одоо бидэнд гадаадаас ч, дотоодоос ч захиалга, санал улам их ирэх боллоо. Бүтээгдэхүүнд маань, бидэнд хүмүүс итгэж байна гэсэн үг. Энэ чинь л бидний амжилт. Гэхдээ ирж байгаа захиалгыг бүрэн биелүүлэхэд бидний өнөөгийн үйлдвэрлэлийн хүчин чадал үнэхээр хүрэлцэхгүй байна. Дахиад ЖАЙКА шиг тааламжтай нөхцөлтэй зээл авах боломж гарвал бид үйлдвэрээ өргөтгөж, үйлдвэрлэлээ өргөжүүлэх төлөвлөгөө төсөөлөл бий.

”

Ажил үйл нь өөдрөг, үйлдвэрийн орчин нөхцөл сайн, удирдлагын зүгээс ажилчдынхаа ахуйд сайн анхаардаг зэрэгтэй холбоотой тус үйлдвэрийн нийт ажиллагсдын 60 орчим хувь нь гэхэд наймаас дээш жил тогтвортой ажиллаж байна. Ажил мэргэжилдээ мэргэшсэн хүмүүс тогтвортой ажиллана гэдэг эргээд үйлдвэрийнхээ ажил, бүтээгдэхүүнийхээ чанарт нөлөөлдөг нь мэдээж. Хүмүүсээ голдуу дотооддоо, олон жил ажилласан туршлагатай хүмүүсээ дагалдуулан сургадаг байна.

Өнөөдөр бид үйлдвэрийнхээ орчмын газрыг аваад талбайгаа тэлж л байна. Үйлдвэрээ өргөтгөх бодол байна, бас ажилчдын байр барьчих юмсан гэсэн мөрөөдөл ч байна. Саалиа бэлтгэхээр саваа бэлтгэ гэдэг шиг газраа л бэлтгэж байна гэж Б.Ууганбаяр менежер хэлсэн.

Нэгэн үед байсан бүхий л үйлдвэр нь хаалгаа барьж, “бид ер нь юу хийдэг юм, юу чаддаг юм” гэж хэлүүлэхэд хүргэж байсан хөнгөн үйлдвэрийн салбарт шинэ шинэ үйлдвэр аж ахуй газар бий болж, өөр өөрийн орон зайгаа эзэлж яваагийн дотор “Тод Оймс” ХХК үнэхээр тод, бас том ч юм.

“ТОД ОЙМС” ХХК

2011 онд оймс сүлжих 7 машин, 6 ажилтантайгаар үйл ажиллагаагаа эхлүүлсэн.

Оймсны үйлдвэрлэл, худалдаа. Бүх төрлийн хөвөн давуун нимгэн болон зузаан оймс, тэмээний ноосон, хонины ноосон, сарлагийн хөөврөн, ноолууран оймс үйлдвэрлэдэг. Тэмдэглэлт ой, баярын арга хэмжээнд зориулсан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхээс гадна хэрэглэгчдийн хүссэн загвараар оймс үйлдвэрлэдэг байна.

GOYOL[®]
MONGOLIAN CASHMERE

**ГОЁМСГООР УРЛАСАН НООЛУУРАН ХУВЦСЫГ
БАЙГАЛЬ, МАЛ АМЬТАД, МАЛЧДАД ЭЭЛТЭЙ,
ЁС ЗҮЙТЭЙ, ТОГТВОРТОЙГООР ҮЙЛДВЭРЛЭНЭ**

Өдгөөгөөс 20 жилийн өмнө Б.Ариунаа, Г.Дэлгэрбат хоёр санаачлан өрхийн үйлдвэрлэл хэлбэрээр эхлүүлж ноолууран цамц нэхэж байсан Гоёл Кашмер ХХК өнөөдөр монголын ноолууран бүтээгдэхүүний зах зээлд өөрийн гэсэн байр сууриа эзэлсэн төдийгүй сардаа 25 нэр төрлийн 15 мянган ширхэг бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэн үүнийхээ 40 хувийг гадаадад экспортолдог томоохон үйлдвэр болжээ. Эдний бүтээгдэхүүн Европын орнууд болон Солонгос, Америк, ОХУ-д хэдийнээ нэрд гарч өөрийн гэсэн захиалагчтай болсон байна.

Ноолууран бүтээгдэхүүний худалдаагаар яваа залуу хосын “Энэ дээл энгэр дээрээ нэмэлт чимэглэлтэй чамин тансаг юм байна. Бас нэг чимэг зүүлт авч хадна гэхгүй. Гоёл Кашмерынх гэж байна” хэмээн гайхаж биширсэн яриа чих дэлсэхэд харвал нээрээ л бусдаас арай ялгарах хийц загвартай ноолууран цамц, даашинзыг имрэн сонирхож байх нь харагдлаа.

Үнэхээр “Тал нутгийн таван эрдэнийн хишиг - Таны Гоёл” уриатай ажилладаг “Гоёл Кашмер”-ынхан чамин нэмэлт чимэглэлийг гараар оёж шигтгэж хийдэг нь бусдаас ялгарах онцлог нь

юм.

Тус компани “чанартай бүтээгдэхүүн найдвартай үйлчилгээгээр харилцагч хэрэглэгчдийнхээ итгэлийг хүлээх эрмэлзэлтэй ажиллаж орчин үеийн техник технологи, инновацийг үйлдвэрлэлдээ нэвтрүүлснээр нийт 8000 нэр төрлийн загвараар 200,000 гаруй сүлжмэл бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх” хүчин чадалтай үйлдвэр болжээ.

Ийм болж төлөвшихийн тулд Олон улсын санхүүгийн корпорацаас “DFC” хөрөнгө оруулалт татаж, ноос ноолуурын салбарт стандартын шаардлагад нийцсэн үйлдвэрийн шинэ байраа ашиглалтад оруулж, шинээр ажлын байраа 40 хувиар нэмэгдүүлэн ажиллаж байгаа юм байна.

Мөн борлуулалтын шинэ суваг нэмэн, бүтээгдэхүүний өнгө төрх, чанараа сайжруулан, 2021 оноос Тогтвортой ноос ноолуурын эвслийн гишүүн байгууллага болж, тухайн жилдээ 100 хувийн “SFA Certified” шошготой ноолууран бүтээгдэхүүнийг хэрэглэгчдэдээ хүргэж эхэлсэн анхдагч үйлдвэрлэгч болжээ.

“

Гоёл кашмерийн бүтээлч дизайнерууд “өв соёлыг өнөө цагийн” хувцаслалтад сүлэлдэн уусаж чадахуйц цамц, хантаазны минимал хэр нь чамин загваруудыг гаргаж, хэрэглэгчдэд хүргэж эхлээд байна. Цаашдаа гоёмсгоор урласан ноолууран хувцсыг байгаль, мал амьтад, малчдад ээлтэй, ёс зүйтэй, тогтвортойгоор үйлдвэрлэн хэрэглэгчдэдээ хүргэхийг зорин ажиллаж байгаа хэмээн ярьж байна

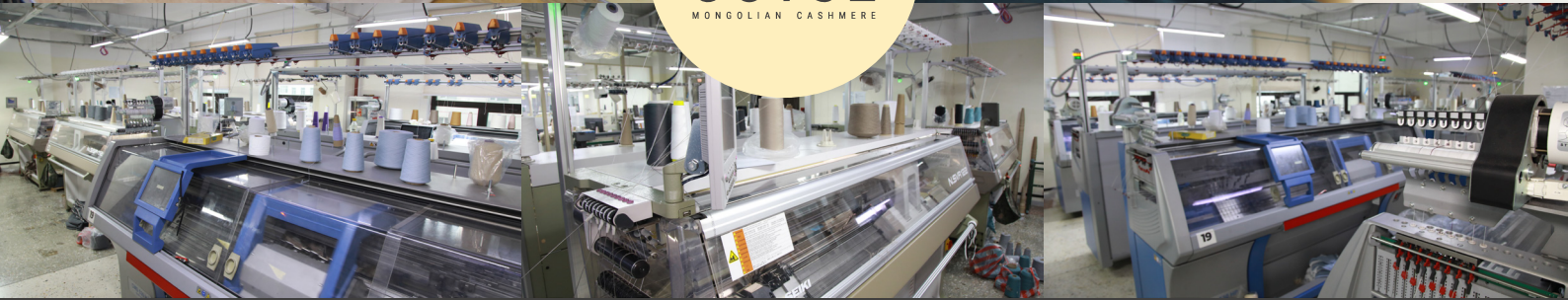
”

Тус компани дэлхийн чанар стандартад нийцсэн бүтээгдэхүүнийг 11 салбар дэлгүүр, 8 гэрээт борлуулагчийн сувгуудаар дамжуулан дотоодын зах зээлд нийлүүлж, хэрэглэгч үйлчлүүлэгчдэдээ хүргэдэг нь дотоодын зах зээлийн 10 орчим хувийг дангаар эзэлдэг. Загвар болон чанарыг эрхэмлэж үйлчлүүлэгчид, харилцагчдынхаа сэтгэл ханамж, хүсэл сонирхол, гадаадын болон үндэсний хэв загварын чиг хандлагыг хослуулан ажилладаг бөгөөд чанартай бүтээгдэхүүн, давтагдашгүй загвар, найдвартай үйлчилгээгээр хэрэглэгч харилцагчдынхаа итгэлийг дааж ажилласаар байна.

Одоохондоо өөрийн гэсэн ээрмэлийн үйлдвэртэй болоогүй байгаа болохоор утсаа эрүүлэх гэж дараалалд орох нь өнөөгийн гол бэрхшээл гэж эднийхэн ярьсан.

Тиймээс ч ээрмэлийн үйлдвэр байгуулах төсөл боловсруулчихаад, хөрөнгө оруулалт олохоор шамдан ажиллаж байна. Ноолуурыг нь авснаар малчдад ээлтэй, сар жилдээ тогтвортой тасралтгүй үйл ажиллагаа явуулснаараа ажилчдадаа нөөлөгтэй, эх орны тансаг цамц хувцас гадаад гаргаж улс орныхоо экспортод хувь нэмэр оруулж байгаа “Гоёл Кашмер”-ын ирээдүй гэрэлтэй байна.

“ГОЁЛ КАШМЕР”ХХК

200 гаруй ажилтантай

2005 оноос өрхийн үйлдвэрлэл хэлбэрээр үйл ажиллагаагаа явуулж эхэлсэн.

2015 онд Швейцарь улсын Tes Tex лаборатороор өөрсдийн үйлдвэрлэсэн ноос ноолууран бүтээгдэхүүний чанарыг албан ёсоор батлагаажуулж, дэлхийн чанар стандартад нийцсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байна.

Ноос ноолуур, сүлжмэл бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, худалдаа
Голлох бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний нэр төрлүүд: Сард 25 нэр төрлийн 15 мянган ширхэг бүтээгдэхүүн гаргадаг.

Япон улсын SHIMA SHEIKI, Италийн Complett-ийн тоног төхөөрөмжөөр жилдээ 60 гаруй мянган сүлжмэл бэлэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх хүчин чадалтай.

Монголоос гадна ОХУ, БНХАУ, Япон Улс, БНСУ, АНУ, Швейцарь зэрэг 10 гаруй гадаад оронд 100% ноолууран, тэмээний ноосон болон сарлагийн хөөврөн бүтээгдэхүүнээ “ГОЁЛ КАШМЕР” болон “Монголд үйлдвэрлэв” гэсэн шошготойгоор нийлүүлж байна.

ШИНЖЛЭХ УХААНЫ СУДАЛГААНД
ҮНДЭСЛЭСЭН ҮЙЛДВЭРЛЭЛ

АМЬД УС

Тэртээ 1990-ээд оны эхээр дээ, нэг доктор “амьд ус” гаргаж авлаа, гээд л дуулиан болж байв. Нэг хэсэг нь үнэхээр тийм, эрүүл мэндэд тустай гээд л нөгөө зарим нь “худлаа, ашиг олох гэсэн худал яриа” гээд л шуугиж байж билээ. Энэ ч тэгэхийгээд замхарсан. Гэтэл тэрхүү “амьд ус” байдаг, бүүр манайд жинхэнэ судалгаа шинжилгээн дээр тулгуурлаад үйлдвэрийн аргаар гаргаад боловсруулаад зах зээлд гарчихаж. “Очир Алдар” ХХК-ийг үүсгэн байгуулагч С.Бат-Очир хүмүүсийн энэ “худал, үнэн” гэснийг мэдэх сонирхол, үнэхээр байдаг юм бол “хэрэгтэй юм байна” гэсэн итгэлийг шүүрэн авч эмч эрдэмтдийн оролцоотой мэргэжлийн судалгаа шинжилгээ хийж, дараа нь Халимагт ажиллаж байгаад ирэхдээ амьд ус гаргаж авдаг технологийг судалж, туршсаар байгаад 2008 онд компания байгуулж жинхэнэ амьд шүлтлэг усаа үйлдвэрлэж эхэлжээ. Цаашлаад эднийх Хавдар судлалын үндэсний төвтэй хамтраад ч өдгөө УИХ-ын гишүүн, профессор Ж.Чинбүрэнгийн удирдлагаар “элэгний хавдартай хүнд шүлтлэг ус уулгаж эмчилгээний үр дүнд үзүүлэх нөлөөллийн судалгаа” хийж байна. Үүн дээр зогсоогүй “амьд, шүлтлэг ус” гаргаж авахад гардаг 50

“

Үйлдвэрлэлээ явуулахдаа бид судалгааны ажлаа орхиогүй, ХӨСҮТ-тэй хамтраад “Элэгний хурц болон архаг өвчтэй хүнд шүлтлэг ус уулгаж эмчилгээний үр дүнд хэрхэн нөлөөлөх” судалгаа хийсэн. Нэг мянга орчим хүнийг сонгон авч 30 хувьд нь энэ шүлтлэг ус, 30 хувьд нь зөвхөн эмчилгээ, үлдэх 30 хувьд нь шүлтлэг усыг эмчилгээтэй хослон хэрэглэж туршсан. Тэгэхэд зөвхөн шүлтлэг ус уусан хүнд 7 хоноод нааштай үр дүн гарсан бол дан эмчилгээ хийсэн хүнийх 10 хоногт, хоёуланг нь хослуулсан хүнийх 8 хоноод үр дүн гарч байсан гэж тус компанийн гүйцэтгэх захирал Ө.Одбаяр ярьж байна.

”

хувийн хүчиллэг усаа асгадаг байснаа болиод, түүнийгээ ХААИС-тай хамтран улаан буудай, сонгино, өргөст хэмх тариалахад бордоо байдлаар ашиглахаар туршилт хийхэд ургац 30 хувь нэмэгдсэн үр дүн гарсан байна. Үүнээс үзэхэд Очир Алдар ХХК нь бизнес төдийгүй хүний эрүүл мэндэд тустай бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэн нийгэмд тустай үйл хэрэгт шамдах судалгаа шинжилгээний байгууллага юм. Тэд 2014 онд ӨМӨЗО-ны Хөх хотод болсон экспод оролцож байхад амьд ус нь судлаач, эрдэмтэд, бизнесийнхний сонирхлыг татаж гайхшруулж, Өвөр монголчууд усыг авах, борлуулах санал тавьж. БНХАУ-д экспортлох зөвшөөрлийг хоёр жил хөөцөлдсний дүнд экспортолдог болжээ.

“

Ө.Одбаяр: Гэхдээ 1.5 тэрбум хүнтэй Хятадад бүтээгдэхүүн экспортолно гэдэг тун хэцүү. Төрийн байгууллагуудынх нь шаардлага, бичиг баримт бүрдүүлнэ гэдэг тун нарийн, тэгээд бүтээгдэхүүнээ манайх шиг сүлжээ, том дэлгүүрүүдээр түгээж борлуулахыг хязгаарласан. Гэсэн хэдий ч бид 2017 оноос хойш БНХАУ руу “амьд ус”-аа гаргаж байгаа. Ер нь манай компани аж ахуйн нэгжүүд экспорт хийхийн тулд хамтрах хэрэгтэй. Хамтраад нэг тээврээр, нэг дэлгүүрээр борлуулдаг бол хэчнээн амар байх билээ дээ. Хятадууд ч бидэнд бүтээгдэхүүнээ манай энд үйлдвэрлэ гэсэн санал тавьсан л даа... Гэхдээ Бидний хувьд эндээ дотооддоо үйлдвэрлэх сонирхол илүү.

”

250 хавтгай дөрвөлжин метр талбайдаа үйлдвэрлэсээр байтал, зах зээл ч тэлж, бүтээгдэхүүн нь ч танигдаж, эрэлт нэмэгдээд хүчин чадал нь хүрэхээ байхаар үйлдвэрлэлээ өргөтгөх шаардлага тавигдахад ЖАЙКА-гийн төсөлд хандаж зээл аваад 800 хавтгай дөрвөлжин метр талбай бүхий үйлдвэрийн шинэ байр барьж, цахилгаан шугам татуулан, худаг гаргаж ашиглалтад оруулахад бэлэн болжээ.

“

Гэхдээ бэрхшээл мундаагүй ээ. Шинэ зам тавина гээд хотынхон хуучин замыг нь хуулаад хаячихсан. Хоёр жил гэтэлсний ар дээр ажлаа эхэлтэл барилгын материалын үнэ, тээврийн зарал анх бидний төсөлдөө бичсэнээс хэд дахин нэмэгдчихээд ёстой хуруу хумсаа хуйхлан байж ямар ч гэсэн үйлдвэрээ барьж гүйцээсэн. Тээврийн зардал гэхэд л бид материалаа нэг машинаар 3.5 сая төгрөгөөр тээвэрлэнэ гэж тооцож төсөл бичсэн бол сая стандарт өөрчлөгдсөн гээд хоёр машинаар 16 сая төгрөгөөр ачаагаа авчирлаа шүү дээ. Ханшид ёстой идүүлж байна.

”

Жилдээ 50 гаруй тонн амьд ус гаргаж байгаа тус үйлдвэр шинэ үйлдвэрээ ашиглалтад оруулчихвал зах зээлд нийлүүлэх бүтээгдэхүүний нь хэмжээ гурав дахин нэмэгдэж 150 тоннд хүрнэ гэнэ. Одоо эднийх “Очир Эрдэнийн Амьд ус”-аа 0.33, 0.5, нэг литр, таван литр, 18.9 литрээр савлан борлуулж байгаа бол 2016 оноос эхлэн байгууллагуудад зориулсан тухайн байгууллагын нэр, лого бүхий гаргадаг болсон нь тухайн байгууллагуудын нэр хүнд, имиж, брэндийг таниулах сурталчилгааны нэг шинэ хэлбэр болж, эрэлт нь ч нэмэгджээ. Манай улсын өмнөө барьдаг том компани, корпораци, групп, зочид буудал, яам газрууд төрийн байгууллагууд өөр өөрийн нэр, лого бүхий ус захиалан авдаг байна. Анх АСЕМ-ын чуулга уулзалт, JCI ASPAC-ын хурал, Дэлхийн залуучуудын байгууллагын 10 мянган залуугийн уулзалт зэрэг олон улсын нэр хүндтэй олон хурал зөвлөгөөний хангалтад эдний бүтээгдэхүүн сонгогдож байжээ.

“Очир Эрдэнийн Амьд ус”-ныхан сав баглаа боодол, хаяг шошго гээд бүгдийг үндэсний үйлдвэрлэлээс авахын зэрэгцээ 18.9 литрийн баллоныг өөрсдөө үйлдвэрлэн ижил төстэй үйл ажиллагаа эрхэлдэг байгууллага аж ахуйн нэгжүүдийг хангадаг болжээ.

Хамгийн сүүлд нь Одбаяр захирал “Та дэлгүүрт ороод хаанахын ч хамаагүй цэвэр усыг аваад шошгыг нь уншаарай. “Хужираар баяжуулсан шүлтлэг ус” гээд биччихсэн байгаа, зүгээр л найруулсан гэсэн үг. Харин манайх бол усыг физикийн электролизийн аргаар задалж ялган гидроксидийн бүлэг ихтэй рН7.5-аас их ус гарган авдаг юм” гэв. Шинжлэх ухааны нарийн судалгаанд үндэслэсэн эрүүл мэндийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлээр Зүүн болон хойд Ази, төв Ази, Дорнод Сибирт тэргүүлэх алсын хараатай тус компани 2028 он гэхэд дотоодын цэвэр усны зах зээлийн 30 хувийг хангаж гадаад зах зээлээ өргөжүүлнэ гэсэн зорилттой ажиллаж байна.

“

Одоо бид бас нэг шат ахиад жижиг савлагаатай усныхаа хаяг шошгыг ухаалаг утсаар уншуулахад цагаан толгой, үржүүлэхийн хүрд шууд уншдаг болгож байгаа. Энэ бас л нийгмийн хариуцлагынхаа хүрээнд хийж байгаа ажил. Хүүхэд багачууд минь эрүүл мэнддээ хэрэгтэй ус ууж байхын зэрэгцээ автобус унаанд явахдаа уншуулаад хичээлээ давтаж байг. Цаашилбал компануид ч төрөл бүрийн сурталчилгаагаа байруулж болно шүү дээ гэж Ө.Одбаяр захирал шинэ санаагаа тайлбарлалаа.

”

“ОЧИР АЛДАР” ХХК

2007 онд байгуулагдсан, Монгол Улсын эмчилгээний чанартай анхны цэвэр усны үйлдвэр. 2007 онд амьд ионжуулсан усыг гаргаж оюуны өмчийн патент авсан.

2014 оны 7-р сард БНСУ-ын Сөүл хотноо зохиогдсон Ази Номхон далай бүсийн орнуудын эрдэмтэн эмэгтэйчүүдийн их хурал, 2014 оны 11-р сард АНУ-ын Лос-Анжелес хотод болсон НҮБ-ын дэргэдэх эрдэмтэн эмэгтэйчүүдийн их хуралд “Очир алдар” ХХК ны зөвлөх эмч Б.Энхмаа оролцож “Амьд усны гайхамшиг” сэдэвт илтгэл хэлэлцүүлсэн. 2011 онд Нийслэлийн эрүүл мэндийн хяналтын газраас хүн амын эрүүл энхийн үйлсэд оруулж байгаа хувь намрийг нь үнэлж “Тэргүүний үйлдвэрлэгч” өргөмжлөл олгосон.

“Очир-Эрдэнийн Амьд ус”-ыг 0.33л, 0.5 л, 1л, 5 л, 18.9л савлагаатайгаар үйлдвэрлэдэг. Цэвэр усны 18.9л баллоныг үйлдвэрлэж, бүсэд усны үйлдвэрт нийлүүлдэг болсон.

**ӨНДӨР АШИГ БИШ, ЗАХ ЗЭЭЛДЭЭ
ТОГТВОРТОЙ БАЙХ НЬ Л ЧУХАЛ**

2000-аад оны эх, дунд гэдэг бол манай бизнесменүүд улс орон зах зээлийн харилцаанд шилжээд бүгд л орос, хятад руу ганзагын наймаанд явж байгаад эрх биш бага ч гэсэн хуримтлалтай болж, цаашид өсөж дэвжих үйлдвэрлэл эрхлэх хүсэл эрмэлзэлтэй болж байсан үе л дээ.

Цагаан сар, элдэв найр хурим болохоор л айл бүр идээний хэвийн боов хийх гэж ажил албаа

зохицуулан хэд хэчнээнээрээ цуглан, хэншүү ханхлуулан өдрийг бардгийг анзаарсан Г.Дэлгэрмаа гуай хэвийн боовыг үйлдвэрлээд худалдвал боломжийн зах зээл хэмээн сэтгэжээ. Ингээд Оёдлын үйлдвэрийн чанар шалгагч байгаад тэтгэвэртээ гарсан тэр бээр 17 жилийн өмнө 2007 онд түрээсийн байранд гурван хүнтэйгээр хэвийн боов хийж ойр орчмынхондоо борлуулж эхэлсэн нь өнөөгийн АМДЭ ХХК-ийн суурь болж. Тэгээд ч Дэлгэрмаа гуай охиноо хүнсний технологич мэргэжлээр сургасан нь чухам энэ бизнесийнхээ ирээдүйг харсан хэрэг болов уу.

Ингээд хэрэглэгчийн хүрээ нь ойр зэргэлдээх айл, гудамжнаас хальж, улмаар дэлгүүр худалдааны газарт нийлүүлдэг болсноор эрэлт хэрэгцээ нь нэмэгдэж, энэ хэрээр өнөө жижигхэн цех нь багадах болж газар аван үйлдвэрээ өргөтгөхөөр Японы Засгийн газрын

ЖАЙКА байгууллагаас бизнесийн зээл авахаар төсөл бичиж. Ингэж өөрийн гэсэн 360 хавтгай дөрвөлжин метр талбай бүхий үйлдвэрийн байртай болжээ. Цагаан сарын шинийн нэгэн, үндэсний их баяр наадам, намрын найр хурим, хүүхдийн үс авах гээд найр, баяр ёслол ар араасаа хөвөрдөг, энэ бүхнээ хүндэтгэлтэй тэмдэглэдэг монголчуудын хувьд амт чанар сайтай хэвийн боов нэг ёсны байнгын хэрэглээ.

Зээл авч үйлдвэрийн байртай болохоос өмнө жилдээ 10-20 мянган боов хийдэг байсан бол өдгөө 800 мянгыг хийгээд байхад захиалгадаа дарагдаад л сууж байна гэж компанийн захирал А.Ариунболор бүсгүй яриw.

Ийм ч болохоор тус компани жилийн дөрвөн улиралд хэвийн боов тасралтгүй хийдэг, 20 гаруй ажиллагсадтай үйлдвэр болчихсон байна. Тус компани байнгын үйлдвэрлэл явуулан ажиллагсдаа цалинжуулан зах зээлд өөрийн гэсэн байр сууриа эзлэхийн зэрэгцээ ард иргэд ямар ч стандарт хэмжилгүй боов өөрсдөө хийдгээ больж, эх орны үйлдвэрийн стандарт, эрүүл ахуйн шаардлага хангасан,

амт чанартай, бэлэн бүтээгдэхүүн худалдан авч цаг хугацаа, хөрөнгө мөнгөө хэмнэдэг болж байгаа нь энэ.

Эх орны үйлдвэрийн “Алтан тариа” гурилыг, өөрийн төлөөлөгчдөөрөө дамжуулан малчдаас авсан жинхэнэ монгол шар тосоор амталж, малайз тосонд чанадаг эдний хэвийн боов нь дөрвөн улирлын туршид эрэлттэй бүтээгдэхүүн болж жилээс жилд хэрэглэгч, захиалагчдын нь тоо нэмэгдсээр иржээ.

Мэдээжийн ёсоор захиалгын 60-70 хувь нь билгийн улирлын цагаан сараар ирдэг байна. Мөн худалдааны цэгүүд, дэлгэрүүдэд өгч борлуулдаг хэвийн боовноос гадна хэрэглэгчдийн захиалгаар тусгай хольц, амт чанартай боов бас үйлдвэрлэдэг гэнэ. Хэрэглэгчдийн нэг хэсэг нь гадаадад суудаг монголчууд, АНУ-д амьдардаг монголчууд зургаа дахь жилдээ эдний бүтээгдэхүүнийг захиалан авч байгаа бол захиалгын нь тоо нэмэгдсээр одоо жилдээ 20 орчим мянган боов явуулдаг гэнэ. Энэ жилээс Швейцарт ажиллаж амьдардаг монголчууд захиалгаа ирүүлснийг ачуулахад бэлэн болсон байна.

“

Үнийн хувьд бид алтан дундаж, хэт өндөр үнэлэхгүй, бас хэт хямд биш. Хамгийн гол нь өндөр үнээр их ашиг олохдоо биш, зах зээлд тогтвортой байж хэрэглэгчдэдээ үйлчлэх нь бидний гол зорилго гэж А.Ариунболор захирал онцолсон. Бид зах зээл дээр байр сууриа олж өөрийн гэсэн хэрэглэгчидтэй болсон, жилээс жилд эрэлт ихсэж байна, энэ л бидний амжилт гэлээ.

”

Бидний яриа цаашаа ирээдүйн тухай өрнөхөд А.Ариунболор “Бид өнөөдөртөө MNS стандарт мөрдөж байна. Цаашлаад ISO-1901, олон улсын хүнсний аюулгүй байдлын ISO-22000 стандартыг нэвтрүүлэх мөрөөдөлтэй байгаа. Тэгээд үйлдвэрээ өргөтгөж хэд хэдэн шугамтай болчихвол ойр зэргэлдээ олон улсад бүтээгдэхүүнээ гаргаж болдог болно. Үйлдвэрийн шинэ барилга барих газраа авчихсан. Одоогоор бид бүгдийг судалж л байна” гэлээ. Ажил үйл өөдрөг, олон жил тогтвортой ажиллаж байгаа хүмүүсээ хэрээрээ харж үздэг, нэг хүнд орон сууц, гурван хүнд хашаа байшин аваад өгчихсөн болохоор хүмүүс маань тогтвортой ажилладаг, ихэнх нь таваас дээш жил ажилласан туршлагатай хүмүүс байдаг даа хэмээн жилээс жилд өөдлөн дэвжиж олны танил болон, хэрэглэгчдийн хүрээ тэлсээр байгаа монголчуудын уламжлалт хэрэглээ болсон хэвийн боов үйлдвэрлэдэг энэ үйлдвэрийн эзэн А.Ариунболор бүсгүй итгэл дүүрэн ярьж байна.

АМДЭ.ХХК

12 ажилтантай

2007

2013 онд өөрсдийн үйлдвэрийн байрыг барьж ашиглалтад оруулснаар одоо 12 ажилтантай болж өргөжин, үйл ажиллагаагаа явуулж, хүнсний зах, бөөний худалдааны төвүүдээр нийлүүлэн ажиллаж байна. Тус үйлдвэр нь өдөртөө 1400 ширхэг хэвийн боов үйлдвэрлэх хүчин чадалтай. Үндэсний баяр болох цагаан сарын үеэр захиалгын тоо ихсэж, цехийг 2 ээлжээр ажиллуулдаг.

Амдэ ХХК нь талх, нарийн боовны үйлдвэрлэлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа ба үндсэн бүтээгдэхүүн нь хэвийн боов нэмэлтээр нарийн боовны бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэдэг

**АЖЛЫН БАЙР НЭМЭГДҮҮЛЭХ
БҮЛЭГ:**

**СУРГАЖ,
МЭРГЭШҮҮЛЖ,
ЦАЛИНЖУУЛНА**

АГУУЛГА

Эрчимтэй эмчилбэл хөдөлмөрийн чадвар 80 хувь сэргэдэг	99
Жимс, бичвэр, чимэглэлтэй бялууны технологи оруулж ирсэн үйлдвэр	105
Гадаадаас авчирдаг бүхнийг өөрсдөө хийхийг зорьж байна	109
Орон нутгийн иргэдийг сургаж, дэмжиж, ажлын байраар хангана	113
“Ам дамжсан” маркетинг	117

ЭРЧИМТЭЙ ЭМЧИЛБЭЛ
ХӨДӨЛМӨРИЙН ЧАДВАР
80 ХУВЬ СЭРГЭДЭГ

“НАТУР МЕД” эмнэлэг нь уулын модны хаяа залгаа жинхэнэ эрүүл орчин, цэвэр агаарт гурван давхар тохилог байранд байдаг, нэг ээлжиндээ 140 хүнд үйлчлэх хүчин чадалтай олон улсын стандартын дагуу орчин үеийн сэргээн засах тусламж, үйлчилгээ үзүүлдэг шинэ сайхан эмнэлэг юм.

Нэг үгээр хэлэхэд тархины цус харвалт, зүрхний шигдээс, хүнд мэс засал, төрөл бүрийн гэмтэл бэртлийн дараах сэргээн засах эмчилгээ сувилгааг нарийн мэргэжлийн орчин үеийн тоног төхөөрөмж дээр хөдөлгөөн засал, өдөр тутмын үйл ажиллагааг сайжруулах дасгал, хөдөлмөр заслын аргаар, өвчтөний сэтгэл зүйд нөлөөлөх замаар хийдэг, Монголдоо анхдагч шинэлэг эмнэлэг.

“Натур мед” сэргээн засах төвийн эмчилгээ эрхэлсэн орлогч, анагаах ухааны доктор Д.Цэнджав хэлэхнээ “Эрчимтэй эмчилбэл хөдөлмөрийн чадвар 80 хувь сэргэдэг. Сэргээн засах эмчилгээ төгөлдөржөөгүй байхад бүгд л хөдөлмөрийн чадвараа алдсан гэдэг оноштойгоор гэртээ хэн нэгний асрамжид ордог байсан. Одоо өөр болж байгаа” аж.

Эрүүл мэндийн салбарт 20 гаруй жил тэгэхдээ ЭМЯ-нд олон жил түшмэл хийж явсан жинхэнэ мэргэжлийн сэргээн засалч эмч Д.Цэнджав эмчид ийм төрөлжсөн эмнэлэг нээгдэж байгаа нь ёстой баярлууштай зүйл болж, эзэмшсэн мэргэжлийнхээ дагуу ажиллаж, өмнө нь гэмтэл бэртэл, хүнд мэс

засал, зүрхний шигдээс цус харвалтын дараа шаналж явсан олон хүнийг хараад “энэ хүмүүс яана даа” хэмээн сэтгэл эмзэглэж явснаа сэргээн нөхөхөөр сэтгэл шулуудан энэ залуустай нэгдэж энд иржээ.

Энэ бүхэн 2016 онд хуульд “Сэргээн засах төв байгуулна” гэж оруулан, 2019 онд сэргээн засах эмнэлгийн бүтэц, стандартыг баталснаар л ажил эхэлж, зөв голдиролдоо орж, гэмтэл бэртэл, тархины цус харвалтын дараа хүмүүсийг нөхөн сэргээн засах эмчилгээ гэдэг чиглэл олон улсад бол анагаах ухааны бие даасан, Монголд бол цоо шинэ салбар болж төлөвшиж эхэлж байна.

Өмнө нь нэгдсэн эмнэлгүүдийн харьяанд, өнөө ч энэ хэвээрээ хавсарга төдий байсаар байгаа энэ үйлчилгээг бие даан жинхэнэ зориулалтаар ажиллуулж, ийм төрлийн эмгэгтэй, тэгээд ч эрүүлжиж төгс сэргэдэггүй, ийм байдлаар “хөдөлмөрийн чадвараа алдсан” гэсэн онош тавиулан эрүүл мэнд, нийгмийн идэвхтэй харилцаанаас хөндийрч, амьжиргаа доройтож, сэтгэлзүйгээрээ хохирч байгаа хүмүүсийн эрэлт хэрэгцээ нь чухам сэргээн засах “Натур мед” төвийг байгуулах сэдэл болсон гэнэ. Тэгээд ч эдүгээ олон жил ажиллуулж буй Хужиртын амралт сувилалд өөрийн жижигхэн салбартай байсан нь суурь болжээ.

Найз нөхөд хэдэн эмчийн хамтран байгуулсан төв эхлээд л 20 ажилтантай, сайндаа л 4-5 хүнийг төлбөртэйгөөр хүлээн авч байж. Ингээд л зориг шулуудаж ЖАЙКА-гийн төслөөс зээл авч эрүүл агаарт 2000 хавтгай дөрвөлжин метр талбайтай 130 ортой эмнэлэг, тоноглол аваад зүтгэсээр гурван сарын дотор л мэргэжлийн 10-аад эмчтэй жинхэнэ эмнэлэг-төвөө нээж байжээ. ЖАЙКА-гийн зээл үнэхээр үр өгөөжөө өгсөн, зөвхөн манайд ч биш, төрөл бүрийн эмгэгийн дараа шаналж байсан олон мянган хүнд буян болж өгөөжөө өгсөн, тэр хэрээрээ эрэлт хэрэгцээ өссөөр л байна.

“

Эмч, доктор Д.Цэнджав, “Ямар нэг гэмтэл, эмгэгтэй хүнийг 3-6 сараар эрчимтэй сэргээн засвал хөдөлмөрийн чадвар нь 80 хувь сэргэдэг. Өмнө нь энэ үйлчилгээ төгс хэлбэрээр байхгүй байсан болохоор бүгд л “хөдөлмөрийн чадвар алдсан” гээд эрүүл мэндээрээ ч хохирдог, өнөө л халамж хүртдэг, бусдын асрамжийн хүн болдог байсан шүү дээ”

”

“

Натур Мед эмнэлгийн гүйцэтгэх захирал Б. Төмөр-Очир: “Өнөөдөр эмнэлэг биш, зочид буудлын орчинтой Hotel-Hospital загвараар ажиллаж буй энэ төвөөр эмчлүүлж сувилуулах гэсэн иргэд маань манайд ирж үйлчлүүлэх гэж хамгийн багаар бодоход л 14-20 хоног дарааллаа хүлээхэд хүрдэг. Хүн эмнэлэгт байна гэвэл нэг байдлаар хүлээн авна, буудалд юм шиг байвал огт өөрөөр сэтгэж тайван амгалан байдаг, энэ хэрээрээ эмчилгээ үр дүнтэй байдаг. Энэ маань ч өвчтөний сэтгэл зүйд нөлөөлөх бас нэг хэлбэр.

”

Тус төв зөвхөн 2023 онд гэхэд л 5600 гаруй хүнд үйлчилж талархал хүлээжээ. Сэргээн засах эмчилгээ Монголд бусад улсын жишгийн түвшинд төдийлөн хөгжиж очоогүй, энэ талаар манайд мэдлэг, мэдээлэл дутмаг, эмчилгээний практик төлөвшөөгүй нөхцөлд НатурМэд үүнийг Монголд нутагшуулж, нэвтрүүлж, хэвшил болгох үйлсэд зүтгэж байгаа анхдагч эмнэлэг гэгддэг болжээ.

Эрүүл агаарт, тохилог байр орчинтой, тэгээд хэрэглэгчдийн эрэлт хэрэгцээ их, байгаа ч тус төвийн гүйцэтгэх захирал, эмчилгээ эрхэлсэн орлогч, доктор хоёр “Бодох, ахиж дэвжих юм их байна аа. Сэргээн засалтын тоног төхөөрөмжөөр өнөөдөр дэлхийд Япон, Итали улс тэргүүлж байна. Хамгийн сайн, хамгийн чанартай. Энэ хэрээрээ ч үнэ өндөр л дөө. Ийм тоног төхөөрөмжтэй болох юм сан. Тэгээд манайд сэргээн засалтын олон улсын стандарт нэвтрээсэй билээ. Хүмүүс маань Япон шиг урт наслаасай, хүнээр асруулахгүйгээр урт насалдаг болоосой” хэмээн хүүрнэнэ.

Д.Цэнджав доктор, намайг ЭМЯ-д ажиллаж байхад бүүр 20 жилийн өмнө протезын үйлдвэрт японы сайн дурын ажилтан ирж ажиллаж байсан, өнөө хүртэл бид холбоо харилцаатай байдаг. Тэгээд би тэдний үнэнч, хариуцлагатай ажилладгийг мэддэг учраас энэ төвдөө ЖАЙКА-гийн, бусад шугамаар ч гэсэн тийм сайн дурын ажилтнууд, мэргэжилтнүүд ирүүлж хамтран ажиллах юм сан гэж боддог гэлээ.

Эдний төвд японы сэргээн засах мэргэжлийн хоёр мэргэжилтэн ирж үйл ажиллагаатай нь танилцаад өндөр сэтгэгдэлтэй буцжээ. Хоёр тал цаашид хамтран ажиллахаар тохиролцож ажилтнуудаа харилцан солилцож сургаж, мэргэшүүлэх, дадлагажуулахаар ярьсан байна. Натур Мед төвд өвчтөнүүд нь өдрийн хоолондоо орж ирж байгааг харахад элдэв боолт бүхий, хөл гараа зөөж ядсан, эсвэл тэргэнцэртэй хүн төдий л харагдахгүй байгаа нь энэ эмнэлэгт бэртэл гэмтэл, харвалтын дараа хүмүүс дахин дахин ирж системтэй эмчлүүлдэг нь үнэхээр үр дүнгээ өгдөг юм байна даа гэсэн сэтгэгдэл төрүүлсэн юм. Өвчтөнүүдийн дараа ногоон халаад өмссөн эмч сувилагч, хөдөлгөөн заслын ажилтнууд нь бололтой дандаа сайхан залуучууд инээд хөөр болон орж ирэн хооллохыг хараад хүний төлөө гэсэн сэтгэлтэй ийм залуу хамт олон багийн ажил өөдрөг байхаас яах вэ гэж бодогдмоор.

“Манайхаар үйлчлүүлээд, хэвтэрт байсан хүн өндийж суугаад, босож алхаад, цус харвалтаас болоод гар хөл нь ажиллахгүй болсон хүн аягатай цайгаа бариад уудаг болчихоор талархлын дэвтэр маань бараг “дахиад хэзээ ирж болох вэ” гэсэн хүсэлтээр дүүрдэг болсон доо” хэмээн байгууллагын удирдлагууд бахархаж байв.

ШИНЭ ХУЖИРТ ХХК

100 гаруй ажилтантай

2019 он

Монгол Улсад хамгийн анхны дагнасан сэргээн засах төв эмнэлэг, 2022 оны 10 сараас эхлэн ЭМДаатгалын ерөнхий газартай байгуулсан гэрээний дагуу сэргээн засах тусламж үйлчилгээг ЭМДаатгалын хөнгөлөлттэй үнээр үйлчилж эхэлсэн бөгөөд үүнд сэргээн засахын оношны 11 бүлгээр тусламж үйлчилгээг үзүүлдэг, 7 хоног 130-135 хүн сард дунджаар 450 хүнд эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг үзүүлэх боломжтой.

Эрүүл мэндийн байгууллагын орчны эрүүл мэндийн шаардлага MNS 6392:2013 стандартын дагуу сэргээн засах сувилал

FRESH & HEALTHY

**ЖИМС, БИЧВЭР, ЧИМЭГЛЭЛТЭЙ БЯЛУУНЫ
ТЕХНОЛОГИ ОРУУЛЖ ИРСЭН ҮЙЛДВЭР**

1990-ээд оны сүүлч шүү дээ, ээж минь тэтгэвэрт гарсныхаа дараа дэлгүүрт зарж байсан кекс авч идэж үзчихээд “энэ их аятайхан юм байна шүү, би гэрт зүгээр сууж байхын оронд ганц нэгийг хийж болохгүй юм уу” гээд, бид ч ээжийнхээ хүслээр эрж хайж судалж байгаад жижиг пийшин авч өгөөд, бас технологи судалсан. Санаа маань ажил болж, аав ээж хоёр хүнээс мөнгө зээлэн байж 50 хавтгай дөрвөлжин метр талбайтай байртай, үүдэндээ дэлгүүртэй болж, тэгээд л зургаан хүнтэй цех болоод ажиллуулж эхэлсэн дээ. Тэгэхэд би их сургуулийг банкны эдийн засагч мэргэжлээр төгсчихсөн нэг том банкны захирал болох мөрөөдөлтэй явж байсан чинь аав “энэ чинь гэр бүлийн бизнес, чи л авч явах хэрэгтэй” гээд эндээ ажиллуулж эхэлсэн гэж Монбейкери ХХК-ний захирал Д.Наранбат ажлынхаа түүхээс хуваалцлаа. Ингээд л 2003 оноос дэлгүүрүүдэд бүтээгдэхүүнээ нийлүүлдэг болж, хэрэглэгчдийн нь хүрээ тэлж, олон дэлгүүрт талх, бялуу нийлүүлдэг болоход байр нь улам л жижигдээд, тэр л үеийн жишгээр байрныхаа доод хонгилыг засаж байраа өргөтгөхөд хүрч байжээ. Нээрээ л өнөөдөр зах зээлд түгж байгаа бялуунууд дээрээ олон төрлийн жимсэн чимэглэлтэй, хэрэглэгчдийн хүсэлтээр бичсэн бичвэр, мэндчилгээний үг үсэгтэй, тэр нь бялуу дээрээ, бас шоколад амттан дээрээ

байдаг болсон нь энэ л үйлдвэрээс эхлэлтэй юм санж.

Зах зээл тэлж, үйлдвэрлэл нь өргөжих хэрэгтэй болж анх банкнаас арилжааны зээл аваад нэлээд шинэчлэл хийснээ, улмаар ЖАЙКА-гийн зээл авч үйлдвэрийн байраа өргөтгөн, тоног төхөөрөмжийн шинэчлэл хийснээр өдөртөө 3000-4000 мянган ширхэг бүтээгдэхүүн гаргах үйлдвэрийн шугамтай болсон байна. Анх зээл авч байхад тус үйлдвэр 100 ажиллагсадтай байсан бол одоо 200 хүнтэй болж борлуулалтын орлого нь ч хоёр дахин нэмэгджээ. Өдөртөө бүтээгдэхүүнээ нэрийн барааны таван цэгээс гадна нийслэлийн 1000 орчим цэгт өгч борлуулдаг байна.

“

Дотоодод борлуулагддаг бялуу нэг л хэвийн байдаг байсан болохоор бид Солонгосоос багш авчирч суралцаж солонгос технологийн сүүн кремтэй бялуу, дээр нь жимс тавьж чимэглэх, сэндвичийн талх гээд тансаг хэрэглээний бүтээгдэхүүний технологийг манайх анх нэвтрүүлсэн юм шүү гэж Д.Наранбат онцолсон.

”

Одоо үйлдвэрийн хоёр ч салбар, бас дэргэдээ зуушны цех ажиллуулж сэндвич зэрэг түргэн хоолоор иргэдэд үйлчилдэг болжээ. Нийгэмд оруулсан хамгийн үнэт зүйл хувь нэмэр гэвэл бид энэ олон хүнийг сургаж дадлагажуулж цалинжуулж байна. Жилдээ улсад хоёр тэрбум гаруй төгрөгийн татвар, НӨАТ төлж байна гэж Д.Наранбат захирал хэлж байна.

Бизнесийн томоохон саад бэрхшээлүүдийн талаар Наранбат захирал, “Цар тахлын үед бүх импорт зогсож сав баглаа боодлоос эхлүүлээд гачигдаж байлаа. Одоо манайх дотоодын үйлдвэрлэлээ энэ чиглэлд түлхүү дэмжих хэрэгтэй байна. Нөгөө талаар залуучууд гадаад руу их явж байна, ажиллах хүч, ялангуяа дунд шатны удирдлага менежерүүд их үгүйлэгдэж байна. Гэхдээ гадаад руу хошууран гарч байгаа залуучууд нэг л цагт эргээд ирнэ. Тэд маань бизнесийн, хэрэглээний соёл авчирч нийгэм маань, бизнес ч өөр болно гэдэгт итгэдэг шүү. Ер нь манайд хүнс, хөнгөн үйлдвэрүүд сэргэж байна, тэгэхээр ирээдүй бол сайхан байна л гэж итгэж явдаг” гэлээ.

“

Эхлээд бид бялуу, кекс гээд нэг үгээр хэлбэл тансаг хэрэглээний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж эхэлсэн, одоо ч бүтээгдэхүүний 80 шахам хувь нь ийм тансаг бүтээгдэхүүн. Өөрөөр хэлбэл, бид нийтдээ 160 гаруй нэр төрлийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байгаагийн 25 орчим хувь нь хүмүүсийн өдөр тутмын хэрэглээний талх, нарийн боов. Талх, нарийн боов бол шугамаар үйлдвэрлэдэг бол бялуу бол ихэнх үйлдэл нь гараар хийж бүрж, чимэглэнэ шүү дээ.

”

МОНБЕЙКЕРИ ХХК

200 гаруй ажилтантай

1998 он

Солонгос технологиор талх, нарийн боов, бялуу, кекс үйлдвэрлэдэг. Талх, нарийн боов, бейкериг хэрэглэгчдэд хүргэх таатай замыг бий болгохыг зорьж instore bakery буюу дэлгүүр доторх цехийг УИД дотор нээн ажиллуулсан нь одоог хүртэл амжилттай ажиллаж байна. 2007 оноос Caffè bene, Caffè Ti-Amo, Adesso кофе шопыг ажиллуулж эхэлсэн.

200 гаруй нэр төрлийн бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэн, 10 салбар, 300 орчим гэрээт борлуулагчтайгаар үйл ажиллагаагаа тогтвортой явуулдаг байна. Гол бүтээгдэхүүн үйлчилгээ нь эрүүл мэндэд тустай төрөл бүрийн талх, 100 гаруй нэр төрлийн нарийн боов амттан, Монголдоо анхдагч болох мусе торт мөн үйлчлүүлэгчдийнхээ сэтгэлд нийцсэн хэлбэр хийц дизайн, амтны өргөн сонголттой амтат бялуунуудыг өдөр бүр шинээр үйлдвэрлэн гаргадаг.

ТУУГА
ТӨХӨӨРӨМЖ

**ГАДААДААС АВЧИРДАГ БҮХНИЙГ
ӨӨРСДӨӨ ХИЙХИЙГ ЗОРЬЖ БАЙНА**

“

Бид ёстой нойлоос эхэлсэн. Үйлдвэрийн газар анх ус, цахилгаан, зам ч байхгүй, ёстой юу ч үгүй цулгай байлаа. ТЭЦ4-өөс цахилгаан татаж, худаг ухав. Үйлдвэрийн байр барилаа. Солонгосын түмпэн сав үйлдвэрлэх таван машин оруулж ирээд, тэднийгээ угсрах, ажилчдаа сургахаар солонгосоос хоёр мэргэжилтэн урьж сар ажиллууллаа. Ингэж зардал гарч байхад Оросоос тоног төхөөрөмж оруулж ирж борлуулдаг байсан минь овоо жийрэг болсон доо хэмээн Ц.Ганболд захирал түүхээ хуучлав.

”

Ганболд бол анхнаасаа л техникум төгсөөд нийтийн хоолны тоног төхөөрөмжийн засварын үйлдвэрт ажилласан хүн. Тэр үйлдвэр хувьчлагдан бараг үгүй болоход уламжлалыг нь залгаж аван 2005 онд анх компаниа байгуулж орон сууцны нэгдүгээр давхарт цех ажиллуулан засвараа хийж, хажуугаар нь бас наймаа явуулж, тоног төхөөрөмж оруулж ирдэг байв. Энэ хооронд “үргэлж гаднаас зөөж байхаар өөрсдөө хийх” сэдэл төрж, энэ бодол санаандаа хөтлөгдсөөр 2010 онд мөрөөдлөө биелүүлэхээр үйлдвэрийн байр барих газар худалдаж аваад, ЖАЙКА-гаас зээл авах төсөл бичсэнээр ажил ундарч эхэлж.

Өнөөдөр эднийх нийт 40 орчим хүнтэйн 12 нь яг төмөрлөгийн үйлдвэртээ ажиллаж байна. ЖАЙКА-гийн зээлийн хөрөнгөөр БНСУ-аас оруулж ирсэн тоног төхөөрөмж бүхий хагас автомат, иж бүрэн энэ үйлдвэр нийтийн хоолны зориулалтын никельдсэн 20 орчим төрлийн түмпэн сав, таваг үйлдвэрлэхийн зэрэгцээ ресторан, хоолны газрын гал тогооны болон бусад төрөл бүрийн тавилга, ширээ, хоол үнд зөөвөрлөдөг тэргэнцэр, тэр бүү хэл хоёрдугаар хоолны 40, 80 литрийн цахилгаан тогоо, дөрвөн ширэм, шарах шүүгээтэй цахилгаан зуух хийдэг том үйлдвэр болжээ. Нийтийн хоол, худалдааны GS25 үйлчилгээ анх нээгдэхэд “Тулга төхөөрөмж” үйлдвэр нийт 182 салбарын нь таван төрлийн тавилгыг хийж нийлүүлсэн байна.

Үйлдвэрлэл бага багаар ахиж байхад нэг гол бэрхшээл бол Монголын зах зээл тун бага байгаа явдал. Нөгөө талаар Хятадаас оруулж ирж байгаа ижил төрлийн бүтээгдэхүүн чанар тааруу ч хямд учраас хүмүүс түүн рүү хошуурч байна. Хятадын яг ижил түмпэн гэхэд 0.2 мм зузаан, ингээд дарахад хөвхөлзөөд тун удахгүй л цоордог. Гэтэл Тулга Төхөөрөмжийнх 0.7 мм зузаан.

“

ЖАЙКА-гийн зээл маш үр дүнтэй, жинхэнэ нүдээ олж өгдөг, хугацаа урт, хүү бага байснаар бид өдий зэрэгт хүрээд байгаа.

”

“

Гадаадаас оруулж ирдэг бүхий л тоног төхөөрөмж, түмпэн савыг дотооддоо үйлдвэрлэхийг л зорьж байна. Ийм боломж нөхцөл ч бүрдсэн, бид ч чаддаг юм байна гэдгээ мэдэрсэн. Нийтийн хоолны салбарынхандаа танил болчихлоо. Захиалга улам өсөж үйлдвэрийн байр жижигдээд ирсэн тул үйлдвэрээ өргөтгөхөөр 3000 гаруй хавтгай дөрвөлжин метр талбай бүхий таван давхар байр шинээр барьж байна. Ирээдүй гэрэлтэй байна аа.

”

Ганболд захирал дөрвөн охины аав. Эхлүүлээд өдий зэрэгт хүргэсэн үйлдвэрээ залгамжлуулахаар дөрвүүлэнг нь дэргэдээ авч ажиллуулж байна. Би эхлүүлээд, өдий болгоод босгоод өгсөн, харин одоо зөвлөхийн ажилд шилжих янзтай даа хэмээн тэр инээмсэглэсэн. Гэхдээ үйлдвэрийн шинэ байраа барьж дуусгах, үйлдвэрлэлийн орчин үеийн шинэ шинэ машин тоног төхөөрөмж авах, өнөөдөр хийж эхлээгүй байгаа тоног төхөөрөмж, тоноглолыг хийж эхлүүлэх гээд толгойдоо бодож, мөрөөдөж байгаа олон ажлаа амжуулах гэж гадаа, гэрт, гадаад дотоодод завгүй гүйж яваа Ц.Ганболд захирал зөвлөхийн ажилд шилжих арай л болоогүй бололтой.

“ТУЛГА ТӨХӨӨРӨМЖ” ХХК

43 гаруй ажилтантай

2005

- Ган хийцийн үйлдвэрт үйлдвэрлэгдэж байгаа ган сав суулганы хувьд шууд импортыг орлох бүтээгдэхүүн болж байна.
- Хүнсний зориулалтын 304 гангаар үйлдвэрлэгддэг тул хүний эрүүл мэндэд хор нөлөөгүй
- Солонгос технологиор үйлдвэрлэдэг ба импортын ихэнх бараа бүтээгдэхүүнтэй харьцуулахад илүү зузаан, эдэлгээ сайтай, түмпэн хооронд давхарлахад гацдаггүй тусгай догол гаргадгаараа онцлогтой, хэмжээний хувьд монгол хүний хэрэглээг илүүтэй мэдэрсэн амсар, багтаамж зэргийг харгалзан импортын бүтээгдэхүүнээс илүү хэрэглээнд тохиромжтой.

Мэргэжлийн гал тогооны цогц шийдлийг санал болгогч мэргэжлийн байгууллага. Үйл ажиллагааны чиглэлийн хувьд:

- Нийтийн хоол, бар, ресторан зэрэг мэргэжлийн гал тогооны тоног төхөөрөмж, сэлбэг хэрэгслийн худалдаа, засвар үйлчилгээ
- Гал тогооны технологи байгуулалт, төлөвлөгөө, угсралт
- Гал тогооны мэргэжлийн зөвлөгөө, сургалт
- Ган хийцийн үйлдвэрлэл

**ОРОН НУТГИЙН ИРГЭДИЙГ СУРГАЖ,
ДЭМЖИЖ, АЖЛЫН БАЙРААР ХАНГАНА**

Монголчууд албан ажлаар, амралт сувиллаар, аялал зугаалгаар эх орноо хөндлөн гулд хэрэн туулах нь улам нэмэгдсээр л байна. Эх орон, их түүхээ танин мэдэх хүсэл сонирхол ч их болж. Үүнийг даган орон нутгийн замд хүмүүсийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн цогц шийдэлтэй үйлчилгээний газрууд бий болсоор. Эдгээрийн түүчээлэгч нь нийслэл хотоос баруун тийш Төв аймгийн Борнуур суманд байрлах “Урьхан” үйлчилгээний төв билээ.

Үүсгэн байгуулагч Б.Ганбат нь “Биеэ засаад гэрээ зас, гэрээ засаад төрөө зас” зарчмыг баримталдаг, нутгийн иргэдийг дэмжсэн, олон хүнийг ажлын байраар хангасан, хийсэн бүтээсэн зүйлтэй, хийж бүтээх эрмэлзэлтэй нэгэн байна. Тэрээр зоогийн газар, зочид буудал, хүнсний дэлгүүр, барилгын материалын худалдааны төв, хүлэмжийн аж ахуй гээд компанийнхаа үйл ажиллагааны цар

хүрээг өргөтгөсөөр явна.

“Урьхан” 2018 онд ЖАЙКА-гийн зээлийг ХААН банкаар дамжуулан авч Төв аймгийн Лүн суманд 2 дах салбараа нээсэн. Тус цогцолбор нь ресторан, супермаркет, кофе шоп, зочид буудал, аялагч, амрагчдад зориулсан нийтийн бие засах газар, хөнгөн болон хүнд даацын автомашинуудад зориулсан нэгдсэн зогсоол, зуны цагт гадаа хооллох боломжийг бүрдүүлсэн бие даасан халаалттай гадна террас, цэвэр бохир усны цогц системтэй төвийг барьж байгуулсан нь хэрэглэгчдийн талархлыг хүлээж улсын хэмжээнд анхны жишиг төв болон өргөжиж байна.

“Урьхан” компаний гүйцэтгэх захирал С.Бадамжав “Монгол Улсын Засгийн газрын мөрийн хөтөлбөрт “Аялал жуулчлалын гол чиглэлийн авто зам дагуу түр буудаллах цэг, үйлчилгээний цогцолбор байгуулах”

зорилт тусгасны дагуу БОАЖЯ-наас Аялал жуулчлалын гол чиглэлийн авто зам дагуу 150 - 200 км тутам байгуулах түр буудаллах цэг, үйлчилгээний цогцолборын стандартыг батлахдаа Урьхан цогцолборыг жишиг болгон тусган авч, цаашид энэ чиглэлээр олон улсын авто зам дагуух үйлчилгээний төвүүдийг хөгжүүлэхээр тусгасан” гэж бахархан ярилаа. Аливаад нухацтай, нягт нямбай ханддаг нь илт мэдрэгдэх энэ захирал эмэгтэй аян замын хүмүүсийн тав тухыг эрхэмлэхээс гадна нутаг орныхоо ард иргэдийн амьдрал ахуйд тус дэм болж, тэдгээрийг сурган ажлын байраар хангах, өрх толгойлсон ээжүүд, амьжиргааны түвшнээс доогуур амьдралтай иргэдэд тусалж дэмжих, сумын сургуульд хүүхдийн автобус, эмнэлэгт түргэн тусламжийн машин хандивлах зэрэг олон ажлыг амжуулж чаджээ. Одоогоор “Урьхан” болон түүний салбар компаниудад 200 орчим ажилтан

ажиллагсадтай, нийт ажилчдын 80 хувийг нь тухайн орон нутгийн иргэд эзэлдэг байна. Тус компани нь нийтдээ 7200 м² талбайд байгуулсан шилэн хүлэмжээсээ нарийн ногоо, 10 га газраасаа төмс хүнсний ногоо хурааж, эх орны хөрсөнд ургасан экологийн цэвэр бүтээгдэхүүнээр Урьхан-1, Урьхан-2 салбарыг хангахын зэрэгцээ орон нутаг, нийслэлийн иргэдэд бүтээгдэхүүнээ хүргэж байна. Нарийн ногоогоо зуны цагт даршилж гүн хөлдөөх туршлага нэвтрүүлсэн нь өвлийн цагт өөрийн салбаруудаар үйлчлүүлэгчдэд тогтмол шинэ ногоотой хоолоор үйлчлэх боломжийг бүрдүүлсэн. Энэ хамт олон цаашид хүний эрүүл мэндэд тустай органик бүтээгдэхүүний орцыг нэмэгдүүлэх замаар хоол үйлдвэрлэлийн чанарыг улам сайжруулах, ногоон тэжээлийн үйлдвэр барих, жуулчны бааз байгуулах зорилготой ажиллаж байна.

“УРЬХАН” ХХК

200 гаруй ажилтантай

1998 он

Монгол Улсад авто зам дагасан үйлчилгээний цогцолбор зогсоолын салбарт анхдагч. Урьхан-2 нь баруун аймгууд руу зорчих аялал жуулчлалын гол зам дагуу юм. Гадаад, дотоодын жуулчид түр зогсолт хийн амрах, хэрэгцээт бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг авах таатай нөхцөлийг бүрдүүлэн, түр оператор компаниудад зориулсан тусгай цэсээр үйлчлэх, жуулчны мэдээллийн булан зэрэг аялагчдын хэрэгцээ, шаардлагад нийцсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг үзүүлнэ.

Олон улс, орон нутгийн авто зам дагуух үйлчилгээний цогцолбор. Ресторан, кофе шоп, супермаркет, буудал, нийтийн ариун цэврийн өрөө, дугуй засвар, суудлын болон хүнд даацын автомашины гадаа зогсоол, авто тээврийн үндэсний төвийн хяналтын цэг зэрэг үйлчилгээ үзүүлдэг.

“АМ ДАМЖСАН” МАРКЕТИНГ

“

Ингээд л хүссэнээ оёод л баахан даашинз, өмд дэлгүүртээ тавьчихаад байсан борлодоггүй, санаа зовоод л... тэгж байтал шинэ жил дөхөөд ирсэн чинь даашинз маань тэр дороо борлоод дууссан. Амьдралдаа барьж үзээгүй мөнгөтэй болоод бушуухан л тоолж үзмээр санагдаад байж билээ. Ингээд л энэ мөнгөө эргэлдүүлээд Цагаан сар гэхэд бүр овоо орлого олсон, тэгээд л урамшсан даа. гэхдээ Хонгорзул захирлын нүүрэнд нь мишээл тодроод ирэх нь үнэхээр санасандаа хүрэх эхний алхмаа хийж, эхний амжилтаа олсноо дурсаж байгаа нь илт байлаа.

”

- Чи ямар аятайхан дээл өмсчихөө вэ, харваас дулаахан, бас нэг их нэвсийхгүй, бараг л пальто шиг, тэгээд өвөрмөц....
- Харин тиймээ, биед эвтэйхэн, утас түрийвч гээд жижиг зүйлээ хийх халаастай, ханцуйгаар нь салхи сэвээд байхгүй.
- Хаана ийм дээл хийж байна аа. Тун зүгээр юм нэгийг авъя даа.
- Гадуур нэг их зардаггүй байхаа, захиалгаар хэмжээ аваад хийдэг юм билээ.
- Тэгвэл нэгийг захиалчихъя. Цагаан сар ч дөхөж.
- Цагаан сараас өмнө амжина гэдэг бүтэхгүй байх. Би бүр аль намраар захиалж байж сая л авлаа. Хоёр гурван сарын өмнө захиалахгүй бол амжихгүй юм билээ.

Энэ бол гудамжинд уулзсан хоёр хүний яриа. Чухамдаа тэд “Три Флеймс” ХХК-ийн бүтээгдэхүүн “Хадлан дээл”-ийн тухай ярьж байгаа нь тэр. Энэ компанийн үүдээр ороод очиход л өлгөөтэй олон бэлэн хувцасны дунд инээд цацруулсан залуу бүсгүй угтсан нь тус компанийн захирал Т.Хонгорзул. Тэртээ 2006 онд 20 настай залуу бүсгүй хүнээс нэг сая төгрөг зээлээд оёдлын хэдэн машин, багагүй хар даавуу аваад өргөн хар өмд, даашинз оёж зараад бөөн мөнгө олох мөрөөдөлтэй эхэлж. Чухамдаа тэр үед зүүгээ ч сүвлэж чадахгүй хүн байсан даа гэлээ. Тэгээд л хэрдээ өргөжиж нэг ажилчин аваад эхлээд гэртээ оёдог, ажилчин маань өглөө эрт ирээд л хаалга тогшдог байснаа дараа нь орон сууцны доод хонгилд орж арай өргөжсөн. Цаашлаад зээл аваад үйлдвэрийн байр худалдаж аваад... Эмэгтэй хувцас оёдог байснаа ангийн, аяллын хувцас хэрэглэл зүгээр юм гэж ойлгосон гэнэ. Нэг ёсондоо тансаг хэрэглээ гэж хэлж болохоор учир тэнд илүү боломж байна гэж харсан. Аяллын хөнжил, мешок, буу, загасны уургын гэр, цүнх хийж эхлээд, энэ бүхнийгээ дулаан алдахгүй, ус нэвтрэхгүй болгон сайжруулаад явж байгаа юм байна. Одоо танайх үйлдвэрлэлийн хэдэн шугамтай вэ гэхүйд Хонгорзул бүсгүй “аяны хэрэгсэл, дулаан хөнжил зэрэг бүтээгдэхүүнийхээ төрлөөр таван

“

Одоо манай бүтээгдэхүүнийг үе үеийн ерөнхийлөгч, УИХ-ын гишүүд, сайд дарга нар өмсдөг, хэрэглэдэг дээ..... тэгээд ч би оёдолчдодоо “хүнд хийж байгаа биш өөртөө хийж байгаа гэж бодож оё. Чиний оёсон дээлийг тэр ерөнхийлөгч, УИХ-ын гишүүн өмсөж байгаа шүү дээ” гэж урам хайрладаг юм. Хүн чинь урмаар тэжээгддэг амьтан шүү дээ, энэ ч хэрээрээ манайхан ажилдаа үнэнч, зүтгэлтэй.

”

шугамтай. Гэхдээ дээл бол шугамаар оёхгүй дан захиалгаар, хэрэглэгчийнхээ хэмжээг аваад нэг л оёдолчин оёдог. Дээлийн загвар, дизайныг би өөрөө гаргадаг юм. Бүтээгдэхүүнээ өөрөө дэргэд нь байж зарах чинь хүмүүсийн сонирхлыг илүү мэдэрдэг юм байна. Бас хүмүүсийн бие бялдрыг их ажигладаг болчихдог” гэнэ. Хэвлэл сонин, телевизээр ийм дээл, бүтээгдэхүүний зар сурталчилгаа ер хараагүй юм байна, харин гудамжинд хүмүүс танай дээлийг өмсөөд явж байхыг л харсан гэхэд тэр чинь л бидний сурталчилгаа, түүнээс бид төрөл бүрийн зар сурталчилгаа хэвлэлүүдээр явуулдаггүй. Дээлийг УИХ-ын гишүүн асан М.Зоригт захиалж байсан бол, аяны хөнжлийг Дагвадорж их аварга захиалж байлаа. Дээл захиалахад нэг л санаанд багтахгүй байсан чинь бараг л тулгаад захиалсан. Ингэж анхныхаа дээлийг 20 хоногт гаргаж байлаа. Тэгээд л бусад нь түүнийг хараад л арваад захиалга ороод ирдэг байгаа. Аяны хөнжил мөн ялгаагүй “үгүй ийм аятайхан, тэгээд лого, өөрийн чинь нэртэй юм хаана хийдэг юм” гээд л нэг нэгнээсээ асуугаад захиалга ар араасаа хөвөрсөн гэж Т.Хонгорзул ярилаа.

Бид дээлээ дугаарладаг, одоогоор 15 мянга орчим болоод байгаа. Манай 77 дахь дээл ерөнхийлөгч асан Н.Энхбаярт бий дээ. Яг үнэнийг хэлэхэд манай “Хадлан дээл”, аяны дулаан хөнжил, аяны хэрэгслийн цүнх бүгд л зэрэг зиндаа илэрхийлдэг хэрэглээ болчихсон. Бүтээгдэхүүнээрээ зах зээлд хүлээн зөвшөөрөгдөж, эрэлт ихтэй байна гэдэг л бидний гол амжилт. Бүтээгдэхүүн маань ганц хувь учраас тухайн хэрэглэгчийн, хэрэгцээг судалж, сонирхлыг нь дагадаг маань манай нууц юм уу даа.

”

Үнэхээр эднийхээр дээл, аяны хэрэгсэл, дулаан хөнжил оёулах захиалгын дараалал уртсаж, хоёр гурван сараар хүлээхэд хүрч байгаа нь бүтээгдэхүүний нь чанар, үнэлэмжтэй холбоотой. Ийнхүү захиалгад дарагдаад хэрэглэгчдээ хүлээлгээд байхаар үйлдвэрлэл, салбараа өргөтгөхөөс аргагүйд хүрч байгаа юм байна. Архангай аймагт өөрийн салбар цехээ байгуулчихсан, БНХАУ-ын Өвөр монголд нэрийн дэлгүүр нээчихсэн тус компани цаашлаад таван аймагт үйлдвэрээ нээх, бүр холын АНУ-д салбар үйлдвэр байгуулахаар судалж байгаа гэнэ. Одоо тун удахгүй Өвөрхангай аймагт оёдлын үйлдвэрээ байгуулаад нээх гэж байгаа юм байна. Бас нэрийн бүтээгдэхүүнээ цэвэрлэдэг үйлчилгээгээ гаргаж, бүтээгдэхүүний үнэ цэнээ нэмсээр. Коронавирусын цар тахлын хөл хорионы үед би бүх машинаа салгаад оёдолчдынхоо гэр тавьж суурилуулаад өгсөн. Тэгж байж

Бизнес эрхэлнэ гэдэг нэгд зах зээл, хүмүүсийн сонирхол хэрэглээг судалж, тэднийг сонсохоос эхэлдэг. Би өнгөрсөн 20 жилд хүний биеийн анатомийг судалдаг болчихсон, тэгснээрээ ийм хүнд ямар хувцас зохиж тохирох вэ гэдгийг боддог, бусдыг их сонсдог. Ухаандаа өвөр монголчууд бол манайхнаас огт өөр бие хаатай, тэгээд ч сонирхол нь өөр, элдэв гоёл чимэглэлд дуртай. Буриадууд бас өөр онцлогтой.

“ТРИ ФЛЭЙМС” ХХК

2006 онд хувиараа өмд, даашинз оёж үйл ажиллагаа эхэлсэн.

Оюуны өмч, улсын бүртгэлийн газрын даргын 2017 оны А/778 тоот тушаалаар, орчин үеийн хэв маягт нийцүүлэн өвөрмөц шийдлүүдийг оруулж хийсэн “Хадлан” дээл бүтээгдэхүүнээрээ №2686 патентыг 2016 оны 11-р сарын 16-нд авсан. 2024.01.01-нд “Хадлан дээл” нэрийн дэлгүүрээ Хөх хотод албан ёсоор нээсэн.

Оёдлын үйлдвэрлэл, худалдаа. Ангийн болон аяллын хувцас, цүнх, уут уутан хөнжил, хурдан морины тоноглол, автомашины тусгай зориулалтын уут болон нано технологи бүхий “Хадлан” брэнд дээл үйлдвэрлэдэг. “Хадлан” дээл Өвөрмонгол, Тувагаас захиалга авч экспортолж эхэлсэн.

үйлдвэрлэл, захиалгаа таслахгүй, хүмүүсээ цалинтай байлгаж даван туулсан. Ер нь одоо үйлдвэрлэлээ өргөтгөх, салбарууд нээх зэрэгт хөрөнгө оруулалт, тохиромжтой, зорилтот санхүүгийн тусламж л чухал. Манай бүтээгдэхүүнийг Хятад, Буриад, Якутад дуурайлгаад хийчихсэн, зар сурталчилгаа явж л байна билээ. Чанартай сайн болоод л ингэж дурайлгах тэр байх. Бидний өнөөдрийн энэ амжилтад хүрэхэд ЖАЙКА-гийн төслийн хөнгөлөлттэй зээл маш их хэрэг болсон. Түүний хүчинд л бид өнөөдөр өөрийн гэсэн үйлдвэрийн 520 хавтгай дөрвөлжин метр талбай бүхий байртай, нэрийн дэлгүүртэй, зах зээлд танигдсан нэгж болоод явж байна шүү дээ. Цаашид ч бодох, хийх зүйл бишгүй л байна. Харин манай оёдолчдын зургийг сайхан аваарай, эднийхээ хүчинд л манай ажил өөдрөг яваа юм шүү дээ гэж Т.Хонгорзул бүсгүй аминчиллаа.

**НИЙГЭМ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН АЧ
ХОЛБОГДОЛ БҮХИЙ БҮЛЭГ:**

**БАЙГАЛЬД
ЭЭЛТЭЙ, НИЙГМИЙН
ХАРИУЦЛАГАТАЙ,
ТОГТВОРТОЙ**

АГУУЛГА

Өрсөлдөхөөсөө илүүтэй хамтарвал ашигтай	123
Байгальд ээлтэй, хариуцлагатай, тогтвортой аялал жуулчлал.....	129
Өвс тэжээлээс эхлээд бүх зүйл эрүүл, органик.....	133
Би ихэнх хугацаагаа ажилчидтайгаа цуг хүлээмжиндээ ажиллаж өнгөрүүлдэг	137
14 хүнтэй үйлдвэрээр монголын зах зээлийг хангах.....	141

**ӨРСӨЛДӨХӨӨСӨӨ ИЛҮҮТЭЙ
ХАМТАРВАЛ АШИГТАЙ**

Уг нь хаа тэртээ Завхан аймагт дунд сургуульд байхдаа Өсвөрийн зохион бүтээгчдийн сургуульд суралцаж байсан даа ч тэр үү, эхлээд GPS-Тээврийн хэрэгслийн хяналтын шийдэл нийлүүлдэг компани байгуулан ажиллаж байгаа Х.Нямсүрэнд ер нь хүлэмжийн аж ахуй эрхэлбэл яасан юм гэсэн бодол төрөөдхөж. Энэ нь монголчуудын эх орондоо үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн, эрүүл хүнс хэрэглэх сонирхол жилээс жилд өсөн нэмэгдэж байсантай холбоотой. Гэтэл манай цаг уурын онцлогоос болоод эх орны үйлдвэрийн ногооны хангамж улирлын чанартай, ихэнхдээ л 6-9 сард элбэг байдаг байлаа. Үүнээс үүдээд л Х.Нямсүрэн хүлэмжийн аж

ахуй эрхэлж эх орондоо тарьж ургуулсан хүнсний ногоогоо жилийн турш зах зээлд нийлүүлье гэсэн бодол төрсөн нь тэр. За ингээд л хаанаас хүлэмж авах вэ, хөрөнгийн эх үүсвэр яаж олох вэ, талбай, худаг ус, гэрэл цахилгааны хангамжаа яах вэ гээд түмэн асуулт гарч төслөө боловсруулж эхэлсэн байна. Манайх шиг эрс тэс уур амьсгалтай өвөлдөө хасах 30, 40 градус хүрч хүйтрээд зундаа мөн ийм хэмжээнд халдаг газарт хаанахын туршлага таарч тохирохыг судалснаас ажил эхэлжээ. Германд зохион байгуулагддаг Fruit Logistica гэдэг шинэ ногоо, жимсгэний үйлдвэрийн салбарынхны олон улсын үзэсгэлэнд очсоноор анхны судалгаа хийгджээ.

Японы мэргэжилтнүүдийн тусламжтайгаар 1000 хавтгай дөрвөлжин метр талбай бүхий хүлэмж нисэхийн цаана барьжээ. Одоо хүлэмжиндээ Голланд технологиор 4 төрлийн Salanova салат навч тариалан Номин, E-mart зэрэг 20 гаруй дэлгүүрүүдээр дамжуулан өдөр тутам нийслэлийн хэрэглэгчдэдээ нийлүүлж байна.

Энэ бол манай нэг давуу тал. Баяр ёслолын олон хоногийн амралтын үеэр импортынхон бас амраад бүтээгдэхүүн нь ховорддог бол манайх яг энэ үеэр өдөр тутам бүтээгдэхүүнээ нийлүүлдэг болохоор давуу. COVID-ын үеэр гадаад худалдаа хаагдаж, импортын бүтээгдэхүүнүүд тасарсан үед бид бүтээгдэхүүнээ тасралтгүй нийлүүлсээр л байсан гэж Х.Нямсүрэн захирал ярьж сууна. Харилцагч дэлгүүрүүд нь нэгдүгээрт чанар, хоёрдугаарт тогтмол нийлүүлж чадах эсэх гэдгийг харж гэрээ байгуулдаг гэнэ. Тэрээр цааш хэлэхдээ:

Манай гол онцлог, амжилт бол Туул, Бөхөгийн голын жавар тачигнасан өвөлдөө хасах 40, зундаа нэмэх 40 хүрдэг газарт 4 улирлын турш ургамал тарьж болох юм байна гэдгийг харуулж чадсан явдал гэж тэр хэлсэн. Тэгээд дээр нь бүтээгдэхүүнээ хэрэглэгчдэд тасралтгүй нийлүүлдэг болсон явдал. Хүмүүсээ Японд явуулж сургаж дадлагажуулсан, хэрхэн ургамлаа тариалдаг, япончуудын хэрхэн цагаа нарийн барьдаг, ажилдаа хариуцлагатай ханддаг байдлыг сураад ирэг гээд. Одоо ямар ч байсан бид тарьж сурлаа, өөрийн гэсэн хэрэглэгчидтэй боллоо, тэгэхээр цаашид ямар ургамал тарих вэ, бизнесээ яаж өргөжүүлэх вэ гэдгээ судалж байна.

Нэг том сорилтой тулгарсан нь салат навчаа анх тариалахад бордоогоо хаанаас олох вэ гэдэг асуудал тулгарсан. Яг тэдний хэрэглэх ёстой технологийн бордоо нь манайд хэрэглэдэггүй, бүртгэлгүй байж. Ингээд бордоогоо туршиж, бүртгүүлэх ажлаа

“

Ингээд 2013 онд анх төрсөн санаагаа хөөцөлдсөөр 2018 он гэхэд хүлэмжээ барьсан байна. Хаанахынх гээч.....Тэд эхлээд Голланд, Франц, Польш, Хятадын хүлэмжүүдийг судалж байгаад өвөлдөө их цас унадаг Японы Хоккайдо нутгийн хүйтэн цаг уурт нийцсэн, манай нөхцөлд хамгийн тохирох хүлэмжийг сонгосон.

”

“

Бид чинь жилийн 365 хоног үрээ суулган тарьж, 365 хоног ургацаа хураан авдаг улс шүү дээ. Үйлдвэрлэлийн технологи маань өөрөө тийм онцлогтой – жил тойрон өдөр бүр тариалж, хурааж байхгүй бол болдоггүй бөгөөд түүгээрээ өдөр бүр зах зээлд шинэ бүтээгдэхүүнээ нийлүүлэх боломжтой байдаг.

”

эхлүүлж, Ургамал хамгааллын эрдэм шинжилгээний хүрээлэнтэй хамтын ажиллагааны гэрээ байгуулан, 2 жилийн турш ажилласны дүнд гидропоникийн 18 нэр төрлийн макро, микро бордоог амжилттай туршиж, улсын бүртгэлд оруулжээ. Голланд улсын үр, бордоог хэрэглэдэг ба тэдний мэргэжлийн зөвлөгөө, зааварчилгаа авч ажилтнуудаа дадлагажуулдаг байна.

Дөрвөн улирлын хүлэмж нь хөрөнгө оруулалт их шаарддаг, хөрөнгө оруулалтаа харьцангуй урт хугацаанд нөхдөг бизнес юм. Тиймээс хүлэмжийн аж ахуй эрхлэхэд богино хугацаанд өндөр ашиг харж болохгүй юм. Тэр ч утгаараа ЖАЙКА-гийн урт хугацаатай, хүү багатай, эхний 2 жил үндсэн зээлийн төлбөрөөс чөлөөлөгддөг нэн таатай нөхцөлтэй зээлийн санхүүжилтээр манай хүлэмжийн аж ахуй хөл дээрээ босож өдий хүртэл зах зээл дээр тогтвортой ажиллаж байна. Дараагийн санхүүжилт олдвол эхний ээлжид хүлэмжийн хэмжээгээ нэмэгдүүлж 1 га талбайтай хүлэмж барих санаатай. Бидэнд хүлэмжийн хэмжээгээ 6 га хүртэл нэмэгдүүлэх талбай байгаа ба ус, дулаан ба цахилгааны дэд бүтцээ шийдсэн байгаа. Бидний цаашид төлөвлөсөн, туршилтаа эхлүүлж буй төслүүд дээр ЖАЙКА шиг таатай нөхцөлтэй, төслийг бүрэн санхүүжүүлэх хэмжээний санхүүжилт авах нь агаар ус мэт л хэрэгтэй байна.

Танай салбарт өрсөлдөөн хэр

байна гэхэд тэрээр манай салбарынхан өрсөлдөнө гэхээсээ илүү хамтарвал ашигтай. Хамтарна гэдэг нь хүлэмжийн аж ахуй эрхлэгчид ижил төрлийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж түүнийхээ үнийг унагаж, бусад бүтээгдэхүүний хомсдол үүсгэлгүйгээр таримлын төрөл, сортоо тохиролцож, болбол хүлэмж бүр бүгд өөр таримал тариалбал ашигтай.

Сав баглаа боодлоо өөрсдөө хийдэг үү гэхэд тэрбээр “Үгүй, үгүй. Бид дотоодоос захиалж хийлгэдэг, үүгээрээ бас дотоодын үйлдвэрлэлээ дэмжиж байгаа хэрэг шүү дээ.

Тэгээд ч би бизнес эрхэлж байгаа хүн үндсэн бизнесээ л сайн хийх хэрэгтэй гэж боддог. Навч тарих, сав, баглаа боодол үйлдвэрлэх тэс өөр... Өөрийн чаддаг зүйлээ л хийгээд бусдын сайн чаддаг зүйлийг шууд авах нь цагаа хэмнэнэ, мөн бусдадаа хэрэгтэй гэж боддог. Ийн өндөр бүтээмжтэй, байгаль орчинд ээлтэй хүлэмжийн шинэ технологийг эх орондоо нэвтрүүлж, хүн ардаа эрүүл хүнсээр хангаж буй GREEN YARD компанийн захирал Х.Нямсүрэн нь ажил хэрэгч, улсын орныхоо хөгжилд хувь нэмрээ оруулж буй бизнесменүүдийн нэг юм.

“ГРИЙН ЯАРД” ХХК

Япон технологийн хүлэмжийг 2018 барьж ашиглалтад оруулсан ба “Salanova” салат навчийг дөрвөн улирлын турш тогтмол тариалдаг. Хүлэмжийн тариалалтад Голланд улсад үйлдвэрлэсэн үр, бордоог ашигладаг.

Хүнсний ногооны тариалан
Голланд улсын “Salanova” брэндийн салат навчийг жилийн турш тасралтгүй тариалж, бүтээгдэхүүнээ өдөр бүр сүлжээ дэлгүүрүүдээр дамжуулан нийслэлийн хүн амын хэрэгцээнд нийлүүлдэг.

Ургамал хамгааллын эрдэм шинжилгээний хүрээлэнтэй хамтын ажиллагааны гэрээ байгуулан 2 жил гаруй хамтран ажиллаж гидропоникийн 18 нэр төрлийн макро, микро бордоог амжилттай туршиж Монгол улсад хэрэглэж болох бордооны жагсаалтад бүртгүүлсэн.

**БАЙГАЛЬД ЭЭЛТЭЙ, ХАРИУЦЛАГАТАЙ,
ТОГТВОРТОЙ АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ**

Монголчууд нэгэн үеэ бодвол аялж, ялангуяа эх орныхоо байгалийн үзэсгэлэнт газруудаар явах дуртай болсон. Хөвсгөл аймаг, Далай ээжид очиж аялж амрахыг хүсэхгүй хэн байх билээ. Энэ ч хэрээрээ Далай ээжийн эргэн тойрны амралтын газрууд нь эрэлт ихтэй байдаг гэнэ. Хөвсгөл аймгийн, Хөвсгөл нуурын аялал жуулчлалын хувийн салбарын анхдагч болж нэгэн гэр бүлийнхний байгуулсан “Тойлогт”, “Double Lake” буюу “Хоёр нуур” гэдэг хоёр амралтын газрын ирэх зуны долдугаар сарын захиалга нь өвлийн сүүл сар дуусч байгаа энэ үеэр хэдийнээ дууссан гэнэ. Монгол Улс зах зээлийн тогтолцоонд дөнгөж шилжиж байсан 1991 онд Ш.Пүрэвдорж Тойлогт нуурын ойролцоо газар аван, хэдхэн гэртэйгээр анхны хувийн жуулчны бааз байгуулж байсан нь өнөөдөр нэг ээлжиндээ 160 хүн хүлээн авах хүчин чадалтай хоёр ч бааз аялах амрах дуртай хүмүүсийн очих, нэг ирж амраад буцахдаа дахин ирэхээр дараа

жилийнхээ захиалгыг өгчихөөд явдаг болсон эрэлт ихтэй газар болжээ. Жуулчны энэ хоёр баазад Орос, Хятад, Солонгос, Америк, Герман, Австрали, Англи, Канадаас ч хүмүүс ирж амардаг байна.

Хэдхэн гэртэй эхлүүлсэн гэр амралтдаа гарын үр дүйтэй Ш.Пүрэвдорж дүнзэн байшин, зоогийн газар, ор, ширээ тавилга хийсээр “Тойлогт” бааз тохижижээ. Далай ээжийн дэргэд байгалийн сайханд амарч тухлах гэсэн олны танил болоод иргэдийн захиалгад дарагдаад ирэхээр баазаа өргөтгөх санаа тус гэр бүлийхэнд төрж шинэ бааз байгуулахаар төсөл гарган ЖАЙКА-гийн төсөлд хандсанаар бизнесийн зээл авч хуучин “Тойлогт”-оосоо нэг их холгүй нэг ээлжиндээ 50 орчим хүн хүлээн авах хүчин чадалтай тохилор “Double Lake” бааз байгуулж 2018 онд анхны амрагчдаа хүлээн авчээ.

БАЙГАЛЬД ЭЭЛТЭЙ

Манай хоёр баазын гол давуу тал байгальд ээлтэй байхыг эрхэмлэдэг. Манай хамт олон далай ээжээ цэвэр ариун байлгах үүднээс тэр хавийнхаа эрэг орчмын хогийг тэнд ажиллаж амьдарч эхэлснээсээ л цэвэрлэж ирсэн. Тэгээд ч байгаль орчин хамгаалах чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг “Эко дэвшилт” ТББ-ын ерөнхийлөгчөөр ажилладаг Пүрэвдорж гуай Герман улсын хамтын ажиллагааны яам болон Дэлхийн байгаль орчны сантай хамтран 3 жилийн хугацаатай төсөл хэрэгжүүлэн Хөвсгөл нуурын баруун эргийн жуулчны баазуудын хог хаягдлыг ангилан ялгуулах талаар сургалт өгч ажил хэрэг болгож байна. Манайхан эх орноо илүү таньж мэдэн, аялж зугаалдаг болсон нь талархууштай ч хог хаягдлаа хаа хамаагүй хаяад орхидоггүй болоосой хэмээн санаа зовнидог.

“

Ш.Пүрэвдорж гуай болон Швейцарь улсын иргэн Николас Мюси нар нь 1999 оноос хойш “Монголын хоёр нарны хооронд” олон улсын хандивын марафон гүйлт зохион байгуулж үүнээс олсон орлогоороо энэ орчмын хог хаягдлын менежмент, холбогдох жижиг үйл ажиллагааг санхүүжүүлдэг юм байна.

”

ХАРИУЦЛАГАТАЙ, ТОГТВОРТОЙ

Одоо ахуйн хэрэглээний саарал усаа ахин ашиглах талаар судалгаа хийж байна. Мөн түүнчлэн хүнсний хаягдлаараа бордоо хийхээр туршиж өнгөрөгч 2023 онд 1.4 тн бордоо гаргаж авлаа. Нэг удаагийн хэрэглээний зүйлсийг дахин боловсруулж, байгальд амархан задардаг зүйлээр орлуулж байна. Үүгээр ч зогсохгүй орон нутгийн ард иргэдийг ажлын байраар хангаж, морийг нь жуулчдад унуулах, сүү цагаан идээ худалдан авах, аймгийн МСҮТ-ийн сурагчдад сандал ширээ захиалан хийлгэх зэрэг байдлаар амьжиргаанд нь хувь нэмэр оруулж байна даа гэж “Хөвсгөл Трэйвэл” ХХК-ны ерөнхий нягтлан бодогч Э.Ариунтуяа ярьж байна.

Амралтын энэ хоёр бааздаа нарны үүсгүүртэй гудамжны гэрлүүд тавьжээ. Ах дүү хоёрын хариуцдаг хоёр амралтын газар 7 хоног бүр нийтийн цэвэрлэгээнд гарч зөвхөн баазын нутаг дэвсгэр төдийгүй, ойр орчмын ой, далайн эрэг хавиа цэвэрлэж заншсан байна. Ингэж цэвэр цэмцгэр байхаар амрагчид, ирж очиж байгаа хүмүүс ч хогоо хаа хамаагүй хаяад байдаггүй юм байна. Хөвсгөл нуурын эрэг орчимын тухайд бол улсаас отоглох цэг байгуулж төвлөрүүлсэн, хог хаягдлын цэгтэй болгосон, тусгай хамгаалалттай газрын байцаагчид байнга эргэж тойрч, анхааруулдаг болохоор энэ хавьд нэлээд цэгцэрсэн гэнэ. Баазын үйлчилгээ, чанар, баталгааны талаар сонирхоход тогооч нарын хувьд 20 гаруй жил ажиллаж байгаа туршлагатай хүмүүс байдаг болохоор хоолны тал дээр найдвартай. Зоогийн газар, зочид буудлын үйлчилгээний тухайд бид “Хорека” институттэй хамтран ажиллаж зочлох үйлчилгээний сургалт зохион байгуулж, заримдаа бид хүмүүсээ аваачина, зарим тохиолдолд тэд ажлын байран дээрх сургалт явуулдаг юм гэлээ.

COVID цар тахлын үед хаа сайгүй хөл хорио хязгаарлалт тавиад нэг хэсэг бэрхшээлтэй байсан, одоо эргээд хэвийн байдалдаа орж байна. Аливаа бизнесийн байгууллага ашгийн төлөө байдаг боловч нийгмийн хариуцлагаа орхигдуулалгүй, байгальд ээлтэй үйл ажиллагаагаа явуулж байж хийсэн бүтээсэн бүхэн маань үнэ цэнэтэй байна гэдгийг бид ухамсарладаг.

Нэг алхаад, шинэ бааз барьчихсан, жилээс жилд ирж очдог аялагч, амрагч жуулчдын тоо өссөөр байгаа энэ үед цаашдын ирээдүйгээ ямраар төсөөлж байгаа талаар дурьдахдаа: Нэг үеэ бодвол монголчууд байгалийн сайханд амарч, юм үзэж танилцаж сурч, хэрэгцээ өөрчлөгдөж байна. Тэгэхээр бид одоо хоёр баазынхаа дунд “Энтэртэймэнт төв” байгуулахаар төлөвлөж байгаа. Энэ төвдөө амрагчдын хүүхдүүдэд скаут аялал зохион байгуулж, танин мэдэхүйн агуулгатай сургалт явуулах, хүмүүс уншиж цагаа зөв өнгөрүүлэх номын сан байгуулах, бильярд зэрэг тоглоомын өрөө тасалгаа байгуулах, уул ойд, нуурын эргээр аялах хөтөчтэй маршрут бий болгох, ардын урлаг соёл сурталчлах зэрэг ажил зохион байгуулдаг болохоор төлөвлөж байгаа гэлээ.

“

Одоо цагт өрсөлдөгч олон болж байна. Хаа сайгүй амралтын баазууд. Гэхдээ бид үүнийг сайн зүйл гэж харж байгаа, өрсөлдөөн байх тусам үйлчилгээ чанаржиж сайжирна, ингэснээрээ бид олон улсад өрсөлдөхүйц үйлчилгээг санал болгохын сацуу нөгөө талаар салбарын хөгжилд хувь нэмрээ оруулж байна.

”

ХӨВСГӨЛ ТРЕЙВЭЛ ХХК

44

2006 онд гадаад худалдаа, аялал жуулчлал, усан замын тээврийн хэрэгслээр зорчигч ачаа тээвэрлэх чиглэлээр үүсгэн байгуулагдсан

Эко аялал жуулчлалын үйлчилгээний олон улсын стандартыг хангах зорилготой ажиллаж байна. Жуулчны бааз нь хог тээвэрлэх зориулалттай ачааны автомашинтай ба хог хаягдал хариуцсан 2-4 байгаль хамгаалалцагчдыг цалинжуулан ажилладаг. Мөн жилд дунджаар 500-700 тн хуурай хог хаягдлыг Хөвсгөлийн тусгай хамгаалалттай газрын нутаг дэвсгэрээс гаргаж Хатгал хогийн цэг рүү тээвэрлэдэг. Хөрсөнд бохирдол суулгахгүй зөвхөн тээвэрлэх замаар цэвэр бохирын асуудлаа шийдэж байна.

Нийт 11 төрлийн аяллын хөтөлбөртэй бөгөөд намар, өвлийн улиралд 2 төрлийн аяллын тусгай хөтөлбөр, улирлын бус шинж чанартай 2 төрлийн аяллын хөтөлбөрийг жуулчдад санал болгодог. Хөвсгөл аймгийн Алаг-Эрдэнэ сумын нутагт орших Тойлогтын үзүүр нэртэй газар “Тойлогт” аялал жуулчлалын бааз ажиллуулж байна. Тус бааз нь 1 ээлждээ 100 хүн хүлээн авах хүчин чадалтай, 2-4 ортой 20 гэр, дотроо 00 гар угаалтууртай 2 давхар байшин 8 ш, модон гэр 8, тохилог цаатны урц 10, 70-80 хүний суудал бүхий Ази, Европ хоолны ресторан, орчин үеийн стандартад тохирсон саун, душ, ариун цэврийн өрөөтэй. АНУ, ХБНГУ, Швейцар, Франц, Италийн нийт 6 тур оператор компаниудтай хамтран ажиллахаас гадна өөрийн www.hovsgoltravel.com web.site-аараа үйлчлүүлэгч нартай холбогдон аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа явуулж байна.

ӨВС ТЭЖЭЭЛЭЭС ЭХЛЭЭД
БҮХ ЗҮЙЛ ЭРҮҮЛ, ОРГАНИК

Хэрвээ та эрүүл хүнс хэрэглэхийг эрхэмлэдэг бол “Үлэмж Органик” гэдэг нэрийг мэдэх байх. Энэ компанийг үүсгэн байгуулж, иж бүрэн кластр шийдлээр хөгжүүлж байгаа хүн бол Р.Цогтбуян захирал. Аливаа юмыг өсгөж үржүүлэх дуртай, газар тариалангийн мэргэжилтэй, хөдөлмөрч, зарчимч аавыгаа дагаж, арваадхан настай байхаасаа л ногоо буудай тарилтаас эхлээд ургац хураах хүртэл бүхий л ажилд оролцож явжээ. Түүний ээж нь мөн л өсөх, ургах амьд организмын талаар шинжлэх ухааны мэдлэгтэй биологийн багш хүн аж.

Цогтбуян захирал дээд сургуульдаа мал зүйч мэргэжил эзэмшиж, хэсэг хугацаанд ажилласан ч 1980-аад оны сүүлчээр байгууллагынх нь үйл ажиллагаа хумигдан, ажилгүй болсон тэрээр хувиараа гэрэл зураг авах болж. Энэ ажлыг шөнө өдөргүй идэвх зүтгэлтэй хийж явсан ч багын суурь өгөгдөл, ирээдүйн боломжийг харан газар тариалан, мал аж ахуй руу хөтлөгдсөн байна. Ийнхүү 1992 оноос Төв аймгийн Баянчандмань суманд газар тариалангийн аж ахуйг эхлүүлэн, 1994 оноос өөрийн мэргэжлийн дагуу эрчимжсэн мал аж ахуй руу орсон байна.

“

Хөрс нь эрүүл, дээр нь ургасан өвс ургамал нь эрүүл, түүгээр тэжээсэн мал нь эрүүл, малаас гарсан сүү нь эрүүл байх хэрэгтэй. Эх үндэс нь эрүүл байхыг л органик гээд байгаа юм. Мөн орчин нь эрүүл, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн шат дамжлага бүр эрүүл ахуйн стандарт хангасан байх ёстой.

”

“Буурцагт ургамал вандуй нь уураг, овьёос нь энерги болдог, эдгээр ургамал тэжээлийг цаг хугацаанд нь хураан авч, зохистой хэмжээгээр үнээнд өгснөөр малаас эрүүл сүү гарахаас гадна үнээний гүзээн дэх метан хийг буруулдаг, энэ технологийг хэрэгжүүлснээр дэлхий дэх метаны хийг ихэсгэхгүй байхад нөлөөлдөг” гэж Цогтбуян захирлын тайлбарлаж байгаа нь өөрийн аж ахуй, үйлдвэрлэлээ цогцоор, дэлхийн түвшинд харж, үүнийхээ төлөө тууштай хөдөлмөрлөж ирснийг илтгэнэ. Энэ нь түүний амьдралын үнэ цэн. Сайн үүлдрийн үнээг нутагшуулахын тулд их ч судалж, цаг хугацаа хүч хөдөлмөр ч зарж. Франц улсаас гүн хөлдөөсөн үр хөврөл оруулж ирэн уйгүй ажилласны үр дүнд сүүний гарцыг нэмэгдүүлж, мөн сүү их өгөөд хэт түрсэн үнээг таргалуулах селекц хийдэг болжээ. Тэр ч бүү хэл хүйсийг сонгож, үнээнээс эр, эм тугал гаргахыг хүртэл зохицуулдаг байна. Тааваараа бэлчиж байгаа үхрийг учир мэдэхгүй хүүхэд очоод хөөж ирэх, мотоциклээр туух зэргээс болж мал цочирдож, стресст ордог гэнэ. Тийм малаас “стресстсэн” сүү л гарна гэж учирлав. Фермийн аж ахуйгаа шинэчлэн зохион байгуулж “Үлэмж органик” компанийг 2010 онд байгуулжээ. Эхлээд хөрс, тэжээлээ органик, малаа эрүүл гэж баталгаажуулах ажлаа гүйцэлдүүлэв. Сууриа сайн тавьснаар органик эцсийн бүтээгдэхүүн гаргах зорилгоо

харьцангуй хурдан хугацаанд хэрэгжүүлж чаджээ. Энэ хооронд Монгол Улсад органик бүтээгдэхүүний тухай хууль гарснаар 2021 онд фермийн аж ахуй, 2022 онд хүнсний бүтээгдэхүүнээ “органик” хэмээн баталгаажуулж авсан байна. Одоогоор өдөрт 3 тонн органик сүү боловсруулж, жилдээ нэг сая гаруй 10 нэр төрлийн бүтээгдэхүүнийг 30 гаруй төрлийн баглаа, савлагаатайгаар үйлдвэрлэж хэрэглэгчдэд хүргэж байна. Үлэмж шимт хөрсөнд үр тариа ургуулан үлэмж тооны малаа бойжуулж, үлэмж сайн ашиг тустай бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж, үлэмж олон хүнийг баярлуулж яваа хүн бол “Үлэмж Органик” компаний үүсгэн байгуулагч Р.Цогтбуян юм. “Нэмүү өртгийн дамжлага, сүлжээгээр, нэг бүтэн циклээр аливаа нэгэн салбар хөгждөг гэдгийг ойлгож, энэ компанийг байгуулахыг зорьсон. Компанийхаа нэрийг ч маш их бодож өгсөн. Монголдоо органик бүтээгдэхүүн гаргасан анхны үйлдвэр. Манай бүтээгдэхүүн бол хүний эрүүл мэндэд хөрөнгө оруулдаг, эх дэлхийдээ ч хөрөнгө оруулдаг, онцгой бүтээгдэхүүн. Хийж байгаа зүйлийнхээ үнэ цэнээр бахархдаг” гэлээ. “Үлэмж Органик”-ийн үйлдвэрлэлийн органик технологи компаний арга ажиллагааны зарчимд ч гүн нэвтэрч шингэсэн – “органик асуудлыг процесс болгон хэвшүүлэх нь хүнийг зөв зохистой дадал руу оруулж, хүн ядрахгүй ажиллаж, өөдрөг, бүтээмжтэй байдаг” гэнэ.

“ҮЛЭМЖ ОРГАНИК” ХХК

Сүү сүүн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, худалдаа.

Төв аймаг Баян чандмань сум

1992 оноос газар тариалан, 1994 оноос эрчимжсэн мал аж ахуйн чиглэлээр ажиллаж эхэлсэн. 2010 онд “Үлэмж органик” компаниа байгуулсан. 2021 онд фермийн аж ахуй, 2022 онд хүнсний бүтээгдэхүүнээ “органик” гэж зөвшөөрүүлж баталгаажуулсан.

Химийн бордоо хэрэглээгүй тариаланд ургуулсан тэжээлээр тэжээсэн байгалийн бэлчээрийн малаас органик технологийн горимын дагуу үйлдвэрлэсэн, өөрийн фермийн үнээний цэвэр органик шингэн сүүг өдөр бүр шинээр нь авч ашигладаг. Сүүний өөрийнх нь дархлааг тогтоохын тулд хасах 4 хэм хүртэл хөргөж, сүүнд агуулагдах ашигтай бактерийг тодорхой хугацаанд барьдаг Фермийн саалийн үнээгээ органик тэжээлээр тэжээж, байнга малын эмчийн үзлэгт хамруулж, шинжилгээ хийсэн эрүүл малаас, эрүүл ахуйн шаардлага хангасан цэвэр орчинд сүүгээ бэлтгэдэг. Тус компаний Швейцарын бор үнээ нь (Brown Swiss) сүүн чиглэлийн бүх үүлдэр дотроо хамгийн эртнийх бөгөөд сүү нь уураг болон тослогийн хэмжээ өндөр.

БИ ИХЭНХ ХУГАЦААГАА АЖИЛЧИДТАЙГАА ЦУГ
ХҮЛЭМЖИНДЭЭ АЖИЛЛАЖ ӨНГӨРҮҮЛДЭГ

“

Манайд чинь хүнсний ногоог “Дэвшил” компаниар л төсөөлдөг нэгэн үе байсан даа. Өнөөдөр хүлэмжийн аж ахуйнууд эрх биш хөгжиж зах зээлд өрсөлддөг болоод байгаа. Хамгийн гол өрсөлдөгч маань Хятадын хямд ногоо. Тэд зуны улиралд манайтай хил залгаа нутгуудад тарьж, өвөл болохоор өмнөд дулаан нутагтаа цаг агаарын таатай нөхцөлд тариад манай руу оруулдаг бөгөөд үнэ хямд ч чанар тааруу. Тэгэхэд бид жинхэнэ эрүүл хөрсөнд Голланд үрээр тарьж ургуулдаг болохоор амт чанар хамаагүй илүү. Даанч хэрэглэгчдийн маань бэл бэнчин тааруу болохоор хүмүүс хямд үнийг нь л эхлээд хардаг юм гэж С.Батмөнх захирал ярьж байна.

”

“Амтат ногоо” ХХК-ны захирал С.Батмөнх 2012 онд Хятадын ӨМӨЗО-ны Баяннуур аймагт явж байгаад нэг хүлэмжийн аж ахуйгаар орж, Монголдоо хүлэмжийн аж ахуй хөгжүүлж, нарийн ногоо тариалж болох юм байна гэсэн сэдэл төрснөөр анхны хүлэмжээ барьж өргөст хэмх, улаан лооль, навчит ногоо тарьж эхэлжээ. Хүлэмжийнхээ тоог нэмэн нэмсээр 2020 онд ЖАЙКА-гийн төслөөс зээл аван 2000 хавтгай дөрвөлжин метр талбайтай өвлийн дөрвөн хүлэмж барьсны дүнд одоо нийтдээ 2.2 га талбай бүхий хүлэмжтэй болсон байна. Өнөөдөр эдний аж ахуй байнгын 18 орчим ажилчинтай, ургац хураах ид ачааллын үеэр 10 орчим хүн түр хугацаагаар авч ажиллуулан цалинжуулдаг байна.

Уг нь засгийн газар үндэсний үйлдвэрлэлээ дэмжих, дотооддоо үйлдвэрлэж байгаа бүтээгдэхүүнийг гадаадаас импортоор бага оруулдаг болгох гэж нарийн ногоонд 15, бусад төмс хүнсний ногоонд таван хувийн импортын татвар ногдуулж байхаар шийдвэрлэсэн ч наймаачид нарийн ногоогоо төмс хүнсний ногоо гэж мэдүүлээд бага татвартайгаар оруулж ирсээр байгаа гэнэ. Энэ нь дотоодын үйлдвэрлэгчдэд багагүй бэрхшээл учруулдаг аж.

ЖАЙКА төслийн жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих бизнесийн зээл авч талбайгаа нэмэгдүүлэн, өвлийн хүлэмжтэй болсноор авах ургаж нэмэгдэж, тавдугаар сарын 1-ээс есдүгээр сарын 15 хүртэл тариалдаг байсан бол өнөөдөр гуравдугаар сарын 10-аас арван нэгдүгээр сарын 20 хүртэл тариалж ургац авдаг болжээ. Тэртээ 2013 онд ганц хоёрхон хүлэмжид нарийн ногоо тарин борлуулж байсан тус компани өнөөдөр жилдээ 400 орчим тонн өргөст хэмх, улаан лооль зах зээлд нийлүүлдэг болжээ.

Хүлэмжийн аж ахуй тань нийслэлээс бас багагүй зайтай, ажилчид, бас өөрөө яаж ирж очиж ажлаа амжуулдаг юм бэ дээ гэхүйд ажилчид маань өөр өөрийн унаатай, түүгээрээ ирж очдог. Би өөрөө нийт ажлын цагийнхаа 70 орчим хувийг хүлэмжиндээ л өнгөрүүлж өдөр тутмын ажилд оролцож байдаг хүн.

“

ЖАЙКА төслийн хоёр ч япон хүн нэг удаа очиход нь би хүлэмж дотроо ажилчидтайгаа хамт л ажлын хувцастай зогсож байсан. Тэд тэгээд “ямар сайхан юм, жинхэнэ үйлдвэрлэл дээрээ байдаг захирал байна” гээд л эрхий хуруугаа гаргаж байж билээ. Тэр чинь хүнд их урам өгдөг юм билээ хэмээн С.Батмөнх захирал ярилаа.

”

“Амтат ногоо” компани 2013 оноос тогтмол ажиллаж, өөрийн гэсэн хэрэглэгчидтэй болон, тэдэндээ амт чанартай бүтээгдэхүүн сүлжээ дэлгүүрүүд, хүнсний захуудаар дамжуулан хүргэдэг. Борлуулалт ч дажгүй, үнийн хувьд зун намрын үед зах зээл ногоогоор хахаад ирэхээр арай хямдардаг. Цаашлаад ахиж дэвжих, шинэ зүйл хийх талаар Батмөнх захирал хэлэхдээ “Өөрийн ургац, нарийн ногоогоо эцсийн бүтээгдэхүүн болгож савлаж даршлах юм сан гэж мөрөөдөөд янз бүрийн үзэсгэлэн яармагт оролцон үзээд явж байна. Нарийн ногоо савлаж, даршлах үйлдвэрийн шугам үнэхээр төгсөрчихсөн, тэр хэрээрээ үнэтэй байна. Гэхдээ санаж явбал бүтнэ гэдэг болохоор иргэд, хэрэглэгчдэдээ өөрийн нэрийн даршилж савласан өргөст хэмх, улаан лооль хүргэнэ гэж төсөөлж явдаг даа” гэж байна. Бидний өнгөрсөн хугацаанд зах зээлд танигдан, өөрийн гэсэн хэрэглэгчидтэй болж, тэднийхээ итгэлийг алдахгүйн тулд амт чанартай нарийн ногоо нийлүүлж байгаа минь л манай гол амжилт юм даа. Үүнд маань ЖАЙКА төслийн зээл их хувь нэмэр оруулсан, хөнгөлөлттэй, урт хугацааны, хүү багатай зээл чинь бидэн шиг суурь их хуримтлалтай болж чадаагүй аж ахуйд ус агаар шиг хэрэг болсон гэж С.Батмөнх захирал хэлж байна.

АМТАТ НОГОО ХХК

18 байнгын, 10 богино хугацааны

Хүнсний ногоо тариалан

800.0 сая төгрөгийн зээлийг өвлийн хүлэмж барих зориулалтаар 10 жилийн хугацаатай авсан. 2000 мкв өвлийн хүлэмжээ барьж, одоо 4 дэх жилдээ ургацаа аваад байна. 10 хүний ажлын байр бий болж, жилд авах нийт ургацын хэмжээ 15%-аар нэмэгдсэн. Өргөст хэмх жилд нэг удаа ургац авдаг байсан бол 2 удаа ургац авдаг болсноос гадна хавар эрт 3 сард ногоогоо Улаанбаатар хүнсний зах зээлд нийлүүлэх, компаний өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлсэн, санхүүгийн хувьд бэхжих, хэрэглэгчдэд бүтээгдэхүүнээ илүү таниулах боломжтой болсон.

**14 ХҮНТЭЙ ҮЙЛДВЭРЭЭР МОНГОЛЫН ЗАХ
ЗЭЭЛИЙГ ХАНГАХ**

Монголд хүнсний хэрэглээгээ эрүүл, зохистой, тэжээллэг болгох хандлага дэлгэрэх үед чацаргана ид түгээл болж, эрүүл мэндэд тустайг нь хэн хүнгүй л ойлгон тарьж, худалдаалж, чанаж, шүүслэж хэрэглэдэг болсон нь “Шар доктор” компанийг санаачлагчдад эрүүл мэндэд тустай энэ сайхан жимсийг үйлдвэрийн аргаар боловсруулан савлах санаа төржээ. 2006 онд тав зургаахан хүнтэй жижиг цех ажиллуулан зүгээр л жүүс гарган савлаж эхэлсэн бол өнөөдөр үйлдвэрлэлийн бүрэн автомат шугамтай, шилэн болон вакум савлагаатай, амин дэмт ундаа, тос гээд хэд хэдэн төрлийн бүтээгдэхүүнийг хоногт 10-15 тонноор гаргах хүчин чадалтай том үйлдвэр болжээ.

Цехийн шилэн цонхоор харахад хэдэн эгнээ үйлдвэрийн шугамын нэг талаас угааж ариутгасан шилнүүд орж тэгснээ ундаа жүүсээр дүүргэгдээд дамжлага туузан дээгүүр урсан, нэг газарт нь бөглөж, нөгөөд нь шошго наах, багцалж бүрэх ажлыг бүгд машин хийгээд сүүлийн тавцан дээр гарч ирэхэд нь халаад өмссөн хоёр л хүн авч тэргэнцэр дээр ачих нь харагдахаар энэ үйлдвэр үнэхээр хүний оролцоо бага, өндөр хүчин чадалтай нь мэдрэгдэнэ.

Аж ахуйн нэгж, хүмүүс чацаргана тарих нь элбэгшиж, төлөвшсөн болохоор түүхий эдийн олдоцод санаа зовох зүйлгүй, нийслэл, 21 аймгийн нийт 100-150 аж ахуйтай харьцаж жилдээ 300-500 тонн жимс авдаг байна. Мэдээж нийлүүлэгчдийнх нь дийлэнх зэрлэг чацарганы өлгий Увс аймгийнхан. Таталтаа хийхдээ гагцхүү хадгалалт, эрүүл ахуйн горим,

“

Чацаргана бол омега 3, 6, 7-гийн агууламжтай цор ганц тослог жимс. Тийм болохоор манай захирлууд үүгээр хүнд хэрэгтэй юу хийж болохыг эргэцүүлж “Хаан жимс”-ийг үйлдвэрийн аргаар боловсруулж савлаад гаргавал хэрэгтэй, эрэлттэй гэж дүгнэн анх бизнесээ эхлүүлсэн хэрэг хэмээн ерөнхий менежер О.Хишигдэлгэр ярьсан.

”

шаардлага их нарийн, элдэв бордоо, пестицид хэрэглээгүй, хуванцар саванд хийхгүй байхыг л шаарддаг гэнэ.

Ганзагын наймаагаар гарааны бизнесээ эхэлсэн манайханд хэчнээн сайн санаа, сайхан мөрөөдөл байвч, суурь хөрөнгө, хуримтлал төдий л байхгүй байдаг тэр бэрхшээлийг “Шар доктор”-ынхон тойроогүй бас л дайрсан. Жижиг цехэд савлаж эхэлсэн чацарганы жүүс нь олны танил болж эрэлт нь ихсээд ирэхээр өргөжиж томрох, зах зээлд нийлүүлдэг бүтээгдэхүүнийхээ хэмжээг нэмэх, эрүүл ахуйн шаардлага, стандартыг хангаж, хүний бие, эрүүл мэндэд тустай ундаа гаргах гээд шинэ шинэ санаа төрж санаанд буусан бүхнээ төсөл болгосноо ЖАЙКА-гийн төсөлд танилцуулж. Чухам энэ төсөл, зээлийн ачаар үйлдвэрийн байр барьж, Герман, Хятадын орчин үеийн, бүтээмж өндөртэй машин тоног төхөөрөмжөөр тоноглогсноор өнөөдрийн үйлдвэр босчээ. Улмаар хүнсний бүтээгдэхүүний олон улсад мөрддөг ISO 22000 стандартыг 2018 онд авснаар өнөөдөр энэ эрүүл мэндийн бүтээгдэхүүн Монголын зах зээлээс халин Япон, Тайвань, Герман, Хятад руу экспортолдог болжээ.

“

Одоо бид олон улсын стандартад нийцсэн савлагаа, чанартай бүтээгдэхүүн л гаргая гэсэн зорилготой ажиллаж байна. Бүтээгдэхүүн маань олны хүртээл болж, олон хүний эрүүл мэндэд тус нэмэр болж байна. Манай бүтээгдэхүүнийг улс даяараа, бүх аймгаас захиалан авдаг. Тэгэхээр бид өөр олон зүйлд санаа хуваарилахгүйгээр үүнийгээ л улам чанаржуулж өргөжүүлэх бодолтой байдаг даа. Энэ л Шар Докторынхны амжилт, үнэт зүйл болох тухай О.Хишигдэлгэр ярьлаа.

”

Шар Доктор 40 гаруй ажиллагсадтайгаас үйлдвэрт ердөө 14 хүн л ажилладаг юм байна. Үйлдвэрлэл эхэлсэн тэр цагаас тогтвортой ажиллаж байгаа хүн ч энд байгаа ба 80 хувь нь таваас дээш ажиллаж байгаа гэнэ.

“

Хүн чинь байгалийн амьтан болохоор хайранд байдаг бодгаль”, тэгэхээр бид хамгийн үнэт капитал хүнээ л хайрлаж, хэнд юу хэрэгтэй байна, хэний амьдрал ахуй ямар байна гэж анхаарч жижиг гэлтгүй асуудлыг шийдээд явахаар хамт олон маань итгэл дааж, чин сэтгэлээсээ ажилладаг юм.

”

Шар Доктор ХХК нь чацаргана жимсний төрөл, чанар стандартыг сайжруулах, тариалан эрхлэгчдийг дэмжиж, орлогоо нэмэгдүүлэх таатай орчин бүрдүүлэх зорилгоор “Та тариал, Бид худалдаж авъя” төслийг амжилттай хэрэгжүүлж, кластерын системийг цогцоор нь хөгжүүлэхээр ажиллаж байна.

ШАР ДОКТОР ХХК

2006 оноос жижиг үйлдвэрлэлийн хэмжээнд боловсруулалт хийж, суулгац тарих ажлыг эхэлсэн.

Чацаргана жимсийг боловсруулж, чацарганын ундаа, цэвэр шүүс, тос үйлдвэрлэн хэрэглэгчиддээ амин дэмийн хэрэгцээгээ нэг дор хангах, дархлаагаа дэмжих, өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэх, хор тайлах, биеийн эрч хүч сэргээх "ШАР ДОКТОР" нэрийн эрүүл мэндийг дэмжих, эх орны байгалийн цэвэр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэдэг.

Шар Доктор брэндийн чацарганы шүүс болон тос нь Японы JPRL, Тайваны нэг, Германы хоёр том лабораторийн шинжилгээнд орж, баталгаажин Япон, Герман, Солонгос, Тайвань улс руу албан ёсоор экспортлогдож байна. Бид 2012 онд Японы Такаражима компанитай бүтээгдэхүүн экспортлох хамтын ажиллагааны гэрээ байгуулж "Шар Доктор Япон" брэнд бүтээгдэхүүнийг Японы зах зээлд нэвтрүүлж, 8 жилийн хугацаанд тасралтгүй нийлүүлж байна.

2011 оноос эхлэн өдөрт 5 тонн чацаргана боловсруулах хүчин чадалтай, 500 тн жимсний хөлдөөгч, зоортой шинэ үйлдвэр барьж ашиглалтад оруулж, 2019 оноос үйлдвэрлэлийн хүчин чадлыг дахин нэмэгдүүлж, тоног төхөөрөмжийн шинэчлэлт, үйлдвэрийн өргөтгөлийн ажлуудыг хийж олон улсын стандарт бүхий үйлдвэрийн шаардлагыг бүрэн хангаад байна.

Шар Доктор компани нь 2019 оны байдлаар улсын хэмжээнд хураасан нийт чацарганы 30-40 хувийг дангаараа худалдан авч боловсруулан, эцсийн бүтээгдэхүүн болгон үйлдвэрлэж, чацаргана төрлийн ундааны зах зээлийн 80 орчим хувийг дангаараа эзэлж байна.

ДУГНЭХЭД

ХОЁР-ҮЕ ШАТТАЙ
ЗЭЭЛИЙН ТӨСЛИЙН
ОДОО БА ИРЭЭДҮЙ

АГУУЛГА

Хоёр-үе шаттай зээлийн төсөлтэй хамт 20 жил147

Амжилтын үндэс нь бизнес эрхлэгч, компани нь өөрөө юм152

ХОЁР-ҮЕ ШАТТАЙ ЗЭЭЛИЙН ТӨСӨЛТЭЙ ХАМТ 20 ЖИЛ

**ХҮШЗТ-ийн удирдагч асан
МАКОТО СУНАГАВА**

Төсөл бүрэлдэн бий болсон орчин нөхцөл

Монголд миний анх удаа зочилсон нь Японы Гадаад хэргийн яамны Хөгжлийн албан ёсны тусламжийн Стратегийн зөвлөлийн ажлын хэсгийн гишүүний хувиар 2003 оны зун томилолтоор ирсэн явдал байлаа. Миний ажигласан зүйл бол төрийн өмчит үйлдвэрийн газруудыг хувьчилж байгуулсан компаниудаас өөр үйлдвэрлэлийн салбарын хувийн компаниуд бараг байхгүй байсан. Хүн амын ахуй амьжиргаанд шаардлагатай бүхий л төрлийн хувцас, хүнс, барилгын материалыг импортоор хангаж байлаа. Энэ байдал нь энэ улс орныг өсч хөгжихөд саад болохоос гадна бие даасан эдийн засаг

болоход нь чөдөрлөх юм гэж санаа зовж байлаа. Тэгэхэд яагаад ийм байдалд хүрэв гэж асуултыг би өөртөө тавьж, тэр үед чинээлэг хөрөнгөтнүүд байсан ч гэсэн гарааны, шинэ бизнесүүдийг дэмжих санхүүгийн тогтолцоо үгүйлэгдэж байсныг олж тогтоосон. Хуучин ЗХУ-тай адил социалист байсан улс орнуудын хувьд хувийн хэвшлийг дэмжих санхүүгийн тогтолцоо хараахан бүрдээгүй байсан нь тэр үеийн үнэн. ЗХУ задарсны дараа Монгол зах зээлийн эдийн засгийн тогтолцоонд шилжсэн авч хувийн хэвшлийг бойжуулан дэмжих, далайцтай хэмжээний эх үүсвэрийг татан төвлөрүүлж, бизнесүүдэд олноор нь зээл олгодог банкны тогтолцоо (wholesale banking) байхын оронд хувийн харилцагчидтай олон тооны, жижиг оврын банкны олонлог үүссэн байлаа.

Төслийн зорилго, ололт амжилт

Үүнтэй холбогдуулан, ажлын хэсэг тайландаа хүн амын хүнс, хувцас, байр сууцны хэрэглээ, хэрэгцээг хангах жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн бизнесийг дэмжих санхүүгийн механизм нэвтрүүлэх Хоёр-үе шаттай зээлийн төслийг санал болгосон. Энэхүү механизм дараах зарчимтай: Монголын Засгийн газар Хөгжлийн албан ёсны тусламжийн хүрээнд ЖАЙКА-гаас зээлдсэн эх үүсвэрийг арилжааны банкуудаар дамжуулан хүнс, барилгын материал үйлдвэрлэл зэрэг төслүүдэд хуваарилах замаар жижиг, дунд үйлдвэрүүдэд урт хугацааны зээл олгоно. Хэрэв жижиг, дунд үйлдвэр нь дампуурвал банк хариуцаж, банк дампуурах тохиолдолд засгийн газар хариуцлагыг үүрэх зарчимтай. Өөрөөр хэлбэл, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн нэг хэлбэр юм. Ийнхүү 2006 онд

ХҮШЗТ-д зориулж ЖАЙКА-гаас 2.9 тэрбум иений зээлийг Монгол Улсын Засгийн газарт олгосон. Үүний үр дүнд, ХҮШЗТ зээлийн хүсэлтийн давалгаанд дарагдаж, угтаа гурван жил үргэлжлэхээр тооцож байсан зээлийн санхүүжилтийг хоёр жилийн дотор 108 төслийг санхүүжүүлснээр зарцуулж дуусгасан. Тухайн үед ХҮШЗТ нь түүнтэй ижил төстэй, Дэлхийн банкны санхүүжилтээр хэрэгжиж байсан Хувийн хэвшлийн хөгжлийн зээлийн төслөөс зээл санхүүжилтийн хурдаараа илүү байлаа.

Чухам юунаас болоод ийм ялгаа гарав? Гол шалтгаан нь дэд зээл (банкуудаас аж ахуйн нэгжид олгож байгаа зээл)-ийн хүү нь өөр байсан явдал. Дэлхийн банкны Хувийн хэвшлийг хөгжүүлэх зээлийн төслийн дэд зээлийн хүү нь тухайн үеийн зах зээл дээр тогтсон зээлийн хүүгийн түвшин, 15 орчим хувь (тухайн үед урт хугацаат зээлийн хүүгийн жишиг байхгүй, зөвхөн нэг жилээс доош хугацаатай зээл ноёлж байсан) дээр үндэслэж 10-аас дээш хувьтай байсан. Тэгвэл Монголын Засгийн газар ЖАЙКА-гийн ХҮШЗТ-ийн зээлийн хүүгийн асуудлыг шийдэхдээ банкны

ашгийн маржиныг бага түвшинд барин, зээлийн хүүг 8 хувь байлгах дээр хатуу зогссон. Тэр үед Японы Засгийн газрын хувьд Дэлхийн банк, Олон улсын валютын сангаас ялгаатайгаар, тэргүүлэх ач холбогдолтой салбарыг дэмжихэд бодлогын зээл олгохыг дэмжиж байсан тул Монголын Засгийн газрын шийдвэрийг хүлээн зөвшөөрсөн байдаг. Зээлийн хүү ялгаатай байсан нь ХҮШЗТ-өөс зээл авахыг хавьгүй илүүд үзэх хамгийн том шалтгаан болжээ.

Монгол, Японы Засгийн газрын зүгээс төслийн хүрээнд ийнхүү төсөөлөөгүй амжилт гаргасныг өндрөөр сайшааж, төслийн хоёр дахь шатыг хэрэгжүүлэхээр шуурхайлан зохион байгуулалтад орсноор 2011 онд нэмж 5 тэрбум иений зээлийг баталжээ. Хоёр дахь шатны төслийг өмнөхийн адил төвөггүйхэн хэрэгжүүлж, нийт дүнг 2014 он гэхэд, мөн урьдах жишгээрээ хугацаанаасаа нэг жилийн өмнө зээлдүүлж дуусгасан байна. Одоо банкны эргэн төлсөн эх үүсвэрийг эргэлтийн санд хуримтлуулж, банкнаас ирүүлсэн зээлийн хүсэлтийн дагуу шинээр зээл олгоход ашиглаж байна. Харамсалтай нь эхний шатны

төсөл хэрэгжих хугацаанд төсөлд оролцогч гурван банк дампуурсан явдал гарсан. Гэхдээ банк дампуурсан голлох шалтгаан нь эдгээр банкууд тогтсон хэдхэн зээлдэгчид дээр төвлөрч зээл олгосон, тэдгээр нь эргэн төлөлтөө доголдуулсан явдал байсан. Эдгээр банкууд дампуурсан үйл явдал нь ХҮШЗТ амжилттай хэрэгжихэд ямар нэг байдлаар сөрөг нөлөө үзүүлээгүй болохыг, мөн банк дампуурахад төсөл ямар нэг хамаарал, нөлөөлөл байгаагүй гэдгийг энд цохон тэмдэглэх нь зүйтэй.

Ерөнхий дүгнэлт

ХҮШЗТ-ийн эхний болон хоёр дахь шатыг дахин нэг эргэн харж дүгнэе. Юуны өмнө, макро эдийн засгийн өнцгөөс харахад төслийн зээлийг нийслэл, 21 аймгийн жижиг, дунд үйлдвэрүүдэд хүртээж, зээл авсан нийт аж ахуйн нэгжүүдийн тоо 1000-д хүрчээ. Энэ бол үнэлүүштэй хэрэг. Цаашилбал, зээл авсан аж ахуйн нэгжүүдийн харьяалах чиглэлийг харахад нэлээд төрөлжсөн байдаг. Төслийн хүрээнд шинээр бий болгосон ажлын байрны тоо 10,000 хол давсныг ч их талархалтай хүлээж авахаар үр дүн гэж хардаг.

Хоёрт, төсөлд оролцсон санхүүгийн байгууллага болох банкууд төслийн санал судлан шинжлэх, санхүүжүүлэх тал дээр мэдлэг, үр чадвараа бэхжүүлсэн гэж яригддаг. Үүний хажуугаар, санхүүгийн систем талаас нь харахад урт хугацаатай, хүү багатай гадаад валютын эх үүсвэрийг Монголын санхүүгийн зах зээлд оруулж ирсэн нь санхүүгийн тогтолцооны хөгжил дэвшилтийг гүнзгийрүүлсэн гэж дүгнэгдэж буй.

Гуравдугаарт, төслийн хүрээнд тавигдсан байгаль орчныг хамгаалах зорилтыг бид өгөгдсөн хязгаарлагдмал, бага дүнтэй эх үүсвэрийн хэмжээнд баригдсан ч чадах хэрээрээ биелүүлсэн гэж үздэг. Дэлхий дахины энэ том асуудлыг бид өөрийнхөө түвшинд санхүүгийн хэрэгслэлээр шийдэх арга барилыг

эрэлхийлж, оролдлого, практик туршилт хийж чадсанд сэтгэл хангалуун байдаг. Одоо Монголын Ногоон санхүүгийн корпорици байгуулагдсан бөгөөд цаашид ХҮШЗТ-тэй хамтран ажиллах боломжийн талаар яригдаж байна.

Ирээдүйн хүлээлт

Хэдэн жилийн өмнө ХҮШЗТ-ийн хоёр дахь шатны зээлийн санхүүжилт дууссан цагаас хойш хоёр орны засгийн газар гурав дахь шатны иений зээлийг авах тухай яриа хэлэлцээ өрнүүлсээр байгаа боловч ямар нэг тохиролцоонд хүрч чадаагүй өдий хүрсэн байна. Ийм нөхцөл байдалд дунд миний зүгээс дараах зүйл зөвлөө:

Эхний ээлжид, ХҮШЗТ-ийн хүрээнд үүсгэн бий болгосон тогтолцоог төслийн анхны зорилтод нийцүүлэн сайжруулж, төгөлдөржүүлэх шаардлагатай. Энэ нь давын өмнө ХҮШЗТ-ийн эх үүсвэрийг оролцогч санхүүгийн байгууллага болох банкны өөрийн эх үүсвэртэй зохистой харьцаагаар хослуулж (жишээ нь, 20:80), хамтарч санхүүжүүлэх явдал буюу төр, хувийн хэвшлийн хамтарсан санхүүжилтийн схем юм. Ингэснээр банкны төслийн удирдлагын чадавх бэхжиж, засгийн газрын оролцоог улам бүр багасгаж, төр-хувийн хэвшлийн түншлэлийг ашиглан санхүүжилтийн эрүүл тогтолцоог жинхэнэ утгаар нь бүрдүүлэх боломжтой болно. Жишээлбэл, Япон Улсын Засгийн газар хувийн банкуудтай хамтарсан санхүүжилтийн загварыг анх эхлүүлж байсан түүхтэй бөгөөд Дэлхийн хоёрдугаар дайн дуусмагц үүсгэн байгуулагдсан Японы Хөгжлийн банк, Японы Экспорт-импортын банк хоёулаа бий болсон цагаасаа хойш хамтарсан санхүүжилтээр үйл ажиллагаагаа явуулж ирсэн. Хувийн банкууд эх үүсвэрийн илүүдэлтэй байсан учир зээлийн дүнд эзлэх өөрсдийн хувийг аажмаар өсгөж ирсэн. Хятад, Өмнөд Солонгосын засгийн газрын ижил төрлийн санхүүгийн

байгууллагууд энэ зарчим, арга барилыг дагасан. Хэдийгээр Монголын хувьд энэ анхны оролдлого болох боловч одоо үүнийг хийх цаг нь ирсэн гэж үзэж байна. Учир нь Монголын эдийн засгийн хөгжил энэ түвшиндээ хүрсэн тул.

Хоёрдугаарт, “Хоёр-үе шаттай зээлийн төсөл” гэгдэх одоогийн энэ амжилттай ажиллаж буй санхүүгийн схемийг нэгдсэн нэг санхүүгийн байгууллага болгон өөрчлөн шинэчлэх хэрэгтэй гэж бодож байна. Хагас засгийн газрын, хагас хувийн хэвшлийн санхүүгийн байгууллага байгуулж өмнөхөөсөө нэг түвшин ахиулахыг хэлж буй хэрэг. Энэ санхүүгийн байгууллагыг хувьцаат компани хэлбэрээр, хувьцааг нь засгийн газар, хувийн хэвшил хамтран эзэмшихээр зохион байгуулах зүйтэй. Өмнө нь Монголд хөгжлийн банк байгуулах үед төр, хувийн хэвшил хамтарсан ийм шийдлийг авч үзэж байсан боловч тухайн үедээ Монголын Засгийн газар банкныг бүхлээр нь хувийн хэвшлийн эзэмшилд байхаар санал болгосон Солонгос зөвлөх

багийн зөвлөмжийг хэрэгжүүлэхээр шийдсэн гэдэг. Гэсэн хэдий ч, эцэс сүүлдээ энэ нь бодит биелэлээ олоогүй, одоо Хөгжлийн банк төрийн эзэмшилд байна. Ийм төрлийн бүтцийг 100 хувь төр эзэмших нь будилаан дагуулах магадлалтай гэдэг нь дэлхийн хаана ч байдаг түгээмэл ойлголт билээ. Энд Монголын Жижиг, дунд үйлдвэрийн сангийн жишээг бас дурдаж болж байна.

Тиймээс санхүүгийн байгууллагын гурав дах талын хувьцаа эзэмшигчээр олон улсын байгууллагыг оролцуулж, гурван талын оролцоотой хувилбарыг нэвтрүүлж хэрэгжүүлэхийг хичээнгүйлэн зөвлөж байна. Энэ загварыг нэвтрүүлж амжилттай ажилласан олон жишээ байдаг (Өмнөд Солонгос, Филиппин г.м.) ба Монголын одоогийн эдийн засгийн хөгжлийн түвшинг харахад үүнийг нэвтрүүлж хэрэглэх нь хамгийн тохиромжтой гэж үзэж байна.

Талархлын үгс

Өнгөрсөн 20 жилийн хугацаанд би Монгол

руу нийлбэр дүнгээр 130 удаа зорчиж, тэнд 700 гаруй хоног байсан байна (бараг 2 жил шахам). Энэ хугацаанд би Монголын дөрвөн зүгт, 14 аймгаар зочилсон. Монголын говь, мөсөн гол, агуй, Номунханы тулаан болсон Халх голын хөндий, ер бусын нууцлаг Увс нуур гээд бүхий л газар Монголын үзэсгэлэнт байгаль намайг өөрийнх нь хүү шиг дотно хүлээж авч байсан. Энэ дотроос надад бурхнаас заяасан бэлэг бол миний олон монгол анд нөхөд. Төсөл эхлэх үед би Чимэддагва, Отгонбаатар, Түвшинтөгс гэсэн гурван эртэй анх танилцаж байлаа. Гурвуулаа өөр өөрийн гэсэн хувийн зан араншинтай ч гэсэн өөрт ногдсон үүргээ сайн ухамсарлаж, хоорондоо эв түнжинтэй ажилладаг байсан. Үүний дээр гадаадад сурч боловсорсон, ажилдаа идэвх зүтгэлтэй таван бүсгүй байсан зэрэг нь манай багийг хүчирхэг, чадварлаг хамт олон болгож чадсан гэж би дүгнэдэг.

Монголын засгийн газрын түшмэд, их сургуулийн багш, банкныхан, бизнесийнхэн гээд 500 гарын хүний нэрийн хуудас миний нэрийн хуудасны саванд байна. Энэ дотроос ойм тоймд тод үлдсэн нь Сангийн яаманд ажиллаж байсан, одоо УИХ-ын гишүүн Т.Доржханд, Монголбанкны газрын захирлаар ажиллаж байсан, одоо Монголбанкны Ерөнхийлөгч Б.Лхагвасүрэн, МУИС-ийн Бизнесийн сургуулийн доктор В.Дангаасүрэн нар юм. Эдгээр эрхмүүд ХҮШЗТ-ийн одоогийн тогтолцоог барьж босгоход надад зөвлөж, ихээхэн дэмжлэг үзүүлсэн, үнэхээр “төслийн ард зогсож” байсан хүмүүс билээ. Бид хөдөө орон нутагт төслийн хэрэгжилттэй танилцаж явж байх үед өвлийн хүйтэн орой гэрт зуух тойрон сууж дулаацан, халуун хоол идэж, тэнд хэрэгжиж байсан төслүүдийн талаар сонирхолтой, дотносог яриа өрнүүлж байсан тэр дурсамжтай мөчүүдийг би одоо хүртэл маш тод санадаг.

Нэгэн удаа би Монголоос Филиппин руу шууд явах ажил гарсан юм. Монголын -30 хэмийн ертөнцөөс +30 хэмийн зуны дулаанд буусан эрс тэс шилжилт байлаа. Магадгүй тэр цагаас хойш миний тархины ажиллагаа сайнгүй болж би олон зүйлийг амархан мартдаг болсон байх.

Эцэст нь, төслийн түүхийн талаарх энэхүү номыг бэлтгэн эмхэтгэсэн Б.Төгөлдөрт талархлаа илэрхийлье. Энэ ажил нь түмэн жижиг ажилтай, амаргүй. Гэсэн хэдий ч тэрээр ХҮШЗТ-ийг үнэн голоосоо хайрлан нандигнаж ирсэн сэтгэлдээ хөтлөгдөн энэ ажлыг хийхээр шийдэж, чармайлт гаргаж ажилласан гэж ойлгож баярлаж байгаа.

Энэ номыг бүтээх ажлыг санхүүжүүлж байгаа ЖАЙКА-д талархлаа илэрхийлж, Монгол Улс, Монголын хөгжлийн төлөө Хоёр-үе шаттай зээлийн төслийг үргэлжлүүлэн дэмжиж хэрэгжүүлэхийг ЖАЙКА-гаас хичээнгүйлэн хүсэж байна.

АМЖИЛТЫН ҮНДЭС НЬ БИЗНЕС ЭРХЛЭГЧ, КОМПАНИ НЬ ӨӨРӨӨ ЮМ

**ХҮШЗТ-ийн зохицуулагч
Ж.ТҮВШИНТӨГС**

Өнгөрсөн хугацааны үйл явц, хөгжлийн түүхээ эргэн харангаа төслийн ач холбогдол, агуулга, зорилгын талаар ХҮШЗТ-ийн зохицуулагч Ж.Түвшинтөгс өөрийн санал, бодлоо ийнхүү хуваалцлаа.

ХҮШЗТ-ийн гол давуу тал, ач холбогдлын талаар тоймлоод хэлэхэд жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдэд өсөж дэвжихэд хамгийн их хэрэгцээтэй байгаа бага хүүтэй, урт хугацаат төслийн санхүүжилтийг банкаар дамжуулж олгож байгаа явдал юм. Ингэж бизнес эрхлэгчдээ дэмжсэнээр, тэдгээрийн улс орны нийгэм эдийн засагт оруулж байгаа үр нөлөөг нь нэмэгдүүлж, үе үеийн засгийн газраас зарладаг ажлын байр бий болгох,

үндэсний үйлдвэрээ хөгжүүлэх, эдийн засгаа төрөлжүүлэх бодлогыг бодитойгоор хэрэгжүүлж байгаа жишээ юм.

Төсөл хэрэгжүүлсэн байгууллагууд, хамтрагчид, оролцогчид, хөндлөнгийн ажиглагчдын зүгээс төслийг амжилттай хэрэгжиж байгаа гэж дүгнэдгийн шалтгаан, учир холбогдол гэвэл дараах зүйл гэж дүгнэдэг:

Нэгт, төслийн бүтэц зохион байгуулалттай холбоотой гэж бодож байна. Зээлийг зээл олгодог мэргэшсэн байгууллага судалж, олгох ёстой. Хөгжлийн бодлогыг Засгийн газар тодорхойлдог байгаа. Тэгэхээр энэ хоёр талыг уулзуулж нэгэн зорилгод нэгтгэж байгаа бүтэц бол энэ төсөл юм. Бүтэц зохион байгуулалтын хувьд маш энгийн, төсөл сонгон шалгаруулах шат дамжлага огт байхгүй. Та хэдийд ч гэсэн хүсэлтээ өөрийн харьцдаг банкандаа гаргаад төслийн зээлд хамрагдах боломжтой. Энгийнээр хэлбэл, төслийн санхүүжилтийг банкнаас зээл болгож авч байгаа гэсэн үг юм. Аж ахуйн нэгжүүдийг чирэгдүүлэхгүй, хүссэн үедээ санхүүгийн дэмжлэг авах боломжийг нь бүрдүүлж өгч байгаа гэдгээрээ онцлог юм. Нөгөөтээгүүр, банкаар дамжуулна гэдэг нь зээлийг эзэнжүүлэх, хариуцлагажуулж байгаа гэсэн үг.

Дараагийн ээлжид, төсөл хэрэгжүүлэх харилцаанд оролцож байгаа талуудын бүгдийн үүрэг хариуцлагаас хамааралтай гэж бодож байна. Гадны төсөл, улс орны

нэр хүнд гэдэг утгаар эдгээр талууд бүгд ажлаа хариуцлагатай сайн хийсэн учраас төсөл маань амжилттай хэрэгжсэн гэж бодож байна. Нэг үгээр хэлэхэд, энэ бол хамтын бүтээл, хамтын амжилт. Төслийн удирдах хороо нь бодлогоор чиглүүлж, төслийн хэрэгжүүлэх нэгж нь шалгуур, шаардлагаа тавьж, банк нь төслийн судалгаа, хяналтаа хийж, ААН нь төслөө хариуцлагатай сайн хэрэгжүүлсний үр дүнд төсөл маань амжилттай хэрэгжсэн байх.

Эцэст нь, хариуцлагын тогтолцоо бас хамааралтай гэж бодож байна. Төслөө сайн хэрэгжүүлбэл, зээлийн таатай нөхцөлөө эдлээд, ашгаа хүртэж, дахин төслийн зээл авах боломж нээгддэг. Төслөө сайн хэрэгжүүлэхгүй, хэрэгжилт удааширсан бол бид төслийн зээлийн эх үүсвэрээ банкнаас эргүүлэн татсанаар зээлдэгч аж ахуйн нэгжийн зээл арилжааны нөхцөл рүү шилждэг. Энэ нь нэг талаас хариуцлага тооцож байгаа арга хэдий ч, нөгөө талаас бусдын боломжийг хаахгүй, эх үүсвэрийг ашиглалтыг нэмэгдүүлж байгаа арга хэлбэр юм.

Төслийн үзүүлсэн үр нөлөөг системийн хувьд аваад үзэхээр давын өмнө засгийн газрын хөтөлбөрийн дагуу үзүүлэх санхүүгийн дэмжлэг, бодлогын зээл зэргийг банк буюу мэргэжлийн санхүүгийн байгууллагаар дамжуулан олгох хамгийн зохимжтой, үр ашигтай болох нь манай төсөл дээр батлагдаж, одоо жишиг болсон байна. Мөн төсөл хэрэгжүүлэх үндсэн бодлогын нэг нь бага хүүтэй зээл олгох явдал байсан. Өнгөрсөн хугацаанд эцсийн зээлдэгчид очих зээлийн хүүг 6-8 хувь дээр барьж ирсэн нь энэ түвшний хүүтэйгээр банкаар дамжуулж зээл олгох боломжтойг харуулж, ижил төстэй

төсөл, хөтөлбөрүүдийн хувьд мөн л жишиг болоод байна. Дараагийн нэг том ололт бол “төслийн санхүүжилт” гэдэг ойлголтыг банк, санхүүгийн систем нэвтрүүлж, үйлдвэрлэл, жижиг, дунд аж ахуй, ер нь аль ч бизнесийн санхүүжилтийг бага хүүтэйгээс гадна, урт хугацаатайгаар олгох ёстой, тийм боломж, механизмыг бүрдүүлж байж жинхэнэ дэмжлэг болж чадна гэдгийг баталгаажуулсан явдал юм.

Үүний зэрэгцээ би хувьдаа “ХҮШЗТ-ийн амжилт”-ыг дараах байдлаар бодож, дүгнэж явдаг.

Юуны өмнө, амжилтын үндэс нь төслийн санхүүжилт авч, төслөө хариуцлагатай хэрэгжүүлж, зорьсон зорилгодоо хүрч, үйлдвэрлэл, үйлчилгээгээ өргөжүүлж ашиг орлогоо нэмэгдүүлж, авсан зээлээ хугацаанд нь төлж, ажилттай яваа хот хөдөөгийн энэ олон аж ахуйн нэгжүүдийг хэлэх байх. Энэ төслүүдийг, төслөө хэрэгжүүлсэн бизнесийн эздийг хараад надад багаас эхийн маань хэлж сургадаг байсан “Оролдлого сайт оройд” гэдэг үг өөрийн

эрхгүй санаанд орж ирдэг.

Мөн төслийн хэрэгжилттэй танилцахаар очиход, төслөө ингэж хэрэгжүүлчихлээ, энийг хардаа, ийм үр дүнд хүрлээ, ийм бүтээн байгуулалт хийчихлээ, ийм амжилтад хүрчихлээ гэдгээ үзүүлж харуулах гэсэн бизнес эрхлэгчийн хүсэл, урам зориг, баяр бахдал, дахиж ийм төслийн зээл авч ийм ажил хиймээр байна гэсэн хүсэл, тэмүүлээ илэрхийлж байгаа бизнес эрхлэгчийг хэлж болох байх.

Цаашид төслийн хэтийн төлөв, ирээдүйн боломжийн талаар тодорхой санал, санаачилга, төлөвлөгөө байдаг. Олон жил тогтвортой хэрэгжиж явна гэдэг бол амжилтын илэрхийлэл болох байх. Нөгөөтээгүүр, энэ хугацаанд хуримтлагдаж бий болсон дадлага, туршлага, ноу-хау нь эргээд улс орны нэр хүндэд эергээр нөлөөлж, гадны донор орнууд энэ чиглэлийн төсөл хөтөлбөрөө Монгол Улсад хэрэгжүүлэх үндэс суурь, боломжийг нэмэгдүүлнэ гэсэн үг. Жишээ нь, манай төслийн 1-р үе шат амжилттай хэрэгжсэн болохоор, Японы Засгийн газраас төслийн 2-р үе шатыг илүү том зээлийн дүн, таатай нөхцөлөөр эхлүүлж байсан түүхтэй. Яг үүнтэй адилаар

бид төслийн 1, 2-р үе шатыг амжилттай хэрэгжүүлсэн болохоор төслийн 3-р үе шатыг эхлүүлэх хүсэлтээ Японы талд тавиад байгаа. Хэрвээ 3-р үе шат эхэлбэл, илүү олон аж ахуйн нэгж төслийн зээл авч, улс орны хөгжилд хувь нэмрээ оруулах боломж бүрдэнэ гэсэн үг. Тэр байтугай, ХҮШЗТ нь Монгол Улсад амжилттай хэрэгжсэн учир, Монголын туршлагаар төв азийн хөгжлийн хувьд ижил төстэй зарим нэг оронд ХҮШЗТ-ийг хэрэгжүүлэх боломжийн талаар ЖАЙКА-аас судалж байгаа гэсэн.

Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэхэд санхүүгийн болон санхүүгийн бүс дэмжлэгүүд чухал байдаг. Санхүүгийн дэмжлэгийн хувьд бага хүүтэй, урт хугацаат санхүүжилтийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх явдал их чухал байна. Эх үүсвэр нэмэгдүүлэхийн хэрээр үйл ажиллагааг явуулах зайлшгүй санхүүгийн бүтэц, зохион байгуулалт хэрэгтэй болох бөгөөд ХҮШЗТ нь энэ бүтцийн суурь бааз болох бүрэн боломжтой.

Энэ саналын талаарх судалгааг 2018 онд ЖАЙКА-аас хийлгэсэн бөгөөд төр, хувийн хэвшил, олон улсын байгууллагын оролцоотой санхүүгийн корпораци байгуулж, жижиг, дунд бизнесийн хөгжүүлэх чиглэлээр санхүүжилт олгох бие даасан байгууллага байх санал дэвшүүлсэн байдаг юм.

Манай төсөлд хамрагдсан олон аж ахуйн

нэгжүүд төгрөгийн ханш байнгын уналттай, үйлдвэрлэл, логистикийн өртөг эрс өсөж байгаа үед ХҮШЗТ-ийн шугамаар өмнөхөөсөө хавьгүй илүү хэмжээний хөнгөлөлттэй зээл авах хэрэгцээ өндөр байгаа талаар, мөн өмнө нь жижиг, дунд үйлдвэрийн түвшний зээлээ авч бойжин, хөгжлийн дараагийн түвшинд шилжсэн аж ахуйн нэгжүүдэд чиглэсэн, нэг ёсондоо, “дараагийн түвшний санхүүгийн дэмжлэг” хэрэгцээтэй байгаа талаар хүсэлт ихээр тавьдаг. Учир нь бид аж ахуйн нэгжүүдэд нэг удаагийн дэмжлэг үзүүлэх биш хөгжүүлэх бодлого баримталж ирсэн. Энэ нь юу гэсэн үг вэ гэвэл, бид аж ахуйн нэгжүүдэд төслийн санхүүжилт нэг удаа олгоод орхих биш, төслөө сайн хэрэгжүүлж, дахиад төслийн санхүүжилт авах хэрэгцээ байгаа бол ахин зээл авч, урт хугацаанд тогтвортой хөгжүүлэх боломжийг нь олгож ирсэн. Тийм болохоор манай төсөлд хамрагдсан аж ахуйн нэгжүүдээс цөөнгүй тооны зээлдэгч нар дахиад төслийн зээл хамрагдсан байдаг. 2006 оноос төсөл анх хэрэгжиж

эхлэх үеэс хойш төслийн нэгжийн багт орж ажилласан Түвшинтөгсийн хувьд өөртөө тусгаж авсан чухал зүйл бол эдийн засгийн хөгжингүй гүрэн болох Японоос жижиг, дунд үйлдвэрийг хөл дээр нь босгож хөгжүүлэх хэмжээний таатай нөхцөлтэй, мэргэжлийн техник туслалцааны элементтэй “төслийн санхүүжилт” гэдэг санхүүгийн дэмжлэгийн нэг чухал хэлбэрийн талаар суралцаж, ийм хөнгөлөлттэй нөхцөлтэй санхүүжилт жижиг, дунд үйлдвэрээр зогсохгүй улс орны эдийн засгийн хөгжил, өрх бүлүүдийн амьжиргааг сайжруулахад ямар их чухал хэрэгцээтэй, агаар ус шиг байдгийг гүн гүнзгий ухаарч ойлгосон явдал байлаа.

Үүний зэрэгцээ, төслийн хүрээнд ажлаа хийж, мэдлэг, туршлага, ноу-хауг солилцохын хажуугаар төсөл дээр удаан ажилласан Монгол, Япон хоёр орны хүмүүс хоорондоо харилцаж дотносон, хоёр талын соёл, зан заншил, сэтгэхүй талаасаа мэдэлцэн, мэдлэг ойлголтын хүрээгээ тэлж, нэг ёсондоо хоёр орны хооронд соёлын солилцоог

гүнзгийрүүлж ирсэн гэж хэлж болох юм. Үнэн хэрэгтээ, төрийн албад, банкууд, судалгааны байгууллагууд, зөвлөх компани, төслийн нэгж өөрөө гээд төсөл хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд оролцогч бүх шатны байгууллага, оролцогчдын түвшинд энэ мэдлэг солилцох, туршлага суралцах үйл явц өрнөж, төсөл маань жинхэнэ утгаараа “ардын дипломат”-ын үүргээ гүйцэтгэж ирсэн гэж хардаг. Үүний нэг жишээ нь гэвэл, өмнөх төслийн удирдагч Сүнагавагийн санаачилгаар

түүний өөрөө бүрэлдэхүүнд нь байдаг Японы “Папас” нэртэй ахмадуудын сайн дурын найрал дууны хамтлагийн хандивын тоглолтыг Монголд зохион байгуулж, төслийн нэгжийхэн болон бусад хамтран ажиллагчид бүгд чин сэтгэлээсээ гар бие оролцон, тоглолтоос олсон бүх орлогоо хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн 29 дүгээр тусгай дунд сургуульд хандивлаж байсныг Түвшинтөгс нандигдан дурсч явдаг юм байна.

ОНЦЛОХ БУСАД ТӨСЛҮҮДИЙН ХУРААНГУЙ

Зээлийн дүн

Хэрэгжүүлсэн хугацаа

Хүрсэн үр дүн

Байгуулагдсан он

Нэмэгдсэн ажлын байрны тоо

Төслөөр хэрэгжүүлсэн гол ажил

ЕЕСС ХХК

600,000.00 \$
400,000.00 \$

2013

2012-2015
2015-2017

24

Хүний хэрэглээнд зориулсан адууны ангилж хөлдөөсөн мах, Адууны махаар хийсэн нохойн хоолны үйлдвэрлэлийг эхлүүлсэн – Бүтээгдэхүүний нэр: MonteQ dog food

Адууны махыг нийт 26 төрлөөр ангилан Япон улс руу экспортлож байна. Мөн дулааны аргаар боловсруулсан нохойн хоол зах зээлд нийлүүлж байна. Японы зах зээлд жил бүр 384 тонн буюу нэг бүрийг нь 80 гр-аар савласан 4,8 сая ширхэг адууны жигнэсэн махыг нохойн хоолны зориулалтаар онцгой эрхт дистрибьютерийн гэрээ байгуулан ажилласан.

ГУРВАН СОР ХХК

290,000,000
792,000,000

2005

2010-2011
2012-2013

62

10 төрлийн бүрэн автомат сүлжих машин, бусад туслах автомат машин худалдан авах, нэрийн дэлгүүрийн тохижилт, гараж агуулахын зориулалттай 216 м.кв өргөтгөл барих, ажлын фасад, гадна орчны тохижилт хийх, түүхий эд материал, самнасан ноолуур бэлтгэх зэрэгт зээлийг зарцуулсан.

Герман улсын "Stoll" фирмийн хамгийн сүүлийн үеийн бүрэн автомат компьютер сүлжих машинуудыг суурилуулж үйлдвэрлэлийн хүчин чадлаа 2.5 дахин нэмэгдүүлж, сүлжмэл бүтээгдэхүүний хээ болон сүлжээсийг олон төрлөөр сүлжигч машин суурилуулснаар өнгө, загвар, размерын өргөн сонголттой, өрсөлдөгчдөөс ялгарах онцлог давуу талууд бий болсон.

ХУРИМТ СТАР ХХК

150,000,000
790,000,000

2004

2013-2014
2023-2025

34

Төслийн хүрээнд зээлдэгч нь хөөсөнцөр хавтангийн үйлдвэрийн байртай болж, 30 гаруй ажилчдыг байнгын ажлын байраар хангасан. Мөн үйлдвэрт шаардагдах тоног төхөөрөмж, ачааны автомашин зэргийг худалдан авсан.

Сүүлийн үеийн технологийг ашиглан полимер үрлийг халуун уурын аргаар хөөсрүүлж, 12-30 м3 багтаамжтай барилгын дулаалгын хөөсөнцөр хавтанг үйлдвэрлэх юм. Тус хавтангаа барилгын хэмжээ, захиалагчийн хүсэлтээс хамаарч хүссэн хэмжээгээр нь гаргах боломжтой болсон.

КАЖУГ ХХК

150,000,000
213,000,000

2007

2014-2015
2018-2019

20

4 төрлийн монгол хээтэй, урт нь 1 -1,2 метр, өргөн нь 3 янзын хэмжээтэй, 3 төрлийн үндсэн өнгөтэй тэлээг үйлдвэрлэж, мөн тэлээний нэр төрлийг олшруулах, гар ажиллагааг багасгаж чанар стандартыг сайжруулсан.

Арьсан тэлээ, цүнхийг БНСУ-ын технологиор үйлдвэрлэж, шинээр үйлдвэрлэх гутлын хувьд мэргэжилтэн авч ажиллуулсан.

Зах зээлийн хувьд бүс тэлээний эрэлт хэрэгцээний 25-40 хувийг ханган ажиллаж байна. Дотоодын зах зээлд нийлүүлээд зогсохгүй БНХАУ-н худалдаачдад захиалгаар нийлүүлж байна. Цаашлаад ОХУ-руу гаргах тал дээр анхаарал хандуулан ажиллаж байна.

ЖИГД ХҮЧ ХХК

200,000,000
300,000,000

2005

2012-2013
2015

20

Төслийн хүрээнд орчин үеийн дэвшилтэт тоног төхөөрөмж худалдан авч сүү болон таргийн үйлдвэр байгуулах бөгөөд ингэснээр эрүүл ахуйн шаардлага хангасан, тогтвортой ажлын байруудыг бий болгон ажилласан.

3 төрлийн савлагаатай Улаанбаатар брэндийн сүү, таргийг үйлдвэрлэж, Улаанбаатар сүү гэх шинэ лого шошго бүхий 3-6 нэр төрлийн сүү болон таргийн үйлдвэрлэл шинээр нэвтрүүлсэн. Майонезын найрлагад өндөгний оронд сүүний уураг ашигладаг дэвшилтэт технологиор үйлдвэрлэлээ эрхэлдгээрээ давуу талтай.

СОДОН МЕБЕЛЬ ХХК

300,000,000

2002

2013-2014

20

1. Тоног төхөөрөмж захиалах
2. Боловсон хүчин бэлтгэх
3. Тоног төхөөрөмж суурилуулах
4. Түршилтын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх

5. Бүтээгдэхүүн сурталчлах
6. Үндсэн үйлдвэрлэл эхлүүлэх ажлуудыг хийж гүйцэтгэсэн.

Барилгын дотор хаалга- Төслийн хүрээнд нийт 10 төрлийн 20 өнгийн хаалгыг хэрэглэгчийн хүсэлд нийцүүлэн үйлдвэрлэнэ.

Тавилгын хаалга- Гал тогоо болон шкафны сонгодог, авангард, классик гээд төрөл бүрийн хийц загвартай сайн чанарын хаалга үйлдвэрлэнэ.

АНЖЕЛ СТАР ХХК

250,000,000

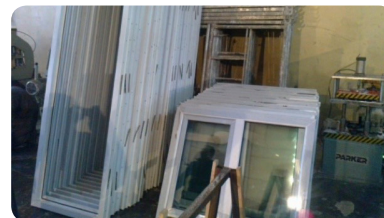
2003

2012-2014

18

БГД, 3-р хороо төв зам дагуу 700 м.кв газарт үйлдвэрийн байрыг барьж байгуулсан.

Өөрсдийн үйлдвэрийн байртай болсноор үйлдвэрлэлээс угсралтын хэсгийг салгаснаар бүтээмж болон хүчин чадал 2 дахин нэмэгдэж жилдээ 7000-8000 м.кв цонх үйлдвэрлэх боломжтой болсон.

УГТУУЛ АЛТАЙ ХХК

300,000,000

2006

2017-2018

12

- Тахианы байрны дотор гадна засал, гүний худгаас цэвэр усны шугам хоолой татаж бүрэн ашиглалтанд оруулах
- Өндөглөгч тахианы автомат тоног төхөөрөмж захиалж, гэрээ хийх
- Өсвөр өндөглөгчийг өндөглөгчийн байранд шилжүүлэн суулгаж, өндөглүүлэх
- Борлуулалтын хөргүүртэй машин авах, өндөгний сав баглаа, шошги захиалж хийлгэх

Төслийн үр дүнд 20,000 толгой өндөглөгч тахиа нэмэгдэж, сард өндөгний үйлдвэрлэл дунджаар 480 мянга ширхэгээр нэмэгдсэн. Мөн тус аж ахуйн өндөг нь сувилалын чанараа алдалгүйгээр хэрэглэгчдийн гар дээр очдогоороо онцлог.

ШАРГАЛЖУУТ РАШААН СУВИЛАЛ ХХК

750,000,000

2005

2015-2017

10

Сувиллын үйл ажиллагааг өргөжүүлэх, үйлчилгээний чанарыг сайжруулах зорилгоор сувиллын стандартад нийцсэн, 38 өрөөтэй, 76 ортой, 1,500м² талбайтай "Сойдон" нэртэй зочид буудал барсан.

Ингэснээр сувиллын хүчин чадал зуны улиралд 17,4%-аар, хүйтэн сэрүүний улиралд 34,5%-иар нэмэгдэж нэгэнт бий болсон амрагч, сувилуулагчдын эрэлт хэрэгцээг тодорхой хэмжээгээр хангасан. Уг сувилал нь физик эмчилгээндээ сүүлийн үеийн тоног төхөөрөмж ашигладаг ба энэ нь эмчилгээний үр дүнг өсгөхөд чухал нөлөөтэй. Мөн компани борлуулалт маркетингийн үйл ажиллагаандаа e-bank, e-marketing болон e-commerce зэрэг үйлчилгээнүүдийг нэвтрүүлэн ажиллаж байна.

ХАСВУУ ХХК

 607,000,000
193,000,000

 1996

 2016-2019
2017-2018

 20

- БНХАУ-аас тоног төхөөрөмж худалдан авах,
- Үйлдвэрийн барилга барих, барилгын тохижилт хийх,

- Тоног төхөөрөмжийг хүлээн авч, суурилуулах, ажиллах хүчээ нэмэгдүүлэх, тоног төхөөрөмжийг тохируулах, турших ажил гүйцэтгэсэн.

Төслийн үр дүнд цахилгаан дамжуулах агаарын шугамын төмөр бетон тулгуурын үйлдвэрлэлийг 2,5 дахин нэмэгдүүлсэн юм. Тус төмөр бетон тулгуур нь одоо ашиглагдаж буй модон шонтой харьцуулбал эдэлгээний хугацааг 80 жилээр уртасгаж, хөдөлмөрийн бүтээмжийг 50%-иар нэмэгдүүлэх, эрчим хүчний барилга угсралтын хугацааг 30%-иар бууруулах ач холбогдолтой юм.

РАНЧО ХХК

 713,550,000

 2006

 2020-2022

 12

- Үйлдвэрийн барилгын өргөтгөл
- Тоног төхөөрөмжүүдийг угсралт, туршилт
- Бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлт / технологи, сав

- баглаа боодол /
- Маркетингийн төлөвлөгөөт ажлууд
- Зах зээлд нэвтрүүлэх ажлууд хийгдсэн.

“Монголчуудын уламжлалт хүнсний хэрэглээ болох үр тариан дээр суурилсан эрүүл мэндийн байдалд эергээр нөлөөлөх шинэлэг нэр төрөл бүхий бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж эхэлсэн. Үйлдвэрийнхээ хүчин чадлыг нэмэгдүүлж бүтээгдэхүүнийхээ нэр төрлийг олшруулан сард үйлдвэрлэх бүтээгдэхүүний тоо хэмжээг 37.000 ширхэгт хүргэсэн.”

ШИЛЭН ХИЙЦ ХХК

 235,330,000
1,070,511,800

 2002

 2008-2010
2011-2014

 21

Үйлдвэрлэлийн явцад ашиглагдах техник технологийг БНХАУ-аас худалдан авч суурилуулсан бөгөөд иж бүрэн автомат ламинатор, автомат сэлл гагнуурын машин нь дэвшилтэт НЦҮ дэлгэцийг үйлдвэрлэхэд өрсөлдөгчдөөс ялгарах гол давуу тал болсон.

Монголын сэргээгдэх эрчим хүчний салбарт нарны цахилгаан үүсгүүрийн дэлгэцийн үйлдвэрлэл, худалдаа, НЦҮ системийн угсралтын чиглэлээр үйл ажиллагаагаа явуулж, 0,6-2 хүртэл мегаВаттын нийт чадал бүхий НЦҮ-ийн дэлгэцийг үйлдвэрлэж байна.

ЖҮР ҮР ХХК

100,000,000
800,000,000
800,000,000

1998

2009
2012-2014
2016-2017

121

Төслийн хүрээнд үйлдвэрийн байрны өргөтгөл барьж, тоног төхөөрөмж аван хүнсний бүтээгдэхүүнээ үйлдвэрлэж ажлын байрыг нэмэгдүүлж, компанийн ашгийг өсгөх чиглэлд:

1. Үйлдвэрийн байрны өргөтгөл барих,
2. Тоног төхөөрөмж авах,
3. Ажиллах хүчнээ нэмэгдүүлэн, зохион байгуулалтыг сайжруулах ажлыг гүйцэтгэсэн.

- Үйлдвэрлэж байгаа бүтээгдэхүүний нэр төрөл нэмэгдсэн.
- Ижил төрлийн компаниудаас анхдагч болж ISO 9001 стандарт HACCP нэвтрүүлж ажлаа хийж байна.
- Дэлхийн стандартад нийцсэн үйлдвэрийн байртай болсон.

АНСЭХЭ ХХК

800,000,000

2014

2017-2018

70

R22-н диаметртэй атираат хуванцар хоолой үйлдвэрлэдэг тоног төхөөрөмжийг БНСУ-аас худалдан авсан.

АнсэхэХХК нь барилгын материалын худалдаачид болон барилгын компаниудын эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн сайн чанарын, бат бөх атираат хуванцар хоолойг олон нэр төрлийн хэмжээтэйг барилгын материалын зах зээл дээр шинээр үйлдвэрлэн нийлүүлж эхэлсэн. Худалдан авч буй тоног төхөөрөмж нь овор хэмжээ бага, хүчин чадал сайтай мөн олон нэр төрлийн хоолой үйлдвэрлэх боломжтой болсон.

ИТАЛИ ЗАЙРМАГ ХХК/GELATO

800,000,000

2008

2020-2021

40

- Төслийн хүрээнд нийт 1,901.57 м.кв талбайтай 1 давхар үйлдвэрийн барилга,
- 1 давхар нь нийт 954.58 мкв талбайтай. Зайрмагийн үйлдвэрлэл, бүтээгдэхүүний агуулах, оффис.
- В1 давхар нь нийт 946.99 мкв талбайтай. Түгээлтийн автомашинуудын зогсоол, хүнсний бүтээгдэхүүн тээвэрлэх автомашины угаалга, тоног төхөөрөмж, хангамжийн материалын агуулах барих ажлуудыг гүйцэтгэсэн.

Үйлдвэрийн байр болсноор үйлдвэрлэл бүрэн хүчин чадлаараа ажиллах, цаашид өргөжин тэлж үйлдвэрлэлийн хэмжээ нэмэгдэх буюу өдөрт 2-2.5 тн зайрмаг үйлдвэрлэж бүтээгдэхүүний төрлийг хэрэглэгчийн судалгаан дээр үндэслэж 15-20 төрөл болгон нэмэгдүүлж, сүлжээ супермаркетуудаар борлуулж байгаа савласан бүтээгдэхүүний төрлийг 3-с 10 болгон нэмэгдүүлэхээр, ажлын байрыг жил бүр 10%-иар буюу нийт 40-50 ажлын байр нэмэгдүүлэн ажиллаж байна.

МОНГОЛ АЛТАЙН БАРАГШУН ХХК

742,000,000

2010

2021-2023

21

- Шаардлагатай тоног төхөөрөмжийг худалдан авах
- “Хүүхдийн барагшун” шинэ бүтээгдэхүүн гаргах
- “Хор саармагжуулах бүтээгдэхүүн” гаргах ажлуудыг хийсэн.

- “Хүүхдийн барагшун” Хүүхдэд зориулсан барагшунтай бэлдмэлийг анх удаа зах зээлд нийлүүлэхээр ажиллаж байна. Тус зах зээлд 5 жил ажилласан туршлага дээр үндэслэн иргэдээс ирэх хүсэлт, эрэлтийг харгалзан үзэж, консалтинг үйлчилгээ үзүүлдэг байгууллагаар судалгаа хийлгэсний үндсэн дээр бүтээгдэхүүн хөгжүүлэлтийг хийж эхэлсэн.
- “Хор саармагжуулах бүтээгдэхүүн” Үйлдвэр аж ахуйн нэгжийн ажилчдын хор саармагжуулах бүтээгдэхүүнийг гаргахаар ажиллаж байна.

ДУУТ ХХК

800,000,000

2008

2022-2025

20

- Гадаад болон дотоодын жуулчдад зориулсан Дуут ресорт жуулчны баазын болон халуун рашаант бусад жуулчны баазуудын үйл ажиллагааг өргөжүүлэх, үйлчилгээний нэр төрлийг нэмэгдүүлэх,
- Говь-хангайн чиглэлийн болон баруун аймгуудыг чиглэсэн аялагч, амрагчдын түр буудаллах тав тухтай, орчин үеийн шаардлагад нийцсэн үйлчилгээний төвийг байгуулах, амрагч, аялагчдад нэг цэгээс шуурхай үйлчлэх,
- Архангайн аялал жуулчлалын чиглэл, бүтээгдэхүүнийг сурталчлах, мэдээлэх, малчид, орон нутгийн иргэдийн цагаан идээ, эко хүнсний бүтээгдэхүүнийг стандартын дагуу бэлтгэж борлуулах ажлуудыг хийсэн.

Улаанбаатар-Архангай, баруун аймгуудад зорчих төв зам дагуу түр буудаллах үйлчилгээний цогцолборыг барьж байгуулсан. Үүнд:

- 100 хүнд үйлчлэх хүчин чадалтай зоогийн газар, кофе шоп
- Зочид буудал
- Зочдыг угтаж үдэх, аялал жуулчлалын мэдээлэл өгөх байр
- Цагаан идээ, орон нутгийн эко хүнсний бүтээгдэхүүн, гар урлалын сувинер борлуулах дэлгүүр

БҮРЭН СҮХ ХХК

610,000,000

2011

2019-2020

10

Үйлдвэрлэлийн хүчин чадал, чанар нэмэгдэхийн зэрэгцээ хямд өртөгтэй, эдлэл хийхэд хялбар технологитой цайраар бүтээгдэхүүн цутгах тоног төхөөрөмж оруулж ирснээр бэлэг дурсгалын бүтээгдэхүүнүүд болох бэлэг дурсгалын баримлууд, түлхүүрийн оосор, бүсний арал, товч, цом, медаль, энгэрийн тэмдэг, кофены аяга, шатар гэх мэт зүйлсийг хямд үнэтэйгээр олон тоотойгоор зах зээлд нийлүүлэх боломж бүрдсэн.

Монголын уламжлал хэв маяг шингэсэн бэлэг дурсгалын баримлууд, түлхүүрийн оосор, бүсний арал, товч, цом, медаль, энгэрийн тэмдэг, кофены аяга, шатар болон бусад бэлэг дурсгал үнэт эдлэлийг зэс, гууль, алт мөнгөөр олон тоогоор урлаж захиалгаар болон өөрийн дэлгүүрээр борлуулалт хийдэг болсон.

ШИМТ ЭКСПРЕСС ХХК

300,000,000
295,000,000

2016

2019-2020
2023-2025

25

1. Үйл ажиллагаа явуулахаар бэлтгэсэн 20 хүлэмжийн сууринд хүлэмжээ барих, агуулах, савлагааны цех бүхий хүлэмжийн аж ахуй болгож өргөжүүлэх
2. Сайн чанарын сортын улаан лооль, өргөст хэмх, хулуу, бууцай, юуцай, салат навч, цоо байцаа, цагаан лууван зэрэг хүнсний нарийн ногоог тариалж, нийслэл хотын хүн амыг нарийн ногоогоор тогтвортой хангах
3. Таримлын нэр төрлийг олшруулах, ургацын гарцыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр судалгаа шинжилгээний ажил явуулах, ургамлын эрдэм шинжилгээ судалгааны ажил явуулдаг байгууллагуудтай хамтарч ажиллах ажлуудыг хийж гүйцэтгэсэн.

“Их булгийн ам” газарт 20 га талбайг хүнсний ногоо тариалах чиглэлээр эзэмших эрхийг авсан. Нийслэлд өндөр эрэлттэй нарийн ногоог хүлэмжид тариалах зорилт тавин, 50мх8м хэмжээтэй зуны 20 ш хүлэмж байгуулах суурийг бэлтгэсэн. Мөн хүлэмжийн усалгаанд зориулж 1 цагт 100 тн ус гаргах хүчин чадалтай 2 худаг гаргасан.

ТУКО ТАЙЛОР ХХК

600,000,000

2015

2022

11

- Үйлдвэрийн байр худалдан авах
- Тоног төхөөрөмжийн шинэчлэлт хийх ажил гүйцэтгэсэн.

“Орчин үеийн дэвшилтэт технологийг үйл ажиллагаандаа ашигласнаар ажлын бүтээмж нэмэгдэх, зах зээл дээр өрсөлдөхүйц чанартай бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх боломжтой болсон. Үндэсний өв соёл, уламжлал шингэсэн шилмэл загварын хувцас өмсөх хүсэлтэй иргэдийн тоо жилээс жилд өсөж буйтай холбоотойгоор тус салбар мөн хурдацтай хөгжиж байна.